

P A U L E R N S T

PRINCEZNA VÝCHODU

PRINCEZNA VÝCHODU

P a u l E r n s t

PRINCEZNA VÝCHODU

a jiné novely

Přeložil Bohuslav Reynek

PRINCEZNA VÝCHODU

Římané rozdělili svět na dvě polovice a každou podrobili zvláštnímu císaři, kteří společně a ve shodě měli vládnouti všemi lidmi. Říše Západu později dobytá divokými národy, kteří přijali pak víru v Ježíše Krista a říši rozdělili na mnoho státův, a posléze již jen veliké zdi, jež se sesouvaly, svědčily o starém panství. V následujícím věku ohrožována Říše Východu barbary jinými, kteří se klaněli proroku Mohamedovi. Proto Východní císař vypravil poselstva k národům Západu a prosil je o pomoc. Tito přišli železem oděni do hlavního jeho města Cařihradu, a viděli císaře Východu vládnouti na jeho trůně, jenž se leskl jako slunce; a byl oděn v brokátové roucho a seděl nepohnut, s očima ztrnulýma pod těžkou korunou, do níž zlatník nasázel pestrých kamenův, velikých jako dětské pěsti; jeho tvář byla bleďa a průhledna a jeho černé vousy tenounky a jemny. Po obou bocích trůnu stáli dva lvové, uměle ze zlata zrobení, každý z nich vysoký jako muž, kteří otevírali tlamy a vydávali řev, při němž mnoho vřelé páry vycházelo jim z chřtánův. Ale barbari Západu sesadili císaře a rozdělili se o jeho zemi, a jedni stali se knížaty, jiní vévody a třetí hrabaty.

I byl jeden syn východního císaře vládcem provincie trapezuntské, která v takové dálce se rozprostírala na Černém Moři, že národové západní neměli o ní vědomosti a proto jí nechali v její ústavě nerušenu.

A poněvadž nížádná jiná země z říše nezbyla, přešlo císařství na tohoto syna, a provincie byla Císařstvím Východu, a město Trapezunt bylo hlavním městem východní poloviny světa. Ale za vlády nástupců tohoto císaře prodírali se služebníci Mohamedovi dál a dále a brali jim města i vesnice. Tak se stalo, že Císařství Východu posléze nebylo větší, než se dalo přehlédnouti se strmé skály, která se před městem Trapezuntem vypínala na břehu mořském do jasného vzduchu.

Tehdy panovala císařovna jménem Johanna. Tato seděla na prestolu a oči měla ztrnuly a třímala v pravici žezlo a v levici měla jablko říšské, a její velmožové stáli v půlkruhu kol ní a mlčeli. Její zlatem tryskající roucha dosahovala v dlouhých záhybech až na podlahu, jež byla vykládána sloní a dřevem ebenovým.

Tato císařovna měla sen, že z vysokého okna svého paláce vyhlédla na náměstí, kde pobíhali spěchající a drobní lidé. Zde uviděla mezkaře, jehož zvíře neslo na hlavě stříbrnou vížku s mnoha rolníčkami. Toho povolala nahoru a vzala si ho za manžela. A když jí nadešel čas, porodila dceru, která vypudila všechny barbary z východní i západní poloviny světa, tak, že jako třesoucí se hlouček stáli na opačném konci. A když druhého dne ráno procitla a dala se obléci, přistoupila k vysokému oknu paláce a uviděla dole onoho mezkaře. Toho povo-

lala nahoru. A přišel patriarcha s stříbrnými vlasy, nejvyšší kněz Východu, a sezdal ji s ním a šel. Potom spolu pojedli za týmž stolem a odebrali se do svojí ložnice. A když se opět sami z ložnice navrátili, dala zavolati kafa i kázala mu, ať muže zabije. Kat uřízl mezkařovi hlavu a donesl jí ji na zlaté míse, a krev crčela po manželském loži a kapala na podlahu.

Když pak nadešel císařovně Johanně čas, narodila se jí dcera, již dala říkati Esther.

I kázala vystavěti z žulových kvádrů vysokou, čtyřhrannou věž na skále, z které bylo viděti až k hranicím říše. V té Esther byla vychovávána, i dání jí k obsluze holohlaví a slabaví kleštěnci, v dlouhých, červcových rouchách. Tito vykládali dítku všelijaké pomatené povídky o velikosti a moci obou říší světa, a o chrámech s mramorovými sloupy, pod nimiž v jeskyních jest uschováno drahé kamení, svítící jako den, a zlato v širých kádích porfyrových, též ořové s úzdami a drahocenné zbraně, a o úpírech, kteří v noci vycházejí z hrobův by lidem ssáli krev, a létají s nimi okolo země, a o rytířích v zlatém brnění, labutích pannách, spěžových sochách jimž propůjčena řeč, o zakletých městech, jež leží prostřed neproniknutelných pouští, mají měděné zdi, křišťálovou vodu a lidi zkamenělé; a také o hvězdách vyprávěli, které večer vyzařují z modrého nebe, a byly tam přeneseny očarováním, prve jsouce živý na zemi.

Často též Esther sedávala na úpatí šedé věže mezi žlutě kvetoucími pruty kručinkovými, a upírala oči na posunuté kameny, mezi nimiž se kmitala čiperná zvířátka; neb obrátila pohled na jasně zelené moře, jež zpřímá před ní vystupovalo jako svítící stěna; a s druhé strany zírala po zemi s nepravidelnými, jasnými a tmavými skvrnami.

Císařovna Johanna však pomýšlela provdati svou dceru za krále země na nejzažším západě světa lidmi obydleného, jež se jmenovala Portugaly. O tomto se doslechla, že jest mladý král a nejudačnější ze všech mužů křesťanstva. Pročež vypravila tam posla s obrazem Estheřiným a mnohými dary, skříňkami posázenými drahým kamením, s hedvábnými látkami a velikými, čtyřhranými penízy ze zlata; a král portugalský opět vzkázal, že rád by si vzal dceru císařovninu za ženu, a poslal darem zbraně z ohebné oceli s umělými podobami, drahocenné kožešiny a vzácné plátno.

Načež císařovna dala vystavěti loď, podle starých pravidel, jak jich dbáváno před tisíci lety, neb od nepaměti její poddaní po moři už nejezdili; najala dva cizí mistry lodivody a na veslařské lávky dala přikovati otroky, kteří měli ji poháněti. Potom vypravila na loď svoji dceru i s jejími kleštěnci, kteří plakali a vyli; a tak vyplula veliká loď.

Ale Esther seděla na přídí korábu a podívovali se jí oba cizí mistři. Měla na sobě tmavomodré rou-

cho se zlatem vyšívanými pásy, a stolice urobena byla ze zlata s červcovými polštáři. Její tvář zůstávala nepohnuta, i když mluvila: nesmála se a nedávala též na jevo nijakého znamení smutku, bylo jako kdyby měla masku; její oči byly jasně zeleny, a zdálo se, že jsou jistě studeny jak led.

Lodice dnem i nocí plula po stejnoměrně válejší se vodě. Proplula těsným průlivem, kde po obou stranách uviděli zemi, a potom plula mořem s mnoha ostrůvky, z nichž na každém přebývali lidé, kterým se zdálo, jako by moře k vůli nim jen pleskotalo na pobřeží. Potom se spustila veliká vichřice na loď. Esther se podívala udiveně na mistry a odebrala se do pokoje, který pro ni byl zřízen. Zde krčili se kleštěnci a měli červená roucha stažena přes hlavy, ale ona seděla na svém lůžku a zle se bočila. Třetího dne dala zavolat mistry a nakázala jim s velikým hněvem, aby víchr se utišil. Mistři nerozuměli zprvu její myšlence, ale pak potřásající hlavami odebrali se z pokoje, neboť bylo nutno aby pořád prodlévají na svrchu lodi. Ale ona od teďka jim nic už neřkala. Mnoho týdnů cloumalo to takto lodí po moři. Posléze se vybrala šedivá mračna, a modrá nebesa i slunce opět se ukázaly. Nyní zkoumali mistři výpočty a mapami, na kterém místě moře to jsou, a potom zakotvili v nejbližším přístavu, neboť bylo mnohé zničeno na lodi, co nutno bylo spraviti, též mrtví otroci naházeni do moře, potom nakoupili

nových a dali je přikovati na místo starých. Když tímto způsobem opět několik týdnů ztrávili, jeli dále. A tak posléze přijeli do Lisabonu, hlavního města krále portugalského.

Ten když uslyšel, že přijela loď s jeho příslibenou nevěstou od císařovny Východu, uvízl v náramných rozpacích. Neboť, že tak dlouhá doba uplynula od onoho poselstva, i že nic již z Trapezuntu nezaslechl, pomyslí si, že svatba císařovnu mrzí, a jsa mladý a horkokrevný muž, oženil se ihned s dcerou kteréhosi ze svých poddaných. To se stalo právě před týdnem, i zamiloval si svou choť tak nade všecko, že by jí byl nezapudil ani za císařskou dceru.

Tak sstoupil tedy s velikým v srdci zahanbením k lodi, odebral se za princeznou, jež ho čekala sedíc na své stoličce, i vyličil jí co se přihodilo. Uchovala svoji nepohnutou tvář, nehaněla ho a jinak též neučinila nijaké poznámky. Jen ho prosila, aby oba mistry dal popraviti, protože neupokojili vichru. Král vyptal se u těchto, co to slovo znamená, a oni mu vyložili co se stalo. Načež jí řekl král, lidé smrtelní že větru a bouři poroučeti nemohou, a že jen tyran, ale ne Bohem daný král, pro tuto věc smí oba dáti popraviti. Na ta slova neodpověděla princezna Esther nic, nýbrž pokývla jen hlavou jemu na propuštěnou, kterouž pak on také s velmi rozpačitou myslí přijal.

Na to kázala oběma mistrům aby loď obrátili k

domovu, a tito poslechli jejího rozkazu s pohněvaným srdcem. Z opatrnosti plující podél břehů, dostali se v blízkost hrabství Monferratu. Zde je potkala loď, která plula z Janova; a když s těmito velikou hlásnicí mluvili o metě a úmyslu své cesty, dozvěděli se, že císařství trapezuntské jest dobyto a všechny v hlavním městě budovy spáleny, ale císařovna zavražděna a její hlava s dlouhými černými pletenci nabodnuta na kopí a na náměstí vystavena podívané.

Když to mistři uslyšeli, radili se, co by měli učiniti. A protože si nechtěli uvaliti krve na hlavy, rozhodli se, že princezny neprodají za otrokyni, ale že ji vysadí na břeh, proto že nebyl daleko, i s jejími kleštenci; což také učinili.

Tu se přihodilo, že hrabě z Montferratu a jeho komonstvo nějakou záležitostí právě tam byli dovezeni, kde seděla princezna Esther obstoupena běžujícími kleštenci. Vypsal se na její osudy a dopravil ji pak na svůj zámek, kde byla ostříhána se vši péčí a uctivostí, které náležely jejímu stavu.

Ale hraběte se podivný obraz princezny hluboce dotknul, i pojal k ní ponenáhlu obzvláštní lásku, ačkoliv s ním jednala z vysoka, jako by byl jejím sluhou, zatím však on ve všem o ni pečoval. Vešli do jejího pokoje, nevstala, nýbrž zůstala seděti na své stolici, nepodívala se na něho také, ale dávaje mu skoupé odpovědi na laskavé jeho otázky,

patřila z okna do hradního nádvoří, kde stálo všelijaké harampátí. K hlavní obsluze přidělena jí dcera chudého šlechtice, čiperná a červenolící slečinka ctnostného konání a bezstarostné mysli, která věru že znala štěbetati a nedbala jejích pyšných způsobův. Tato jí řekla jednoho dne bez ostychu, že se chová velmi neslušně k hraběti, svému pánu, neboť jest přece živa z jeho velikomyslnosti, a jest velikým štěstím pro ni, chce-li se s ní oženiti, proto že by jinak nevěděla kudy kam. Tu vstala princezna Esther a tak se strašně na ni zamračila, že dobrácké slečince přeběhl mráz po zádech, vytáhla si z vlasů dlouhou a ostrou jehlicí a bodla po ní; a jehlice probodla živůtek i maso, a byla by bez pochyby vnikla do srdce, kdyby právě nebyla narážila na žebro, zde se zavrtala, a nebyla se zlámala silou nárazu. Slečinka zbledla jako křída, hbitě však se vzpamatovala a spěšně utekla s ulomenou jehlicí v nadrech, a nedala se nijak přiměti, by opětně šla za princeznou do pokoje.

Zatím byla tak velika láska hraběte Montferrata, že pokorně jí poklekl k nohám a vyprosil si ji za choť; trhla sebou jako ještěrka, a vložila svou úzkou, prsteny posázenou ruku do jeho hnědé, mužné; načež vstal se země, oprášil si kolena, objal ji a chtěl ji políbiti; ale tu naň tak zděšeně a divoce zablýskala očima, že ho přešla všecka odvaha, ačkoliv byl statečný rytíř, a tak opět se vyplížil zpo-

koje. Ale byl dobrý a spravedlivý pán, který ani od nejubožejšího by nic nebyl vzal darmo, leč všechno zaplatil. Dosud nedosáhl od ní více, nežli nanejvýše dvacetí slov: „ano“ nebo „ne“, nejčastěji však jen „snad“ a „nevím“. Donesl jí nyní klíče od všech truhel a skříní v svém domě a řekl jí, aby si prohlédla příští svůj majetek, těší-li ji to, se služebnou nebo s dvěma; ale druhého dne uviděl klíče ještě právě tak ležeti na stole, jak je položil, a jeho nevěsta upřeně se dívala z okna s týmž výrazem zajatého a přemýšlejícího ptáče jako dříve.

Tak v neradosti a v únavě nadešel den oddavek. Všeliký pronárod shromáždil se v davech na slavnost, jak to už bývá, také mnoho kramářů a kejkliřů. Jeden z těchto kramářů, velmi starý muž s dlouhou bílou bradou ale s ohnivýma, černýma očima a přísnou lstivou tváří vystoupil den před svatbou na hrad a nabízel vzácných drahých kamenů. Poněvadž hrabě si myslel, že jeho zboží způsobí princezně potěšení, dovedl ho k ní, a opravdu oživila, když ten muž rozložil své věci před ní, na veliký podiv hraběte, jenž hojně od něho nakoupil.

Příštího rána lidé na hradě časně vstali, by všechno přichystali na svatbu, květinové věnce, pokrmy a jiná opatření; a protože z hrabství přicházelo mnoho poddaných s opentlenými jehňátky, jež nosili na loktech, zlatolícími jablky v bílých košících, nebo ozdobně ucpaných dížkách, kteří proputovali noc,

bylo mnoho řečí a chození na hradě, tak, že panstva také dlouho neprodlela v peřinách. Ale pokoje nevěstiny zůstávaly až do pozdního jitra tichy, což všecky plnilo podivením, tak že se sebrali a ohlásili hraběti. Ten byl jat zvláštním nepokojem, a kázal služkám aby se tam podívaly, kteréž však rychle se zas vrátily a oznámily, nevěsta že zmizela.

Tím teď povstalo veliké rozčilení a mnoho zmatku, všelicos se mluvilo, domnívalo a radilo, také posli všude rozesláni, ale princezna nijak se neobjevovala a nejmenší stopy po ní neodhaleno. Kleštěnci však stáli natlačeni v koutě velikého, květinami ozdobeného slavnostního sálu a úzkostlivě žvatlali, přiblížil-li se jim někdo.

Po létech až přišla z daleké a studené země na severu temná zvěst od jednoho rytíře, jenž tam sloužil. Ten vyprávěl, že prý žije princezna s klenotníkem jako chudobná děvečka, a ve všem pokorně že ho poslouchá, tak, že nejnížší a nejhrubší práci proň koná, a snášeti jest jí od něho zlé a strohé zacházení; ale nikdo neslyší stesku ani nářku od ní, jak bychom si přece myslili, nýbrž radostné a odevzané štěstí čte se v jejích rysech.

Jeden sedlák měl pacholka — ale udál se následující příběh před mnoha sty lety — jenž byl velmi žádostivý cti a hrdý, Ten se staral téměř o celé hospodářství, neboť sedlák byl nepokojný člověk, potloukal se po trzích a po městě, a pořád něco kupoval a prodával. Hospodyně nemohla pacholka cítiti, poněvadž byl chmurné letory a nesmál se, a říkala, nikomu že se nedovede podívatí do očí. Ale sedlák velebil ho velmi ve výčepu i na trhu, kterak že jest spolehliv a věren, také ho často pochválil, což pak toho muže velmi těšovalo. Jinak nedopřál si nijakého vyrazení a potěšení, leda že v neděli odpoledne si pohrál se synáčkem svého chlebedárce, a vyřezával i vystrojoval mu lodičky; neboť měl dosti na své hrdosti a slávě, že jest nejlepším pacholkem v celičkém kraji, a leckdo říkal, jak prý by statku mnohem lépe slušelo, kdyby on byl sedlákem, a tak věrného, poctivého člověka že dnes už ani není.

I přihodilo se, že sedlák opět jednou se vracel z handlu, a cestou seznal, že byl ošizen, jakož obyčejně, po způsobu takových lidí, ze svého přidával. To jej žralo v srdci, i mlátil dveřmi, hromoval a nadával všem lidem, že nic už dneska na tom světě není slýcháno než nevěrnost a podvod; ale on že všem již ukáže, s kým jest jim jednati, nebo příliš dlouho již si dával líbiti takové věci, a ne jen od cizích lidí, nýbrž také ve svém vlastním domě, a jeho.

pacholek, ten že jest nejhorší; ale to že od teďka má býti jiné, jemu že teď dohlédne na prsty, ten že bude mu teď více pracovati a méně ho šiditi. Pacholek třel víchem v konírně zpoceně valachy, a slyšel otevřeným oknem tyto řeči. Všecek zbledl, vešel a zeptal se sedláka, co těmi slovy míní; neboť byť i byl jen pacholkem a dostával svou mzdu, tak přece má svou čest, a té si nedá vzíti. A sedlák mu odpověděl v slepém svém vzteku, aby se nestavěl, ale aby byl pokorný, jak se na jeho stav sluší a patří, a slyší-li o darebácích a o těch, kteří okrádají Pána Boha o čas, jistě že ví, co lidé takovými slovy míní, proto že se přece učil německy. Na to pacholek už nepromluvil a vyšel z jizby. Druhého dne ráno, což bylo v neděli, odejel sedlák opět po obchodech. Pacholek poklidil dobytek, svátečně se oblekl a šel do kostela; ale měl dalekou cestu, protože dvorec stál o samotě na širé planině, dobrou hodinu od místa. Pak zase přišel, svlékl kabát a sedl si ve vestě před svoji stáj, až hospodyně jej i děvečku zavolala k jídlu. Po obědě odebrala se hospodyně na komoru, by se odpoledne trochu prospala, děvečka si sedla do světnice by si zuzašivala věci, a malý Jeník odplížil se posléze k pacholkovi; ale proto že ten ho nechtěl, lehl si pod obtěžkaný štěp, těšil se z pohrávání slunka v snětích, znavil se a usnul.

Po hodné chvíli došel si pacholek pro veliký nůž, který si přeastře již nabrousil, schoval si ho v ša-

tech a vydal se nahoru za hospodyní. Pečlivě si našel místo, i probodl jí samo srdce, tak, že jen už jednou zhluboka zavzdychla a potom skonala, i že v komoře zůstalo stejné svátečně ticho jako předtím. Potom zticha zavřel dveře, odebral se dolů do jizby a našel děvečku jak také nad svou prací klíme. I u této zprvu opatrně zkoumal a potom opět s velikou silou bodl; svalila se se stoličky, jedinkrát zkrátka vzkřikla a potom obrátila oči v sloup a zůstala mrtva ležeti jako hrouda.

Potom se obrátil na malého Jeníka. Nad tímto chvilenu stál, a díval se naň; tím se dítě probudilo; a když uvidělo nůž a vraždy chtivé oči, zvolalo v úzkosti svého srdce:

„Ach můj Klause, nech mne, já jsem ještě maličký, chci ti dát také všechny svoje lodičky!“

Ale pacholek uzavřel svých uší a bodl, co dítěti slzy úzkosti crčely po líčkách.

Potom nanosil pečlivě sena i slámy do domu a zapálil dům i stáje; jenom telátko, jež se před několika dny vylíhlo, vyvlekl a uvázal je venku o kůl, kde žalostně bečelo po své bučící matce. Potom odešel, v nejlepších svých šatech a ušetřené peníze v kapse; čeledínské nářadí tam nechal.

A bylo tehdy loupežnictví ještě velmi obyčejno, a člověk takový, jako tento Klaus, lehce ušel pronásledování, zatoulav se do lesa a tam se živě: z toho, co násilím uzmul tudy jdoucím lidem..

Takto žil ten muž několik let. Vyhrabal si pod zemí sluj, kterou jakž takž opatřil mrťovým lůžkem, prostorou na zásoby a ohništěm, jehož kouř odváděn do dutého stromu. Šetřil lidí z okolí a zvláště chudých, protože těmito nejsnáze mohl býti vyceňován, daroval i tu a tam babce sbírající dříví nějakou maličkost. Tak se stalo, že zcela pokojně směl žíti, neboť lidé na něm lpěli, takováto dobrodlná v svých povídkách znásobující a těšící se, když nějakému cizinci se stalo něco zlého. Ale říkali mu Papedoene a mnoho bajek o něm vymyslili.

Tak se stalo, že kdysi vyrazil na městského pána, který se svou manželkou a s dvěma služebnými cestoval lesem, v domnění, že loupežník, (o němž zajisté se doslechl) přece jen se neodváží, zaskočit tři muže dobře ozbrojené. Ale Papedoene na ně vystoupil s dlouhým a tlustým obuškem, vydal strašlivý řev a praštil jednoho z sluhův po hlavě, že se mrtev sřítíl s koně. Pak se obrátil na pána, jenž marně se pokoušel brániti svým mečem, a zabil ho. Druhý služebník prchl, uchvácen nepřemožitelným děsem, neboť hlavy obou zabitých byly až na kořeny nosů rozdrceny, a mozek jim tekł do vousů. Nyní uchopil Papedoene koně té dámy, naložil naň věci zavražděných a odvedl je do své jeskyně, a dámě bylo jíti vedle něho. Zde ji zavřel — neboť časem zajisté že opevnil svou stavbu vynesenu zemi, stromovými pni a balvany — a donutil ji, aby mu vařila.

Jinak jednal s ní přívětivě, řekl jí také, jak jest mu blaze, že po tolika letech opět jednou ženský tvor mu strojí pokrm.

Časem uvykla dáma takovému životu; naříkala zajisté často, jak se mívala zprvu lépe a mnoha lidem poroučela, teď však že úpí v tvrdé služebnosti; byla mu však přece po vůli a plnila jeho rozkazy.

Tak se stalo jednou v neděli dopoledne, že vánek přenesl k nim ze vsi hlahol rozhoupáných zvonů; a jak Papedoene vedle té ženy seděl před svojí stavbou, a bylo jaro, a mladé lístečky byly na bucích, dal se do usedavého pláče. Vypyťovala se ho na příčinu, a tu odpověděl, to že proto, že jest tak sám a sám, člověk přec že někoho potřebuje, jenž ho má rád. To dojalo ženu, i těšila ho přívětivými slovy. A ne dlouho po tom, i žili iako manžel a manželka.

Ale on ženu velice miloval, ač od této doby často byla naň zlá a hubovala mu, též mu vyčítala, že jest jenom selský čeledín, ona však urozená dáma, a že ji znásilnil; což bylo však nesprávně, neboť vždy k ní měl povinnou úctu. Tak se tedy cítil často sprostým člověkem, jemuž ani nenáleží čest takové lásky, snažil se však po tom, by dosáhl pro ni klenotův a drahého kamení, aby se mohla strojit, koupil jí sametové šaty a ukořistil zlatý náhrdelník s velikým tolarem. Takto byli spolu dlouhá léta živi, a porodila mu řadou sedm synův, ale žádné dcery.

Tu se mu náhodou přihodilo, že odpočíval na mí-

stě, kde zahrabal tehdy zabitého manžela i sluhu ženina, a jeho veliký řeznický hafan, jenž pořád za ním chodil, škrabal na tom místě. Šel se podívat i a našel, že ruka pánova vylezla na povrch, s téměř ohnilým masem a s cáry jemných rukavic, jež měl na sobě; na jednom prstě trčel ještě prstýnek. Ten stáhl, třel ho a shledal, že je z dobrého zlata. Z toho se poradoval, vycídl ho celý a vzal ho k sobě a dal ho doma ženě.

Tato v něm poznala prsten svého chotě, i jata jest velikou touhou a truchlivostí, tak, že po celé dny plakala, což jindy se jí nikdy nestávalo. Papedoeene dobře cítil, jaká že byla toho příčina, že totiž se jí zachtělo uviděti opět svoje město a svůj dům a jedinou svou dcerušku, již tam zanechala jako robátka v kolébce, a pomyšlela znovu spatřiti jako něžnou pannu. A poněvadž věděl, že ho neustále bude žadoniti, kázal jí, by si oblékla drahocenné ty věci — které špatně slušely ožehlé její tváři a jejím černým rukám — dovedl ji před tesaný kříž, u nějž konával svou pobožnost, a kázal jí by zde přísahala, za tři dny že se vrátí a žádnému člověku jich pobytu že neprozradí. Načež ji propustil, i putovala do města; proto že však odvykla střevícům, zula si své drahocenné safiánové botky a šla bosa, a sametovou suknicí si vykasala i s krajkovou spodničkou až po kolena, tak že jí bylo viděti holá lýtka. Ona se však domnívala, že jest oděna tak, že všude vzbuzuje podiv a úctu.

Když z dálky uviděla věže města, rozleželo se v ní, i pojala ji hořká nenávist k Papedoenovi. Na silnici utrhalí se na ni káraři a pocestní, a také u brány jí bylo strpěti mnohý posměch, jemuž přec vlastně nerozuměla. Šla přímo k svému domu a děcka táhla za ní, která se divila její podivné chůzi a pohybům jejích paží a měla ji za cikánku nebo nějakou jinou tulačku. V jejím domě služebníci se shromáždili v kruh se smíchem, jen jedna stařena z nich ji poznala po řeči, vzlykala a mluvila na ni jako na svou paní. Když ji dovedli nahoru a za její dcerou, chtěla si ji obejmouti; ta však úzkostně ucouvla a dala se do pláče. Tu strhla zlatý řetěz oběma rukama s hrdla, až praskl, mrštila jím o zem a klnula Papedoenovi a byla tak rozpálena, že všickni se lekali. Na konec přišli její příbuzní, kteří ji měli za mrtvou, a dívali se na ni a náramně se divili; ale ona žádné otázce nedala odpovědi, dívala se jen pořád na udivenou, bledou dcerušku, která jako za oknem něžná růže v kořenáči byla ošetřována, i zhluboka vzdychala.

Ale pak se odebrala ze svého příbytku, šla po náměstí, jež bylo plno lidí a klekla si na kameny kostelních schodů. Zde volala silným hlasem, že všickni to slyšeli, kterak přísahala, žádnému člověku jich místa že neprozradí. Pročež mluví velikým kamenům kostelních schodů. A zatím co zvědavý lid se tlačil kolem ní, vyprávěla, obrácena na

kameny, kterak její muž byl zabit před dávnými léty Papedoenem, a jak prokletý loupežník ji odvlékł s sebou a donutil ji, by mu posluhovala a stala se mu kuběnou, a kterak má od něho sedm synů, a přidala též k tomu podrobný popis místa. Potom vstala, a zatím co lid pln úzkosti a plachý se dělil, kráčela pokojně davem a nazpět k svému muži.

Ten ji pěkně přivítal a ona si sedla k němu. Ale byl on veliké postavy, měl bílou, dlouhanskou bradu jež mu sahala až po pás, osmahlou tvář, z níž blýskaly bystré oči a dlouhanské bílé vlasy, jež mu sahaly na ramena. Tak vstal, sedl si na zem před ní a kázal jí, ať mu víská vši. Ona poslechla, došla pro hřebec a česala. Ale při tom obtížilo se jí srdce, neboť slyšela z dálky svých sedm kluků plesati a lesem pokřikovati, jak se kočkovali; i spadlo s jejích očí sedm kulatých slzí na hlavu Papedoenovu vřelými krůpějemi. Tím on poznal, že ho zradila, neřikal však nic, nýbrž zůstal klidný.

Když žena vstala a odešla do stavby, hvízdł loupežník na svých sedm synův a oni přišli, jeden za druhým, jako selátka k svini. Ale on je uchopil, jak přišli, a jakkoliv silně si bránili svůj život, zadrhl řím oprátky o krky a poškrtil je; a potom vylezl na veliký a široko stínící buk s hladkým pněm, jenž stál před jeho stavbou, a rozvěsil je kolem do kola. Potom tančil okolo toho stromu, ruce zapřeny v bok, skákaje s nohy na nohu, a jeho dlouhá bílá

brada třepetala se při tom v povětrí, a jeho do ruda opálený veliký nos svítil směšně mezi blýskajícma očima, i zpíval, pořád týmž tónem :

„Papedynů, Papedynů,
pověsil svých sedm synů.“

Když posléze žena vyšla ze stavby, a jak spatřila svých sedm dětí takto viseti, svalila se omdlevši hořem.

Na to přikvačili zbrojnoši z města, kteří našli to místo podle ženina vyličení, a zajali oba, aniž loupežník kladl odpor. Ženě nemohly soudy nic učiniti; záhy byla propuštěna, zemřela však za krátko z lásky k loupežníkovi a v nárcích nad svým činem, a u všech jsouc v opovržení pro své smilstvo s Papedoenem. Loupežník však odsouzen, aby na náměstí byl lámán v kole.

Byl před soudci posměvačný a hrdý, nezapíral nic, a na domluvu knězovu, necíť-li přec nějaké lítosti, odpověděl, že tak byl živ, poněvadž se mu tak líbilo ; ale v Boha a v Syna Božského a v Svaté že věří, také se jim nerouhal, jak se to u takových stává. Tak jej jako nekajícího popravčí dovlekl na náměstí, a jal se ho vplétati do kola. Jakmile však mu dopadla první rána do hnátů, vykřikl hlasitě a zvolal: „Milý katane, milý katane, bij, bij ! Neboť tvoje rány jsou jako padající růže vedle bolesti, již v sobě cítím, protože jest mi mysliti na malého Jeníka, jak volal :

Ach můj Klause, nech mne, já jsem ještě maličký,
chci ti dátí také všechny svoje lodičky!

„A já přece jsem ho zavraždil.“

Tu kázal starý a nábožný kněz katovi by ustal,
obrátlil se na loupežníka a mluvil o milosti Boží, na
něž i jemu dostane se účasti, bude-li litovati svých
skutkův, jak se nyní zdá. Ale Papedoene jen hlasitěji
křičel:

„Ne lítost, ne lítost, oheň to, jenž ve mně hoří!
Milý katane, pomoz mi, rozlámej mi údy, to jest mi
útěchou!“

Starý kněz mu dále domlouval a pravil, to že jest
Boží milostivé působení, jenž ho chce ještě k sobě
přitáhnouti takovouto mukou jeho duše. Ale Pape-
doene křičel bez ustání a nařkal, bil a kopal po
knězi, na zemi leže, a knězi nezbylo než nechatí ho,
tak nezbedný byl. A takto křiče neustal po celý ten
čas, co kat konal svoji práci, také si do toho říkal
průpovídku:

„Ach můj Klause nech mne, já jsem ještě maličký,
chci ti dátí také všechny svoje lodičky!“

Lid na náměstí jala však hrůza, že mnoho jich u-
teklo toho křiku, a katovi bylo ne jinak, než že kdosi
ho běže za vlasy a trhá jím do výšky, a kdyby se
nebyl posiloval, pomýšleje že přísahal vrchnosti,
nebyl by býval mocen vykonati svůj úřad.

PŘÍBĚH ABUL HASSANŮV

Abul Hassan, Hrbatec, jež nazývali také Chudým, dlouho poslouchal vypravěče pohádek, a ubíral se potom v pozdní hodině noční pomalu a zamyšlen domů, dívaje se na svůj nesmírně veliký stín, jenž kolmo před ním zázračně stahoval i natahoval dlouhé nohy, neboť jasný měsíc stál zrovna za jeho hrbem, hluboko na obzoru. Byl velice smuten pro svou podivuhodnou chudobu, a rozmyšlel si všelijaké plány, kterak by si od ní pomohl, zhlížeje se podle zvyku chudých lidí v nejpodivnějších nadějích, až se posléze tou hrou dostal k opravdové veselosti, a potěšil ho teplý pocit štěstí, když spatřil bílý svůj domek, který v záři měsíční stříbrně se leskl; neboť noc také byla mlčelivá a plná vůní, a tolik lákala k pohádkovitým kejklům rozumu.

Potichu otevřel dveře aby nevzbudil své matky, neboť chýše neměla než jeden prostor, jenž byl nadobro holý a prost všelikého nářadí, leda že v dvou koutech leželo trochu starých hadrů na noční odpočínutí jemu a jeho matce. Opatrně si lehl a stáhl pokrývku na tělo, a potom dlouho patřil na paprsek měsíce, jenž padal škvírou ve zdi šikmo na podlahu. Tím se matka probudila a vzpřímila se na svém lůžku, prudce naň láteříc jakožto na nejhoršího ničemu v Kahýře, jenž do práce nemá nijaké chuti a raději sám hladoví a starou svoji matku nechává hladověti, než by si šel po svém a ponořil síť do řeky, čímž vyučený rybář, byť si měl i hrb, netoliko sebe

a svou matku mohl by uživit, ale jest i možno, že by sítí vylovil z dna řeky veliký, v dávných dobách potopený poklad.

Když Abul Hassan tato lání vyslechl, rozmrzel se, neboť jeho matka věděla dobře, že sama sít za babku prodala, aby se mohla opít. Tedy vstal, vyšel ze stavení a kráčel ulicemi ozářenými měsícem:

Před otevřenými vraty hospodskými se zastavil a popatřil na dvůr, kde s velikým povykem vystrojovali karavanu. Starý vytáhlý muž s dlouhou bílou bradou stoupl si vedle něj a ptal se, chtěl-li by jako sluha cestovati ssebou do Mekky, neboť tam se brala karavana; a protože Abul Hassan pro lání matčino měl velikou zlobu v srdci, neboť zvláště ho hnětlo, mluvil-li kdo o jeho hrbu, řekl že ano, a ihned také pomáhal nakládati na velbloudy na zemi natažené; činil při tom velmi ušlechtilé pohyby. Jako muž, který práci nebyl zvláště zvyklý, dosti se při tom zapotil, zloba však ho doháněla k namáhání. Ale bylo dobrého půl sta zvířat, na něž nakládány veliké, železem kované bedny, sešněrované žoky a pytle, také tyčky a pokryvky na stany noční, a zastřená nosítka, kam měly vstoupiti obě dcery pánovy. Tato nosítka byla přebohatě vyzdobena zlatem a červcem. Když po tuhé práci vše bylo skončeno, a ostatní velbloudi už trpělivě stáli, a toliko zvíře s nosítky ještě klečelo, jež mělo srst bílou jako sněh, rozlehlo se zavolání, by se služebníci vrhli v

prach a patřili do země, neboť obě paní prý vcházejí; Abul Hassan jak náleží se hněval na takovou pýchu. Potom opět všickni vstali, každý se odebral na své místo, a velbloudi vykročili, jeden za druhým, dlouhou řadou z brány a na cestu jež vedla do Mekky; a když byli za městem, vysílalo slunce, právě s lemu země se zdvihající, své svoje paprsky do nebeské výše, a skřivánek plesaje vysoko se vznášel v ústretu úběžnému bodu této záře.

Tak mýjela karavaně cesta se slušnou rychlostí. Slunce stoupalo výš a výše, a nadešlo veliké vedro, a odpočívalo se, a na lemu pouště vystupovali živí tvorové, ztráceli se také opět, a slunce klesalo, a strojila se krmě a jedlo a pilo se a spalo se, a pak zase vstávali a znovu nakládali na zvířata, a řada velbloudův dále tápala v své linii a slunce opět vysílalo svoje své paprsky do prostředka nebes nad nimi, a opět vystupovalo výš a výše a oni odpočívali, a tak znovu šla za sebou obvyklá denní roboty. Abul Hassan seděl na hbitém a hrdém komoni jenž pod ním poskakoval, a nosil blýskající zbraně, z nichž se neustále těšil. Ani vlastně už nevěděl, jak to přišlo, že jel na koni a že měl zbraně. Ale proto že by rád byl věděl, jak dlouho budou na cestě, vpustil si každého večera kamínek do kapsy. Za nějakou dobu měl sice množství kamínkův, ale nevěděl přec, jak dlouho již jsou na cestách, neboť neuměl do tolika počítati jako měl kamínků; čemuž

jedna z paní v zastřených nosítkách kdysi večer se smála, že až to slyšel, neboť asi se naň dívala, kterak rozpačitě přesypá kaménky z ruky do ruky. Docela stejná byla pořád cesta pouští, vyjma když dorazili k studnici, u níž stály palmy; často přebývali zde též lidé v chýších. Takových studnic bylo jistě deset, ale možná také víc, padesát nebo sto. Na konec měl alespoň na dvě libry kamínkův. Tak je všechny jednou v poledne vysypal, a nesbíral už nových. Proto ani nevěděl, kolik dnův neb neděl uteklo, i dospěli posléze hrobu prorokova.

A procházel se síní svatyně a divil se umělým kobercům, jež tam byly rozvěšeny, i želel své nevědomosti, že nemohl čísti moudrých a krásných pověstí, které zlatými písmenami stály na zdech. Tu zacupkaly za ním přezkami cinkající dívčí nožky a zašustělo hedvábí, jak šustí toliko, když se pohybuje mladá dívka, a on dobře věděl, že dcera jeho pána jde mimo něj; i poklonil se s uctivostí, ale ucítil, jak její chůze, půvab a houpání jejích bokův a blesk jejích tmavých očí pohnuly mu srdcem k lásce, tak, že cítil hlubokou a nezměrnou touhu, a bylo mu do pláče. I odešel odtud truchliv v samotu suchou travičkou porostlé pouště, a myslil na mnoho básní, které uměl nazpamět.

Ale jak se večer vrátil do ležení, povolal jej pán do svého stanu a řekl mu, že našel zálíbení v jeho způsobech, a že mu dá jednu ze svých dcer za ženu,

proto že má jen tyto dvě děti; a že nic mu nesmí spláceti, ale že sám on ještě mu daruje dva tisíce denárův, s nimiž má si začít obchod; ale dlužno by mu slíbil, že nehodlá pojmouti druhé ženy vedle jeho dcery, také žádné otrokyně. Toto slíbil Abul Hassan po nedlouhém rozmyšlení. I vystrojena tedy nádherná svatba s mnoha vznešenými a bohatými hosty, a Abul Hassan seděl na předním místě za stolem a všickni se podívovali ladnosti a způsobnosti jeho chování a jeho bystrým a krásně vyzdobeným řečem. Na konec vstal se svého sedadla, učinil hostům jemnou a zdvořilou poklonu a odebral se do pokoje, kde bylo přichystáno svatební lůžko. Sem dovedla mu letitá otrokyně jeho choť, která byla sice sedmi závoji zahalena, přec však její rozkošnost a její lepé tělo prozařovaly všemi clonami, protože konala nesmírně líbezná pohyby, jimž hebké roucho následovalo v krásně se skládajících záhybech. Ale když jí otrokyně odestřela tvář, zdálo se mu, že vychází měsíc z stříbrného mraku, a všechny noční květiny že voní, a slávek že se dává do zpěvu, i pojala ho teskná touha. Proto se jí prve chvílenku podívoval, nemluvě, a zatím její líce a její odhalené hrdlo polévala něžná červeň až do týlu; a když se usebral na mysl, pronesl verš starého básníka, v němž se oslavuje nádhery děl Božích. A takové štěstí v sobě cítil, až se domníval že sní.

Ale na druhý den ráno jal se zdlouha i pečlivě

rozmyšletí, jaký obchod by měl začít s těmi dvěma tisíci denárů, jež mu daroval jeho velikomyslný tchán; a nejlepším zdál se mu plán tento.

Zpozořoval, že blízko města jsou veliká a krásná pastviska, jichž nikterak není užíváno. protože lidé, kteří přebývali v Mekce, chovají málo dobytka, neboť ostříhání zvířat zdá se jim příliš namáhavo, a lehce vydělávají si na živobytí, za peníze přijímající k sobě cizince. I vypočítal si, že možno koupiti oyci za dva denáry, a proto tedy že dostane za své peníze ovec tisíc. Tyto měly se za městem vypásati; po roce však, až by měly mladé, bylo by jich jednou tolik, totiž dva tisíce, nečítaje dvojčat. Tyto by pak prodal, a tak by v krátké době zdvojnásobil svoje peníze. Pak by došel k svému tchánovi a vyložil mu, jakého dosáhl výdělků; tomu on by se velmi podivil, a z radosti dal by mu ještě více peněz. Potom však již by se nespokojil s tak maličkým ziskem, ale sehnal by karavanu a opatřil ji zbožím, které v Mekce jest sice velmi levné, ale v dalekých zemích velmi drahé; a potom by se vypravil do dalekých zemí, a tam by dostal za kus, který zde ho stojí denár, denárův sto, a tak se vším jeho zbožím; a když by všecko rozprodal, měl by tolikrát sto denárův, jak měl prve po jednom. Za ty pak by v cizích zemích nakoupil zase zboží, které tam jest levné a zde drahé, a tak by se zas vrátil do Mekky, a zas by všecko rozprodal. Potom by měl už tolik peněz, že již by

nepotřeboval býti kupcem, ale najal by si veliké vojsko, dáváje každému bitci bohatý žold, a s těmi by odtáhl do Egypta a dobyl by celé země a učinil by se králem a pak by jeho poddaní byli nuceni dávat mu každého dne tolik peněz, kolik by chtěl, i vystavěl by velikánskou a pevnou věž z nejtvrdsích kamenů, v níž by peníze schovával; ale všecy, kdož mu před tím nadávali, pro jeho hrb, dal by popraviti.

Když to všecko jak patří uvážil, sebral měšce s dvěma tisíci denárův, vydal se na cestu a chodil ulicemi města Mekky, a hlasně vyvolával, že by koupil ovci po dvou denárech, odebral se potom napřed na pastviště, a lidé za ním, kdo měl ovce, a tak brzy sehnal tisícíhlavé stádo. Toto veliké stádo tedy se tam nyní páslo, i díval se celý den s velikým potěšením, kterak zvířátka pilně a čistě škubají travičku svými chrupy, Ale když se slunce chýlilo k západu a ovečky už byly napaseny, zahnal je do staré, veliké a polou rozpadlé budovy, která tam byla, zand dal vchod mříží a šel domů, by pověděl své mladé choti co vykonal. Toulalo se však v noci hejno vlků tímto krajem a hledali potravy. Ti ucítili množství ovce, brzy se o nich dověděli a naskákali přes mříž do staré budovy, kde bylo stádo, zadávali několik zvířat a žrali je; ale ostatní ovce, jež nebyly podáveny, natlačily se strachy do kouta, že se všecy podusily. Když Abul Hassan druhého dne časně z

rána přišel, by je pustil na pastvu, aby žraly a množily se, našel je proto všechny mrtvy. Tu se velmi zamrmoutil, a chtěl se dáti do hlasitého nářku; ale dbal na sebe a řekl, že toto neštěstí mu bylo souzeno, a stýskání že nic mu nepomůže; ale na moudrého že se sluší, aby nebyl sláb v hodině zkoušky, aby však pomýšlel na záchranu nebo na polepšení.

Poněvadž ovce byly podušeny a zákon zapovídá zadušené jísti, nemohl rozprodati masa zhynulých zvířat. Pročež se dal s několika muži do díla, stáhl ovce a těl tam nechal. A jak jel s vozem, na němž byla rouna do vrchu naložena, nazpátek do Mekky, potkal kupce, který se ho vyptával, co se mu přihodilo. Když tomuto vše vypověděl, těšil ho kupec a řekl, že dvacet dní cesty za Mekkou jest země, jménem Kublai, kde všickni muži nosí vysoké čepice z ovčích kožešin; pročež tam jsou ovčí kůže velmi hledány a drahé je platí, a kupci vydělávají množství peněz, kdož donesou tam takových roun. Pročež ať se vydá s karavanou, která zítra ráno chce vyraziti, a při níž kupec, jenž mu toto vyprávěl, sám byl; a tam ať svoje rouna prodá.

Když Abul Hassan toto vyslechl, odešel za svou mladou ženou a něžně se s ní rozloučil, a pak se vydal s karavanou na cestu; ale byli ještě četní jiní kupci v průvodu, ti se ho vyptávali a chválili jeho záměr, i mnohému se přiučil z jich rozhovorův. Tak mu příjemně čas utíkal, vyjma, že s velikou touhou

vzpomínal své ženy, i dorazili bez úhony do země Kublai. Zde rozložili kupci svoje věci na zvláštním tržišti ve velikém a lidnatém městě, a Abul Hassan zůstal s nimi a přebýval se svými rouny v krásném stanu. Záhy se dostavili kupcové toho kraje, kteříž uslyšeli o jeho zboží, i začali smlouvat; ale poněvadž mu jeho spolucestující naradili, jaké ceny by měl požadovati, nedal se podvésti; a proto posléze mu zaplatili za všechny kůže dohromady dvacet tisíc denárův. Takto zdesetinásobnil peníze, jež mu daroval tchán, i chválil Boha a velebil svůj osud.

Když mu řádně peníze vysázeli, zavázal je do dvou měšců, pojal měšce do rukou a dobré mysli odebral se do hospody v které noclehoval. V tom k němu přistoupil cizí kupec z Indie a dal se s ním do řeči. Vyprávěl, že viděl mnoho zemí a že zná všecko zboží světa, ale nejdrahocennějším zbožím na celém světě prý jest pravá ambra; ne jeden by již mnoho za to dal, kdyby jen jednou dostal kousek na oči, neboť pohled na ni zvláště prý posiluje zrak; a kdo jí kousek má, tomu přiluzuje cizí peníze, i přibývá mu bohatství všeho druhu; ale kdo jí kousíček sní, jest-li muž, bude moudřejší než všickni druzí muži, a ženská bude sličnější než všechny jiné ženy. Na místě, kde teď jsou, nemá prý tak vysoké ceny, jako v Mekce, a kupci, kteří ji přenášejí odtud do Mekky, stokráte tolik získávají. On má však malou zásobu této drahocenné věci, a protože pojal zvláštní ná-

klonnost k Ābulu Hassanovi, prodá mu z ní za laciný peníz, kousíček za deset tisíc denárův. Při tom vyňal krabičku z santálového dřeva, otevřel ji a ukázal mu pravou ambru, a byla to hnědá kulička zvící lískového ořechu, a byla uložena v modrém hedvábí.

Z této nabídky Ābul Hassan velmi se zaradoval a děkoval cizímu kupci ze srdce za jeho velikou dobrotu, stěžoval si, že nemá než dvacet tisíc denárův, a že proto může toho vzácného tak zboží získati pouhé dva kousky, ale o ty že se ihned a bez prodlení smluví, aby druhý potom nabídky snad neželel; to řka vložil mu dva svoje měšce s penězi do ruky; kupec však vyňal ještě druhou krabičku z kapsy, ukázal mu, že má svůj náležitý obsah, a přidal mu z obzvláštní lásky ještě ty krabičky, ačkoliv byly velmi drahocenný a jinak čítávány zvlášť. Potom odešel.

Ābul Hassan rozradostněn spěchal za svými známými, ukázal jim krabičky a vyložil jim všecko, a řekl, že v Mekce přemnoho vyzíská na ambře. Kupci však se dali do nehorázného smíchu, když uslyšeli a uviděli; a když Ābul Hassan se jich ptal, co se smějí, vysvětlili mu, že cizinec jest vyhlášený zloděj, který mnoho lidí už podvedl, a že pravé ambry, o níž bájil, ani není, v jeho obou krabičkách však že prý není nic, než staré kozí bobky.

Touto novinou se Ābul Hassan velmi zarmoutil, odešel na skryté místo a hořce plakal svého neště-

stí. Ale pak se rozpomenul, že i tato nehoda mu byla souzena, a že také přece jest dobře, že ji má nyní za sebou; a snad že má určeno, aby ho znovu ještě potkalo štěstí, jako se to stalo u těch podávených a podušených ovec. Přistrojil se tedy na cestu a vypravil se nazpátek do Mekky, sám jediný, neboť neměl tentokráte s sebou nijakého nákladu.

Když putoval již devatenáct dnův a měl již pouhý den cesty před sebou, potkal muže, jenž ho pozval, aby zůstal tuto poslední noc v jeho domě; toto pozvání přijal a vešel s ním do domu. Zde byl vlídně přijat a žena mu snesla hojnost jídla a pití, sama sice skromně zůstávala ticho, dávala však pozor na všecky řeči, jak to jest obyčejem zvědavých ženských. Tak jedli; a po jídle poprosil hostitel Ābula Hassana, by mu vyprávěl o svých příhodách, neboť snad prý něco podivuhodného zažil, a i kdyby býval zakusil jen věci obyčejných, přece vždycky cizince rádi posloucháme. I začal tedy Ābul Hassan celý svůj příběh, kterak odešel z Kahýry a oženil se a dostal dva tisíce denárův, a všecko vypravoval, jen že ambra vlastně jsou kozí bobky, to zamlčel, neboť se styděl, že se dal ošiditi; ale vytasil se s oběma krabičkami i s jich obsahem, kterých si byl nechal na věčnou památku, a velebil jich náramnou moc. Této povídky oba lidé silně se divili; a poněvadž se zatím stmělo, odvedli Ābula Hassana do jeho komory a sami také šli spáti.

Ale k půlnoci se otevřely dveře u komory, a muž, vešed k Abulu Hassanovi, děl mu: „Neboj se“, a toto mu vyprávěl:

Že jest z dobré rodiny a má jměním sto tisíc denárův, jež jsou v této komoře zakopány, ve východním koutě pod podlahou. Také že jest pěkný a urostlý, ale jeho rozum není zvláště bystrý, pročez ho lidé odjakživa nazývali hlupcem. Proto si myslil, že si vezme ženu, jež jest oškliva, ale velmi chytra, pak že děti zdědí po něm krásu a po ženě chytrost; také že takovou ženu dostal, další úmysl však že se mu zhatil, neboť děti byly ošklivý a nedovtipny. Proto že ho prosí, aby pro Boha mu prodal jeden z kouskův ambry za sto tisíc denárův. I když na tomto příliš nevyzíská, přec odmění Bůh jeho velikomyslnost, a dá mu na druhém kousku více vydělati; ale tento kousek prý pozře a zmoudří, a potom odejde od své ženy, která se mu beztoho již nelíbí, a vezme si jinou, která jest pěknější a zvláště také mladší. Po té jal se kopati ve východním koutě komory, vytáhl měšec s denáry a podal ho Abulu Hassanovi. Ten řekl, že ze soucitu s jeho neštěstím prodá mu ambry za tak malou cenu, i dal mu jednu z krabiček. Načež se muž mnohokrátě poděkoval a odešel z komory.

Abul Hassan plesal ve svém srdci z tohoto štěstí, a proto nemohl usnouti. Tu se po chvilence znovu otevřely dveře a objevila se žena. Ta mu řekla: „Ne-

boj se", a vyprávěla mu, že jest z dobré rodiny a má sto tisíc denárův jmění, jež jsou zakopány v této komoře, v západním koutě. Také prý jest velmi chytra i bystra, leč oškliva, proto si pomyslíla, že si vezme hezkého muže, byť i byl hloupý, a doufala, že pak děti zdědí krásu po něm a po ní chytrost. Také takového muže dostala, její ostatní záměr však prý se zhatil, neboť děti jsou teď nesličny a hloupy. Proto že ho prosí, aby pro Boha jí prodal jeden z kouskův ambry za sto tisíc denárův; i když při tomhle nezíská, tak přece odmění Bůh jeho velikomyslnost a dá mu vydělati na tom druhém kousku více; tenhle kousek však že pozře a zkrásní; potom že odejde od svého muže, který se jí beztoho už nelíbí, a vezme si jiného, jenž jest chytřejší a který zvláště také vzbouzí více bázně. Po té jala se kopati v západním koutě komory a podala Abulu Hassanovi měšec s denáry. Ten jí řekl totéž co jejímu choti a dal jí druhou krabičku. Načež mnohokrátě poděkovala, i odešla z komory.

Druhý den ráno propustili oba Abula Hassana s mnohým žehnáním. Ten si odnesl dvě stě tisíc denárů pod rouchem a vydal se spěšně a hekaje na cestu do Mekky, večer tam také dorazil a byl svou chotí radostně a láskyplně uvítán.

Když si teď rozmyslil co měl za namáhání a nebezpečí, a jak dvakrát všeho pozbyl, ale obzvláštním jen štěstím zase získal, usmyslil si, že své jmění u-

loží s nadobrou jistotou, a že mu dá vyrůstati byt i s malým, ale s bezstarostným výdělkem. Prohlížel si tedy v Mekce domy které byly na prodej, proto že chtěl jeden v dražbě koupiti, a zaříditi hospodu cizím poutníkům, kde by dobře byli přijímáni a hodně zaplatili. Tu k němu přišel jeden bohatý muž, který řekl, že jest jeho celá čtvrt města, ta že stojí za dvoutisíckrát tisíc denárův; ale že se dověděl, že ho nepřátelé osočili u kalifa, že proto prchne a vše za lacino prodá, poněvadž peníze může pohodlně vzíti s sebou; tak ať mu dá Abul Hassan dvě stě tisíc denárův, a za to že má všechno míti. To učinil Abul Hassan a koupil čtvrt města; odstěhoval se též druhý den do nejnádhernějšího domu, jenž tam stál. Protože jeho žena byla zvědava prohlédnouti si všechny pokoje, komory a půdy, a bylo již večer, rozžal voskový sloupek, dal ho své ženě a provedl ji celým stavením. Tak se i dostali na nejhornější půdu pod převazem, a našli tam velmi mnoho narovnané slámy a sena, jichž někdejší pán tam zanechal. Když se tak radovali z toho nálezu, vyrazila náhle německá myš, kteráž asi byla světlem vyděšena, a hnala se přímo na paní; ta se tolik polekala, že nahlas vykřikla a upustila svíčku; i vzplály pojednou sláma i seno v plamenech; oba rychle spěli zpět na schody; ale Abulu Hassanovi toliko se podařilo sebe zachrániti, protože byl hbitý a nepřekážela mu roucha; ženě byla cesta zastavena plameny. Tak za-

lostně přišla v ohni o život, a s ní shořel celý dům, a že se udělal veliký vítr, chytly se také ostatní domy a shořely až na zem; Abul Hassan však stál na ulici, rval si vlasy a klnul svému neštěstí. Ale když oheň vše již ztrávil, rozpomenul se, že toto mu bylo souzeno, a že na nic není, aby nadále se kormoutil, neboť v knize osudu stojí každého člověka osud předem popsán, a nijakou lstí, starostí neb námahou nemůže se vyhnouti pochodu věcí; jakož také šťastné příhody mu přišly bez jeho přičinění.

Proto se vydal na cestu a odešel druhého dne ráno k svému tchánovi, by mu všechno vypověděl, co se mu stalo, i smýšlel na to, že ho požádá, aby mu dal nyní svou druhou dceru a ještě jednou dva tisíce denárů, protože přec všeho pozbyl a byl na témž, jak onoho dne, kdy jej tchán vzal k sobě za služebníka; neboť aby ušetřil svého drahocenného oděvu, oblekl se, když ukazoval své choti dům, v ony staré hadry, a nic z požáru nezachránil než cáry na těle. Ale tchán uslyšev jeho slova, velmi se rozzlobil a vyhnal ho z domu s nadávkami a bitím.

Tak se tedy odebral v zasmušilé náladě na trh. Tu jej spatřil krajan z Kahýry, vyptal se ho na jeho příhody, a když je vyslechl, vyzval ho, aby se s ním vrátil domů, protože tam přec jej lidé znají, neboť chudšas nenalézá přátel v cizině; měl však býti poháněčem oslů v karavaně. To se mu líbilo, i vybral se ještě týž den s průvodem svého krajana.

Šli teď zase mnoho dnův a Abul Hassan se zármutkem vzpomínal prvé cesty a bílého velblouda s nosítky, který měl na šíji stříbrný zvoneček. Ale bylo mu, jako by tentokráte čas byl velmi rychle utekl; neboť než se nadál, byl opět ve své chatrči a jeho matka láteřila a pravila, že jest největším ničemou v Kahýře, jenž nijaké chuti nemá do práce, a raději sám hladoví a starou svoji matku nechává hladověti, místo aby si šel po svém a ponořil síť do řeky, čímž vyučený rybář, byť i měl hrb, nejen sebe a svou matku může uživit, ale jest i možno, že síť vyloví z dna proudu veliký, v dávných dobách potopený poklad.

Za těchto slov se probudil, i shledalo se, že se ani nehnul z místa, ani do Mekky ani do Kublai, leč spal, také neuteklo mnoho měsíců nebo let, ale jen několik hodin, a všechno se mu zdálo, co se mu přihodilo, od té, kdy si lehl na svůj peleh.

Potom řekl své matce, že ona sama síť prodala a peníze za ni propila, a pak odešel z domu směrem k řece, a rozmýšlel si mnohé věci.

Zde ho potkal Ibn Mussad, pozdravil ho a promluvil naň. Byl však Ibn Mussad veliký kupec, jenž nashromáždil mnohá bohatství na svých cestách, měl domy a zahrady s bílými pávy, zlaté postroje, koně a vozy, a drahé kameny všech barev. Na toho se díval Abul Hassan hezkou chvíli a pak začal:

„Náš život jest snem hodiny, ale my mníme, že

trvá osmdesát let. Jako vlna v řece, jež se blýskne v měsíčním svitu a za okamžik zhasne, takový jest člověk. Jako tančí komáři okolo lípové koruny, a již vyvstává noční mha ze země, co ještě září poslední paprsky slunce na hořených listech, tak žijí obyvatelé města. Věsíme svůj život na bohatství, nebo svoje srdce na krásu a sílu; ale co bude, až přijde smrt a probudíme se k druhému životu, který jest život pravý, kde není bohatství ani krásy ani síly? Staráme se a pracujeme, a jsme přece jako listy, padající se stromu, jež vítr odhání kam chce. Myslíme, že stojíme na zemi a mluvíme lidem, milujeme je neb s nimi zápasíme; a jsme snad samotinci v tmavé věži, v které se propadáme do nekonečna, a nic není mimo nás, jen prázdnota a temno. A bojování, milování, druží lidé, bohatství, vojska, města a celé národy nejsou ani trochu skutečny, ale jen obrazy, jež náš mozek tvoří, a my se domníváme, že jsou mimo nás.

Tak pravil Abul Hassan. Ibn Mussad však se podivil a ulekl, neboť Abul Hassan Hrbatý byl jednoduchý rybář, a nevyšlo dosud jiného slova z jeho úst, než slova která náležejí sprostným rybářům. Ale teď mluvil jazykem prorockým. Abul Hassan viděl jeho údiv a promlouval dále:

„Ibn Mussade, tys chytrý kupec, ale také jiní mužové jsou chytrí kupci, získávají s dvěma tisíci dvacet tisíc a s dvaceti tisíci dvě stě tisíc a s dvěma sty

tisíci dvoutisíckrát tisíc, kteréž sumy žádný člověk nedovede myslí pojmuti, neboť tolik stála celá čtvrt Mekky, která nyní vyhořela, a Mekka jest, jak dobře víš, stát s velikými paláci z mramoru, se zlatými mřížemi, vodotrysky, bohatými kupeckými krámy a rozmařilými měšťany, kterým večer, když jdou domů, otroci nosí cestou pochodně. Tolik vyzískali lidé s dvěma tisíci denáry. Ale podívej se, bylo to vše dým, jenž se vznesl do povětří, a nezbylo nic než popel. Ano, chtěl se kdosi státi králem a byl by se jím stal plodností ovec; ale byl on jako plamen svíce, která bývá shášena vichřicí osudu; a kdyby byl před tím směl učiniti jediný krok dále, byla by vichřice rozdmychala oheň na stohu slámy v zžírající požár, který pohlcuje města a stoupá k nebesům, viditelný všem lidem na zemi."

Když Abul Hassan toto pověděl, domníval se Ibn Mussad, že se pomátl, zamručel nábožnou průpověď a odešel od něho s velikým uspokojením; neboť byl přebohatý muž a velice svůj statek miloval, a proto byl rád na světě a nechtělo se mu přemýšleti. —

Hned na náměstí v starém městečku se tlačil domek, před ním byla vysoká podezdívka s železným plotem a lesklými mosaznými koulemi; za ním se rozprostírala veliká zahrada s krásným ovocným stromovím do kopce, kde na vršku vystavěli sušárnu; odtud bylo viděti po nepravidelných stromech a po městečku s červenými střechami a kulatými stromy mezi nimi, a s velmi vysokou topolovou alejí, a po řece jež se blýskala na slunci, po zeleném lučném údolí a naupřímě táhnoucích se kopcích s tmavým lesem.

V domku žili přívětiví staří manželé s dceruškou. Oba starci se již hodně pozdě vzali, když už byli třicet roků potají zasnoubeni, neboť rodiče mužovi nechtěli za svého živobytí dáti svolení k sňatku. Tak vychovávali v svém stáří ještě toto dítě, jež jistě mělo sotva osmnáct let; zdálo se však o mnoho mladší postavou, tváří snad o trochu starší. Byla to bledá a bojácná bytost, jež neměla družky, za níž by navečer odskočila, ale žila docela sama s rodiči. Muž byl nábožný mistr řemeslník, ale nyní, v pozdním svém věku, vzdal se činnosti a seděl tiše u okna, za nímž stály kakosty a myrty. Nejvíce se těšil ze sbírky krásných starých zlatákův a tolarův, kterou sehnal ještě jeho děd. V neděli odpoledne si je vysazoval na kulatý stůl, cídíval je také křídou a kořalkou, a vykládal zvědavé dcerušce leccos povznášejšího, co bylo vyraženo na starých mincích; u to-

larů poutnických, že jest nám tímto světem cestovati a dostatí se posléze do nebeského království, iako poutník bosky se ubírá a večer dochází na své místo; tolar zvonový nám připomíná neděle, kdy nás svolávají kostelní zvony, bychom vyslechli slovo Boží, a nesmíme tu mysliti na nové šaty nebo na jinou světskou parádu; a zlaták s divým mužem ukazoval, jací byli lidé v dobách pohanských, než jim bylo zvěstováno křesťanství, kterak se tehdá nic nestyděli, ale chodili načisto nazi, a nosili jen zástěrky. Za takových řečí stařenka stavěla kávu v hnědé konvici na stůl, naslouchajíc výkladům, dojata a často s nábožnou slzičkou v oku.

I měli jejich sousedé syna, tomu bylo tehdy asi dvacet let a chodil od dvou semestrů na universitu. Ten vždy býval tichý o moudrý chlapec, který vysedal u knih, a proto se rodiče též domnívali, že bude dobře, dají-li mu jměníčko prostudovati, a snad též dostane stipendia a může dávatí hodiny. Byl v srdečném přátelství s Trudkou, (nebo tak se dívka jmenovala) a netoliko v prvním dětství, ale také později, v době, kdy chlapci zhrdnou a nechťívají si s děvčaty hrátí, a ještě později, kdy bývají rozpačiti a v tanečních hodinách nevědí, o čem s nimi mluvíti. Když byl nyní o prázdninách doma, vyprávěl jí mnoho o universitě a o jednom profesoru, jenž ho pozval na čajový večírek, a zvláště o vědě, kterak že jest tím nejvyšším na světě, a člo-

věk že jest jen šťasten, když se docela jí oddá, a že jeho rodiče by velmi rádi, aby se stal učitelem, ale on že chce se státí „vojínem vědy“ (to bylo jeho zamilované slovo: vojín vědy); že ví už také úkol, neboť dlužno se omeziti na něco zvláštního, a těkání za nic prý nestojí; že chce totiž spolupracovati na novém vydání starého spisovatele, jehož Truda neznala. Sice ví, že dlužno přinéstí veliké oběti takovému účelu života, neboť na příklad těmito pracemi sotva vydělá tolik, aby mohl sám býti živ, i nebude nikdy moci založiti rodinu; ale že rád se zřekne toho všeho, bude-li jen moci dostati se k takovému zaměstnání.

Trudka si dlouho takové řeči rozmyšlela. A když jednou večer opět s ním seděla v zahradě, řekla, že to shledává velmi dobrým, že se nechce ženiti, a ona také že se nevdá. A když tak mluvila, velmi přišla do rozpakův a styděla se.

Ale sotva za dvě leta, když student právě dokončil svou universitu, došla domů zpráva, že se zasnoubil. Jeho rodiče hodně se hněvali, neboť byli by raději měli nevěstu jinou; tato nebyla než dcerka jeho bytných, u nichž zůstával; také nikdo před tím nevěděl o jeho úmyslu, a když se ho ptali, říkal, že se to sběhlo velmi znenadání pro oba. Tato nová nevěsta však byla velmi pyšná, ohrnovala nos na nízké jízdíčky rodičův a dávala se od matky ve všem obsluhovati, místo by jí byla nápomocna, tak, že

bylo znáti, že chce ukázati něco zvláštního, což se jí však nedařilo.

Trudka odkvétala velmi rychle a sedala s drobounkou a ostrou tvářičkou u okna se svým šitím, zatím co oba rodičové pomalu stárli.

Tu se dostal, málo roků po onom zasnoubení, mladý kandidát jako učitel do rodného svého města; oženil se a odstěhoval do domku svých rodičů, kteří už byli nebožtíky. Ale manželství nebylo šťastno, neboť manželé nejevili přívětivých tváří, ale vyhlíželi zemdeně a pohněvaně.

Jednou když Trudka seděla sama v své zahradě u sušárničky, a daleko se dívala za třpytící se řeku až k naupřímo se táhnoucímu úbočí, vstoupil její přítel brankou, došel nahoru a sedl si k ní. Chtěl začítí svou řeč nějakým žertem, ale slovo mu uvázlo v hrdle, a dal se znenadání do usedavého pláče, a položil si hlavu na její rameno.

Zprvu jí bylo, jako by se jí mělo zastaviti srdce strachy a rozpaky, ale pak ho pohladila po vlasech, a jak vzlykal, pořád ho hladila po vlasech. Posléze zdvihl tvář k jejímu rameni a položil si hlavu na opěradlo lávky a tiskl si studenou ruku na oči. I políbila ho tiše chladnými rty na čelo a odešla lehkým krokem a sukénku si vykasavši, aby nešustěla.

Po té se velice rozstonala a posléze bylo jí ulehnouti. Manželé v sousedství očekávali dítka, i bylo sjednáno, že ona bude kmotrou. Proto jala se háč-

kovati křtící šátečky. Seděla zpřímá na posteli a měla šťastnou tvář, když o tom robila.

Když byly šátečky hotovy, dala zavolati mladého učitele a její rodiče odešli ze světnice, protože s ním chtěla mluvit o samotě. Pak mu řekla, že by o tom, co chce nyní povědět, nikdy nebyla nic vyprávěla, teď však že jí záhy bude zemřít, a tu již se neostýchá, neboť nepravého nic to přece není. Milovala jej od dětství, protože byl vždycky takový tichý a skromný, a ne jako druzí, a nikdy by si byla jinak nepomyslila, nežli že se jednou vezmou, a jeho zemřelí rodiče také by to byli měli rádi, to dobře pozorovala, protože jeho matka vždycky na ni byla tak mila. Když jí tehdy řekl, že se nemůže ženiti, byla zprvu velmi smutna, potom však se vyzmužila a myslila si, že člověku přec všecko štěstí uděleno není, a že jest již nyní vše tak překrásné, že bychom si toho ani krásnějším nepřáli, kdybychom nevěděli, že poctivé manželství jest přec tím nejvyšším; také se neví k čemu co jest dobré, neboť tak příliš silna nikdy nebyvala, svobodný život byl by snad pro ni lepší. A také když se zasnoubil, byla ještě docela pokojna, sice velmi smutna, ale myslila si, nejstaršímu jeho dítěti že bude kmotrou, a ono že si bude často u ní hrát, a ona že mu potom později poručí své jmění, neboť nemyslila, že tak záhy zemře. Ale když zpozorovala, že jest tak nešťasten, tu již nebyla k utěšení a činila si též výčitky, neboť

toho byla si hned na počátku vědoma, že nyníjší jeho choť má více viay na zasnoubení než on; a snad kdyby se tak byla nestyděla, a byla mu něco řekla, bylo by se bývalo všechno stalo jinak. Teď už toho nemožno změnit, a snad Bůh tak tomu chtěl. A proto ho teď prosí, by měl strpení se svou ženou, neboť by se všechno jen zhoršilo netrpělivostí. Dobře ví, že taková rada za mnoho nestojí; ale rozmýšlela si, jak by mu pomohla, i nepřišla na nic jiného než na tento krapet.

Na ta slova ho propustila. A když muž se ubíral domů, rozpomenul se, že mu není ještě třicet let, a život, jež měl ještě před sebou, zjevil se mu z nenadání jako dlouhá, dlouhá chodba v tmách, jež mu nítily bolest v duši.

František byl syn chudého muže, jenž ztratil svoji ženu a sám hospodařil v těsné špičaté chýši, jejíž zdi a střecha leskle zčernaly kouřem. Kouř vycházel nahoře na hrotu lomenice vikýřkem; v dobách tuhého mrazu, kdy rozdělené domovní dveře bývaly pevně zavřeny, vcházelo do místnosti jen slabounké denní šero, mdle se rozptylujíc po trámovi; a dole, od otevřeného ohně v krbu, kdesi v koutě blýskával se bod na vyleštěném kovovém nářadí.

V létě pásal František kozu a obě prasata otcovala; tu léhal, hlavu zapřenu do dlaní, v tichém lese; prasata se zaryla v hnijící prst a koza ležela a žvýkala, oči nepokojných, jak jí je ďábel zasadil. Díval se do úvozu, nad nímž se klenuly vysoké buky, co dole bujelo tlusté kapradí; nebo si prohlížel hravý odlesk vody na nehnutém listí některé haluze, jež přečnívala. V zimě se choulíval u krbu, kde prasajíce hořely veliké štěpiny a rozpadávaly se v měkký popel, jenž ležel na řeřavém uhlí; pak vyřezával čtyřhranná prkénka, okoval je po stranách a skládal je v drobné skřínky, jež zalepoval; sníval si, kterak jistě že útulno v takovém těsném, tmavém prostoru, a byl by rád býval malounkým tvorem, by tam přebýval.

Otec byl drobný, udřený starý muž ve scvrklých kožených nohavicích, a v hnědé kazajce z docela tuhé, tlusté látky; František si myslíval, později že bude nositi také takové kožené nohavice a takovou

kazajku. Každý večer, když se vrátil domů, postavil těžkou blyskotavou sekeru pečlivě do kouta, pověsil spěšový kotel nad ohniště na hák, jenž visel na železném řetěze se střechy, a nad ohněm všeličehos tam navařil.

Když František dostával už chraplavý hlas a jeho údové se protahovali z kalhot a rukávů, přišel jednou do vsi cizí knězour, který všelicos kázal, o čemž lidé zde ještě nic nevěděli. Měl hluboké oči, které se tak ostře dívaly, až každý popatřil na zemi, kdo ucítil jich trhnutí. Jeho kázání však bylo o tom, že často hřešíme, aniž bychom si toho všimli, myslíme toliko, že se oddáváme neškodné a dovolené radosti, jako na příklad jest koupání, při čemž slunce volně se blýská na bělosti našeho ukryvaného těla. O hrubých prý hříších ani nemluvě. I zdá se sice obyčejnému člověku, toto že tak není nebezpečno, neboť Kristus přece umřel za naše hříchy. Ale zapomíná prý se při tomto utěšení, že prominutí, jehož On dosáhl, můžeme býti účastni jen věrou; a takového účinku že nemá kterákoli víra, nýbrž jen jedna, která sama jest pravá. A nyní to že jest tím velikým nebezpečím pro lidskou duši, že nikdo neví, má-li právě tuto pravou víru nebo snad nepravou, iež mu pranic neprospěje, tak že potom, zemře-li pokojně v svém domnění, shledá se nadobro oklamána. Ale jest prý znak, dle něhož neomylně můžeme vyzkoušeti svou jistotu. Když totiž se načisto

upokojíme, a odpoutání od všech ostatních myšlenek, bázní a nadějí, popatříme do svého nitra, dlužno, by to vyhlíželo jako nezkalená, křišťálová koule; ale když tomu tak není, a nalezneme-li kalnou a neurčitou úzkost, kteráž bez omezení se zdá že do nás vtéká, tak prý to jest jistotným znamením, že žijeme v oklamání.

Františkem toto projelo jako rána neviditelné bytosti, od ramen až do kolenou, tak, že se mu srdce třáslo. Věděl teď pojednou, že tuto úzkost často cítil, aniž by si jí byl uvědomil; a také nyní mu podlamovala kolena. Byla taková, jak ji popsal ten knězour bez hranic a tekoucí; na nic určitého nasměřovala, toliko nevěděl, co zítra nebo pozítřku si počne, jevil se sám sobě samotinkýn a světě a vyvržen, bylo mu, jako by člověka byl zavraždil; a poněvadž věděl, že jest takového skutku nevinnen, nenalezl nijakého jiného vysvětlení, nežli že spáchal vraždu na své duši.

Neboť proč pak žil a proč stál mezi těmito mnoha lidmi, kteří s polou otevřenými ústy a s úzkostlivým pohledem, jako kdyby slova byla viditelná, civěli do zrudlé tváře knězourovy?

Když však jednoho z nich spatřil, jenž se mu zdál docela jinaký než ostatní zástup, prastarého muže pokojných rysů, jenž měl oči přimhouřeny a hlavu nakloněnu, pocítil, že stoupá v něm náhlý vztek na toho, který jej zprvu udivil a potom zděsil.

Tu si usmyslil, že odejde v ústraní a bude žít bez jakéhokoli člověka. Dal si ostříhati vlasy a na holé tělo si navlekl hrubou žíněnou kutnu, již si stáhl uzlovitým provazem, a střevíce si zul a chodil bos. Potom zaběhl do hustého lesa na vysoký kopec bez stromů, jenž byl porostlý travou; s toho se díval na vlnitý les, podobající se mechovým pahorkům. Vykrájel si čtyřhranné hroudy z drnu a srovnal z nich chýši, v níž hodlal přebývat, neboť zamýšlel v této veliké samotě rozjímat o svém nitru.

Léta zde prodléval a jeho mysl se změnila. Prve se proměnila úzkost ve strach. Báł se dole tmavého pruhu lesa, a báł se čehosi za sebou, jako kdyby ze zadu naň doléhala těžká nějaká moc. Potom se stala ze strachu slabost a skleslost, ale ty byly často sladky. A tak sedával celé dny a noci a měl ruce v klín, díval se, jak útlý obláček dýmu dole z lesa stoupá z mlíře a vine se, a pomýšlel, jak daleko jsou od něho svět i lidé, tak, že nijakého hlásku od nich k němu neproniká, i snad kdyby se jich tisíc shromáždilo a křičeli; a že mu do nich nic není a že mu nemohou pomoci; není důležité než to, co pocífuje docela vnitř srdce, kde sedí duše, to, což prve bylo úkostí a potom strachem a posléze mdlobou. Dívil se, že se lidem chce tak v jejich vesnicích se hamoniti, dobytek poklízeti a za pluhem choditi a o všem možném hovořiti; neboť vlastně přec nic není, co bychom rádi člověku řekli.

Často též se choulil v nejzazším koutku tmavé své jeskyně, nohy staženy pod kutnou, ruce zastrčeny v rukávech a hlavu skrytu v kapuci; i bylo mu, jako by vše se dělo pomaleji, i všelijaká rozmyslná slova stavěla se mu před duši; některá zhoustla v obrazy, jež se potichu a pomaloučku střídaly; a bylo v nitru přece pokojněji.

Tak jednou ráno vstal, bylo to v době blížící se zimy; hluboko zpronikal ho chlad, až do kostí, a bylo téměř, jako kdyby v samé duši seděl mu mráz. Tu seznal, že ví, co jest mu činiti. Třesoucíma se rukama odepial uzlovitý provaz a vyšel před chýši. Jíní trčelo bílými jehlami kol kolem na jasných snítkách hustě spleteného křoví. Shodil po pás kutnu a jal se mrskati.

Když provaz poprvé mu šlehl kolem ucha, způsobiv slabé zavanutí, ucítil rozkošnickou bolest v srdci. Uzle dorazily s prudkou palčivostí na kůži, i trhl sebou do předu. Potom hrdě zafal zuby a při druhé ráně zůstal vzpřímen klečeti. Pak mu přišlo na mysl, že se radoval, když další rány nebolely více než ta první, proto se rozpřáhl s větší zběsilostí a každou novou ranou přibývalo námahy v rozpřádání; i těšilo ho teď, že čím dál více bolí, neboť i kůže nyní praskla, i pomýšlel na štěstí, až bude navlékati drsnou a tuhou kutnu po zpruhovaných a bolavých zádech. A posléze se dostavilo cosi zázračného. Byl v něm zároveň smrtelný strach z příští rány a po-

divná únava v ruce a v kotnících, iako by měl již upustiti uzlovitý provaz; ale svraštil čelo a zařal zuby, že zaskřípaly, a obzvláštní silou se rozehnal, a provaz dopadl na záda s novým zcela tónem, jako na plnou měchuřinu vody. Tu zaplesalo jeho srdce, že vyskočil do výše, a obě paže široko rozepial, a nezkratný pocit moci měl v sobě. Rval suché křoví, vytáhl veliký drn a daleko jím vrhl, že se kutálel s příkrého kopce, a prst odlétala v mnoha drobečkách. Nahoře poskakoval a tančil, že polou shozená kutna mu kloktala kolem nohou, a k tomu volal: „Mohu, mohu, mohu.“ Kdyby byl měl nahoře stromy, byl by se o ty zopíral, a je zlámal, že praskající vysoké vrcholky byly by klesaly na bok; příkré skály byl by zpřevracel kopnutími.

Ted bylo na čase, aby sstoupil k chýším rozmlouvajících lidí a do vzduchu plného kouře z ohnisk krbů. Krácel vesnicemi s hlavou vztyčenou a lidé mu uhýbali, a psi mu uhýbali, a neštěkali po něm; neboť měl moc. Ale posléze se mu obtížila hlava, i bylo mu, jako by měl v zádech železnou tyč, i zamotal se na tvrdé zemi silniční v bezesný spánek.

Pomalu procítal; ale zůstal bez hnutí ležeti a nechtělo se mu otevřítí oči. Sladkost v něm byla, již nikdy ještě neochutnal. Jasný a průzračný hlas přelipseň, jejíž smysl se mu zřetelně neukázal; ale slova zněla tak líbezně, i jásající tóny. A když hlas ustal, přelo v něm dále; bylo to o lásce k dobrým lidem,

jichž oči se smějí, a o štěstí radostného svitu slunečního, a o mladém pučení hvozdů z jara; a tóny byly na počátku tytéž, které slyšel; ale pak mu na jednom místě znenadání bylo trylkovati, jako skřivan trylkuje u veliké výši v jasném, sluncem prosvíceném vzduchu, a pak mu bylo šťastnou touhou zavzlykati, jako vzlyká neviditelný slavík v měsícem ozářeném křoví, když pokojná cesta jasně se táhne do vzdálených krajů. A dřímoty vyzněly tichým, jasným a stejnoměrným tónem.

Otevřel oči a spatřil, že jest v chýši jako byla chýše jeho otce. U ohniště seděla v bílých šatech panna, ruce složeny na klíně a přemítala. A když ho nyní pruhy na zádech zabořily, skrytě se smál: co vše toto bylo za bloudství! Teď bylo jeho srdce vrchovato štěstím, a štěstí potichu přetékało a teklo všemi jeho cevami až do čečulek prstů. Bylo mu, jako před dávným časem, kdy jako děťátko seděl otci na klíně; nižádný nepokoj v něm už nebyl; neboť po všecka léta, a ještě posledně, když se mrskal, byl v něm nepokoj, to nyní věděl. Ale teď mu bylo zcela bezpečno. Měl jistotu, že se mu nic nemůže stát; nebe se přec nesřítí, a země stála pevná, a sám může putovati po zemi, jak se mu zlíbí, s jasnou tváří.

Potají zamhouřil oči a čekal v hřejivém kochání. Když panna potichu vstala a vyšla ze dveří, vybral se nepozorován za ní, a putoval dále svou cestou,

jsa bezstarostné mysli jako ptáče, jež také letí kam chce a všude má domov. A pln vděčnosti si rozmýšlel, že přece všechno štěstí máme v svém srdci, a stojíme-li nebo jdeme, potichu z nás vytéká a všechno zlatí. Ne na včerejšek pomýšlel a ne na dnešek; jeho ústa se smála a všickni lidé radostně vyhlíželi, když ho spatřili; vcházel do jich kruhů jako dítě, jež nese s sebou svoji blaženost a všechněm uděluje z svého bohatství. A když takto putoval, spájela se věta s větou, krásně utvořeny a zvuky, a zpíval si potichu svoje myšlenky v tónech, jež k nim náležely; neboť věděl na vlas, jaká jest přirozenost kterého zvuku, a pakli některý mu hned nepřišel, hledal zkoušeje, až ho našel.

Tak stál jednou na pokraji bukového lesa a bylo jaro. Napršel teplý déšť a na hnědých tenkých snětích visely jasné a umdlené lístky; vonělo kořenou prstí; odrážejí se od nebes, muž ubíral se za pluhem, jenž byl tažen pomalu krácejícími býky. Tu pocítil opravdovou únavu; ale ne tak jako dříve často, vycházela toliko z těla, a nebyla než touhou po odpočínutí na kulatém kameni vedle cesty; ale na svých rukou spatřil podivné hnědé skvrny; a jako by se mu srdce chtělo zastaviti, zvěděl náhle, že má malomocenství. Přimáčkł prstem jednu skvrnu, a ejhle, ztratila se. Pak přimáčkł druhou, již se zvědavostí, ale bez hrůzy, a zatím prvá se zas bleďa zjevovala, pomalounku.

Dobře věděl, jak tyto skvrny posléze vypučí ve vředy za velikých bolestí, a jak potom údové, znavení utrpením, posléze pozбудou citlivosti a jeden za druhým se v kloubech oddělí od těla; a jak posléze nezbude než beztvárný a hnisavý trup, všem lidem hrozný; ale ačkoliv si to v srdci skládal, i že bude mu žítí docela o samotě s chřestačkou v ruce, aby lidi sebe varoval, kdyby někteří mu přišli blízko, neměl z toho nijaké strasti, na veliké svoje podivení; ale veliká radost, již měl v srdci, pořád mu říkala, na bolesti že se zvyká, a že samota způsobí, že vždy více a úsilněji bude přemýšletí o těch věcech, které mu se zdály důležité; a i smí-li už jen žítí pouhých deset let, že to též jest dobře, neboť bude-li tu dobu vždycky vyjasněné mysli, že bude jeho život delší, nežli reptalův a lakomcův, který jen tak hrabe jako křeček a posléze jest přece o všecko ošizen. Ale radost jeho srdce dána mu jest dobrotivým Bohem v nebesích, ne že by si byl ji zasloužil; proto jí vděčně užije. Neboť věděl dobře ze svých někdejších stavův, že sami ani si nemůžeme své radosti dáti, ani svého smutku, a že také naše myšlenky odcházejí a přicházejí, jak nám je posílá Otec; a když si vzpomněl, že nejvíce lidí se domnívá, toto všecko že pochází z věcí zevnitřních, z blahobytu nebo z bídy, tu jeví se mu lidé tak nerozumní, že jich životu pranic nerozuměl, jako kdyby mu byli docela cizí, jako nějaký druh zvířat, bobři

nebo sršání, kteří mají svoje stavby a v nich žijí, aniž mohli bychom vědět jaké myšlenky při tom myslí, a nejsou-li snad jen uměle utvořenými stroji.

Tak se tedy oblékl v kroj malomocných a nosil chřestačku a prosil almužny, kterou mu kladli na cestu, a on ji sbíral s vděčným srdcem. Neboť lidé přec se těžce lopotili o své živobytí a z trpkého svého potu dávali jemu, jenž nic nedělal, ale živ byl jako ptáče na svojí haluzi. A viděl-li kvetoucí panny, jež se soustrastně naň dívaly, nebo mladého čeledína, jenž si hrdě vykračoval v svojí křepké síle, myslil si: milé vy panny a milí vy mládenci, vdávejte se a ženěte se a mějte děti v jistých a čistých domech, a ty ať se těší samy ze sebe a záře slunečné a mléčné svojí polévky a ovesné kaše, a muž a žena ať se těší ze svých dětí s broskvovou pleť a nevinnýma, velikýma očima, a všickni lidé ať jsou živi v štěstí a bez starosti, jako kvítka polní, která vzcházejí každého jara, neobávající se, a rostou a dávají ovoce a na podzim zacházejí bez strážní a těžkých myšlenek.

A takto jsa přesvědčen putoval svou cestou, básnil a zpíval, a jeho oči zářily. Dívky ho poslouchaly, a mladí lidé pod lipou večer na vesnici, a pocestný, jenž se ubíral pěšinou. Ten zazpíval jeho písně, po něm i druhý, a všechny se posdílely, a tak křížem krážem se prozpěvovalo, co se jemu dotklo srdce a všickni místři hudcové pískali a jiní hudci zpívali, že zpěv se vesele poslouchal a lidem se otvírala duše.

A posléze seděl jednou večer na kameně, který ležel před vesnicí, a večerní zvony hlaholily do jasného ještě nebe. Přemýšlel o daru, který dostal od Boha, že všem lidem zazářil přisvit štěstí na tváři, když ho spatřili, ačkoliv byl hrozný na podívanou tělesnému oku, neboť se vlekl o berlích, jež měl pod pažím, proto že nohy téměř docela zmizely chorobou. A když poslední zvuky zvonu zalehly, zazpíval ptáček hlubokými hláskami, jako kdyby chtěl závodit s ústy kovu. Potom však se ubírali venkované po tmící se silnici domů, kosy a jiné nářadí na ramenou. První šlo mladé děvče, vysoko vykasán a pevně si vykračující, ta zpívala hlasem, v kterém často znělo jako zvon, a on poznal svoji píseň, kterou kdysi zbásnil, prvou ze všech jež kdy zazpíval, an tehdy pokradmu se vytratil od lidí u nichž spal, a od bílé panny, která zářila iako anděl. Tehdy se prášilo žlutou plodností nad žitem, a on sám byl opojen v svém srdci; poprvé to tehdy bylo, tu zpíval o skřivánkovi, který zpívaje vznášise do povětří, a dole v žitě teple ukryta poslouchají mláďátka, a vzduch se lehounko chvěje nad klasy, jako radostí, jež přikyvuje „ano.“

Když smědá dívčina šla mimo něho, a pohledla na jeho nebohou postavu, tu bylo, jako kdyby se prve byla zarazila, ale potom se mu podívala v prozářenou tvář a zpívajíc rozepíala náručí. I bylo mu lehký, a zdálo se mu, cesta že se prodlužuje do nebe,

a venkované myslil že jsou anděly, již mu jdou vstříc,
zdravá však a sporá dívka před ním s rozepjatým
náručím byla jeho průvodkyně do nadzemských niv,
kde jest samé světlo a průzračný vzduch, a pod ním
se prostírá veselý svět s třpytnými proudy a rolemi,
nad nimiž se práší žlutou plodností.

Džinghischán dával se v posledních týdnech před smrtí často snášeti do své klenotnice, a tam samotén prodléval mnohé hodiny, pohrávaje si drahým kamením, perlami a zlatými penízi. To bylo kradmé potěšení, o němž nikdo nevěděl vyjímajíc nejdůvěrnější služebníky, neboť před lidem opovrhoval nádherou a klenoty; tak chodil také odín v kůži a v železo.

I našel hromádku zlatých peněz podivného a umělého ražení, jehož písma nedovedl čísti. Komorník mu vypravoval; že pocházejí z pokladu, jenž zde na tomto místě vykopán ze země, a dlužno se domnívati, že byly raženy některým dřívějším králem té krajiny.

Džinghischán povolal velikého učence, aby ten mu písmo rozřešil, a vypravoval mu o králi, jehož obraz mince měly na sobě. Učenec odvětil, že jemu a jeho přátelům jsou peníze ty dobře známy, ale žádný z nich nedovedl značek vyložití; to jen že jest jisto, že zlaté peníze ležely déle v zemi než dva tisíce let, poněvadž za tu dobu řeč a písmo obyvatel té říše se nezměnily. On sám u sebe prý se domnívá, že král, jehož obraz vyražen na zlaťácích, panoval nad převelikou a spořádanou říší, neboť ražení jest nad míru umělé a jemné. Ale razí-li král tak umělé mince, dlužno by měl zručné a vzdělané poddané, by všude bylo bohatství, byly krásné domy, divadla, bitevní vojska, množství rolníkův a ře-

mesiníků, chrámy s bohy, dlužno by mnoho jiných věcí bylo u veliké dokonalosti.

Když džinghischán to uslyšel, zamyslel se a řekl: „Což jen jest ta sláva, mohlo-li jméno tak mocného krále nadobro vymizeti z paměti lidí i s jeho mocí a s jeho bohatstvím. A snad se domníval též on, že jeho památka nikdy nezapadne u lidí, a vyvyšoval stavby, a opěvali se jeho skutkové, a učenci psali dějiny o něm a o jeho předcích, a vyměřili jeho zemi zšíř i zdělí; a jeho poddaní kupčili a pracovali, shromažďovali poklady, těšili se, modlili a svým právoplatným dědicům zůstavovali svůj majetek. A ejhle, nic nezbylo z toho všeho, leč tyto kousky zlata.“

A odpověděl učenec:

„Vysílá-li z jara slunce kolmější paprsky na zemi a rozpouští sněh, pučí z vlhké a černé prsti všelijaké pestré jarní kytíčky, bílé, žluté a modré. Ty se těší ze slunečna, kvetou a vadnou, a my myslíme, že to tak nutno, a příštího jara přicházejí nové kytíčky; a tak to bývalo od věkův a bude to také později pořád. Taktéž zvířata lesní a dobytčata, která pomáhají člověku při práci. Líhnou se, ssají z cecíků svých matek, hopkují a skáčí, i rostou, a živí se travinami a bylinami, nebo požírají jiná zvířata; a když nadejde jich doba, zahynou nebo je zabijí a jest jako kdyby jich nebylo bývalo; avšak přicházejí pořád nová, a žijí v radosti a nevinosti. Člověk

pak jest těchto tvorův korunou, proto že si může všecky podmaniti, a jich služeb využítí. Ale také on jest pouhý tvor a poddán nutnosti, že za jeho květem následuje smrt. Jenže všickni ostatní živočichové se podrobují této nutnosti s dobrotou a potěšením, on však jest pyšný a chce i v tomto více než všickni druzí, a brání se smrti. Ba ještě více: květina ví, že jest květinou, a zvíře ví, že zvířetem; ale člověk chce býti rozlišován od všech ostatních lidí, a netoliko že chce míti čehosi nad zvířaty a květinami, ale každý člověk také nād svým bližním: všickni ho mají velebiti, on sám však sotva kdy někoho povelebí, všickni mají ho milovati, on sám však sotva kdy koho pomiluje. A ne jen pro sebe sama žádá si takových věcí, ale také pro své děti a děti dětí. Bylina bez starosti vysévá své símě, a klíčí z ní byliny jež jsou jako ona; zvíře vychovává svoje mládě, až si dovede samo naléztí potravu, a pak zanechá své děcko a nezná ho již; ale člověk žádá sobě více, vymýšlí si obraz velikosti a štěstí pro své děti, tak že mají býti čímsi vyšším než děti bližního, a proto rozšiřuje na ně svoji vůli. Ale to všecko jest prázdná pýcha člověková; a tím, že nechce míti dosti na svém panství nad ostatními tvory, ale žádá mimo toho ještě něčeho zvláštního, činí se nešťastným; neboť kdo se pachtí po cti, bohatství, nádheře, lásce u lidí, panství nad dětmi, pachtí se po něčem, čeho mu není uděleno přírodou. Tak i ty se staráš, ó králi, o

zapadlého vládce toliko z nepravého mínění, proto že si myslíš, také že na tě zapomenou jako na tohoto; a též snad již dříve činil jsi se nešťastným pro jiná taková přání, jež vybočují nad to, co můžeme dostat, a mohl bys přece býti šťastnější než všickni jiní lidé, protože nad nimi panuješ, jako nejprostší člověk by mohl býti šťastnější než všechna zvířata, protože nad nimi panuje.“

Král odpověděl: „Mluvil's velmi odvážlivě, ale nechci se na tebe hněvati, neboť mudřec je králi roven, protože se nebojí smrti. Kdybych byl učen-cem, myslil bych jako ty, a často, když jsem na svém řevnivém komoni a se svými lačnými psy se honíval za rychlým divokým oslem, zdálo se mi, že člověk, srovnán s ořem a psem, toliko jest zvíře choré pýchou. Také jsou jistě druzí tvorové šťast-nější než my, neboť já alespoň, jenž jsem pánem světa, a tisíc králův jest mi poddáno, tak že je mohu dáti popraviti když chci, a jich národy a města vyhubiti se země, já jen dvakráte za svého života jsem poznal pocit štěstí, totiž, když jsem zasáhl svým ší-pem prvního divokého osla, a když jsem uloupil svou nevěstu a vyšvihl se s ní na kůň. Ale proto že jsem král, myslím jinak; a, bych ti ukázal, že tak nečiním z bloudství nebo z zaslepenosti, vypovím ti svůj život, neboť život člověkům jest nejjasnějším obrazem jeho nauky. Co ti chci říci, toho jsem nikdy ještě nikomu nepověděl, neboť král má býti her-

cem; ale poněvadž se blíží má smrt, rád bych nějakému muži o sobě vypravoval, o němž vím, že umí mlčet, a jenž jest věren, a jenž toho nemůže užítí k svým účelům, a také mým slovům rozumí. Ale pamatuj si dobře: i když ti vypravuji život těžký a málo šťastný, tak přece nenaříkám, ale těším se, a nechtěl bych, abych byl jiným žil životem.

Vždycky uvidíš, že děti a mladí lidé mají veselé, ale prázdné tváře, neboť život nemá pro ně účelu, i kvetou a prospívají každému dni, protože denně jim přibývá síly, která bez jich přispění propůjčuje jich svalům přebytečné krve a jejich duši opovázlivou spolehnutost. Pročež odpovídají obrazu, jež si právě namaloval o bylinách a zvířatech; a sám jsem časem si přemýšlel, že by to byl věru zvláštní a zajímavý pokus, kdybychom v některé zemi každého jara dali popraviti všecky lidi starší dvaceti let, tak, že by celý národ pozůstával toliko z mládeže; patrně by přebývalo v takovém národě mnoho štěstí, rozmaru, umění a hrdosti, a sousedé by mu záviděli. Tak jsem také já byl veselý chlapec a jinoch, a řekl jsem ti už o obou okamžicích štěstí v tehdejší době. Nejpodivněji se mi dalo, když jsem uloupil svou ženu, tu jsem měl pocit, jako bych byl nejdůležitějším člověkem na světě, a všecko jako by mi náleželo, a zatím jsem byl přece toliko nepatrným pohlavárem jezdců; později, když jsem se stal pánem světa, a náleželo mi vše, pokud vůbec to jest

možno, neměl jsem už nikdy tohoto pocitu, neb již prostý oráč, který kráčel za svými voly a díval se do brázdy před sebou, byl by mne v takovém domnění zmátl, ač tento člověk vpravdě přece ničím pro mne nebyl, jako brouček nebo mšice. Často jsem se vztekával pro tyto bloudské city, když jsem byl ještě ve svých mužných letech, a protože král nezřídka jest nucen dopustiti se skutků, jež jsou lidem nepochopitelný, neboť dlužno by se vždy ho báli, jinak potom zbudní, popouštěl jsem uzdu tomuto vzteku a prikazoval, by nevinní lidé byli zabíjeni.

Nejsem rozkošnické povahy, a proto jsem se záhy dostal do lhosteiného stavu, když jsem byl ženat; těšil jsem se ze své ženy, ze svých zbraní, svých koní a z všeho ostatního majetku, a největšího potěšení skytala mi honba. Ale zdá se, že máme v své přirozenosti jistou slabost, které ovšem jinak říkají dobrota, užívajíce nepravého slova. Když totiž moje žena porodila dvě děti, syna a dceru, které znáš, obrátila svoji mysl, vyptávajíc se mne na množství drobných věcí, vyčítajíc mi malichernosti, pořád byla samá starost, že děti jsou chory, a uši mi plnila svou starostí, a tak dále. Já však jsem byl příliš sláb, bych tento zlořád byl zamezil, a třebaš ani by se nebyl dal zameziti, a tak jsem na konec všecek zbojácněl, chtěla-li se mnou mluvíti, protože jsem se pokaždé domníval, že bude naříkati. Proto jsem si vymýšlel všelijakou práci, jež mne zaneprazdňovala

tolik, že se na mne nedostala, nebo když přece mi mluvila, měl jsem tolik jiných myšlenek, že jsem jejích slov a vět ani neslyšel. To všecko však se nedělo schválně, leč pomalounku, jako samo sebou. Mně později vždycky bylo divno, že veliké věci mohou mít tak směšný začátek. Ale měl jsem patrně v mém nejtajnějším nitru přec vždy vůli ovládati svět.

Nyní ti povím veliké tajemství z umění králův, jež jest ovšem tak prostičké, že se nelze dosti nadiviti sprostnosti lidí, kteří ho nepozorují. Víš, že říše a státy lidské jsou všemožných způsobův, a moc a výbornost jedněch spočívá na veliké zámožnosti poddaných, jiných na velikém množství lidu, třetích na štědrosti půdy a tak dále. Největší však moc má král, který má vojsko statečných mužů, již jsou hladovi zisku a odměny, neboť těmi může všecky ostatní krále si podmaniti a učiniti poplatnými; takových však mužů zpravidla nenalezne u národů bohatých a příčinlivých, aneb kteří mají mnoho lidí a dobrou půdu, nýbrž u národů chudých, v špatných a drsných zemích, kteří pro chudobu nemohou se příliš rozmnožovati, jako jsme my Mongolové. Jen jest těžko, tolik mužů sehnati a udržeti, kolik jest jich třeba, právě proto, že národ jest příliš malý a vzdálenosti v chudých zemích převeliké. Tento nedostatek lze však nahraditi rychlostí, neboť jest-li vojsko tak hbité, že dovede porazití dvě nepřá-

telská vojska za sebou, jest patrně právě tak dobré jako dvě vojska. Protože tedy jsem se velmi mnoho zabýval záležitostmi národa, přišel jsem na tohle, a po dlouhém přemýšlení také na to, kterak dosíci takové rychlosti; že totiž veliké vojsko ztrácí vlečením neb sháněním potravy mnoho času, vynašel jsem způsob, jak se pro muže i koně tak dá usušiti a stlačiti, že muž mohl na čtrnáct dní bez obtíží vždy vézt s sebou. Tím jsem dokázal, že moji jezdci dobyli celého světa, vždycky jsouce rychlejší než nepřátelé a mohouce proto zaútočiti, dříve než nepřátelé se srazili v vojsko, které bylo nad ně.

Ale také jistě víš, že každý čin, ježž vykonáme, takové má následky, že čin příští nemůžeme již vykonati s touže svobodou jak první; a tak se stává, že s léty jsme čím dál méně volni zapletením v síť svých vlastních činů; s čím menší svobodou však jednáme, s tím menší jednáme chutí; proto jsem měl čím dál méně potěšení z dobytých zemí a více nudy. Posléze jsem odevzdal vůdcovství vojů svému synovci Marzukovi, protože můj syn jest převeliký bloud na takové věci, a sám jsem se zabýval zařizováním a správou dobytých zemí; s velikou mrzutostí, neboť i zde nejedná se než o několik zcela jednoduchých věcí, jež se pořád opakují, a chybí přece radosti z boje, válečného ležení, jízdy na koni, nebezpečí a jasného vzduchu. Dobývatí však jest nutno, neboť staneme-li, vrhnou se na nás

předně ostatní národové, a protože při svém malém počtu můžeme zvítěziti toliko útokem, iak jsem ti už vysvětloval, vyhubili by nás pak nadobro. Ale za druhé jest naše vojsko od přírody prodchnuto pošetilou domněnkou, jako by naše vítězství byla zásluhou nějakých nadlidských jeho vlastností, i nezachovalo by nikdy pokoje. Že však přec jen bude podmaněn poslední národ světa, dlužno, abych do té doby všechny národy před tím podmaněné uvedl tak do pořádku, by co nejtěsněji svou správou byli se mnou spíati a nemohli se odpoutati, neboť potom asi budu nucen dáti povraždití svoje staré bojovníky i s jich vůdcem Marzukem, protože by dozajista podnikli uvnitř vzpouru, nebudou-li už moci obrátiti svoji činnost na ven; ale to jest pouze možno, až dobyté země budou zcela jisty v mojí ruce.

Ale co mluvím — vždyť mí dnové jsou spočtení, svému bloudu synu nic nemohu svěřiti, a Marzuk dnes nebo zítra se vrátí, protože ví, že umírám, a protože chce mému synu vyrvati vládu; na svou dceru jen se mohu spolehnouti, na ženskou!”

Džinghischán umkl. Učenec nedovedl nic odpověděti pohnutím a strachy, neboť se domníval, že ho džinghischán dá popraviti, až domluví, protože se ho pak bude styděti.

Džinghischán mluvil dále: „Vidíš-li teď, že jest nutno bych měl jiné mínění o životě než ty? Mně se jeví země jako veliké mraveniště hemžících se

mravenců, a nedovedl bych si nijak představití, že bych sám byl takový mravenec, což bych přece, rozumně přemýšleje, si řekl. Celý můj život byl mrzutostí a nudou, neboť o mnoho milejší než všecka sláva, moc a bohatství bylo by mi bývalo, kdybych byl mohl lovití na stepi v sněhu a v bouři, nebo s přáteli se veselití a pětí písni. Nad to mám o mnoho bídnější smrt než jiní lidé, neboť pohoršení ze lži a pokryteckého smutku mají asi všickni, a všickni as cítí, když umírají, že přece jsou nadobro sami na světě a také vždycky sami bývali, vždyť ostatní myslí toliko na sebe, jako oni sami přece také; ale nad to mám starosti o svou říši, a jak se všechno má státí po mé smrti, a nevidím pravého východiska, a poslední prostředek také na nic nebude; chci totiž oženiti svého blouda syna se svojí statečnou dcerou, aby ona ho vedla. A přece, učenče, nechci bych býval žil jinakým životem, a tvého života jarních květiněk bych nechtěl."

Také řekl ještě džinghischán: „Teď teprve vidím, že jsem nebyl ani trochu šťasten; prve jsem toho nevěděl; to jest velmi podivuhodno; ale neměl jsem ani kdy, bych pocítil, že jsem znal jen mrzutost a nudu."

Po této rozpravě učenec propuštěn s bohatými dary, a džinghischán žil dále po svém nynějším způsobu.

Věděl však, že jeho choroba jest smrtelná, neboť všickni jeho předkové stýskali si u věku, v kterém teď byl, na tytéž bolesti, a zemřeli na to.

Nenáviděl sice lékařů, ale když první a ještě lehká nevolnost trvala týdny, dal přece zavolat slavného lékaře; ten se objevil s starostlivou, soucitnou a upokojující tváří, která džinghischána zlobila; ohmatal ho, mnoho se vyptával a připravil nějaký lék. Když ten nic nebyl platen, zavolán druhý lékař, jehož tvář vypovídala, že ten prvý je hlupec, on že však už pomůže. Když pak ani lék tohoto druhého nebyl nic platen, objednáni oba najednou a teď se ukázalo, že se třesou sice strachy z džinghischána, a v hloubi duše jsou v starostech o svůj život, že však vlastní jich zájem tkví v tom, že každý si myslil, že má pravdu, a druhá měl za hloupého. Ale džinghischán, ač velmi jasně viděl, že jest jim oběma načisto lhostejný, a věděl, že ani jeho otci a dědovi nikdo nedovedl pomoci, přec naslouchal s tajemnou nadějí a bázní jich slovům, dopaluje se při tom na jejich hloupost. Ležel v své holé a prázdné jizbě na tvrdé posteli pod prostou pokryvkou, a vedle něho stál stolek s mnoha nahromaděnými písemnostmi.

Přicházela také denně jeho žena a mluvila naň, by ho potěšila. Ze začátku říkala, dnes že zajisté jest líp než bylo včera. Tato věta posléze se jí stala docela běžnou, tak, že bez myšlenek ji pronášela, ač věděla, že má smrtelnou nemoc svého otce, kte-

rého znala ještě v posledních jeho létech. Potom se ho pokaždé zeptala, jak se vyspal, a dodala, jak jen bude zase moci spát, že se také opět uzdraví. Na to pak připojila výčitku, že se přepracovává.

Jednoho dne, když zvláště prudce se zlobil na její bezmyšlenkovité řeči, pravil jí, kdyby umřel, že se jí nedostane nijaké ochrany v nepokojích, jež pak vypuknou, a že možná že ji zabijí. Tu plakala, činila mu výčitky, že teď, kdy ona beztoho má tolik těžké srdce, mluví ještě takové věci, a odešla; za nedlouho však opět vstoupila a řekla, bude-li mrtev, že ona také již nechce žít. Z těchto slov se v něm vzňal takový vztek, že se obrátil ke zdi a nic už nepromluvil.

Potom nějakou dobu přicházela s jakýmikoli lhostejnými příběhy, o svých děvečkách nebo o vznešených pánech a dámách u dvora; všecky povídky však provázela soucitnými pohledy a vyčítavými vzdechy.

Tak občas pociťoval prudkou bolest v hrudi, proto že byl tolik sám, i ptal se, zda přec všickni lidé jsou jen takové prázdné skořápky; svůj vlastní život zkoumal a shledal, že jen jednou byl v takovém stavu jako jeho žena, totiž u smrtelné postele svého otce; a rozpomenul se, že v hodince smrti nemocného muže myslel na to, teď že právě nejkrásnější doba lovu, a že nebude moci honiti; jak mu toto projelo duchem, uviděl hluboce truchlivý pohled otcův na sebe obrácen; zastyděl se, rozmrzel se na

otce, a vyčítal mu, že na sebe nedbá, načisto v tom-
že laskavém a přece nepřátelském tónu jako nyní
jeho žena, a s týmž nuceným pohledem. Ale chorý
povzdechнув se odvrátil a hleděl trpělivě do prázd-
na. To mu nyní přišlo na mysl. Jeho otec býval tvrdý
muž, kdysi vlastní rukou padesáti šlechticům zu-
tínal hlavy, zatím co ženy a dívky žebraly o milost,
on však je dal odsmykáti; a když jednou si utržil
poranění do stehna otráveným šípem, sám si vypá-
lil do běla rozžhaveným železem syčící a škvařící
se ránu, aniž by tváří trhl, ano, což se mu zdálo nej-
silnějším, aniž se chlubně zasmál nebo zažertoval.
Tehdy však měl tolik bédně trpělivý pohled.

Také jeho syn denně přicházel, by mu políbil ru-
ku, a zeptal se ho jak se mu vede. Když byl ještě
maličký, měl překrásně zářící oči a výraz pevnosti
a hrdosti v nevyvinuté tváři. Teď jeho tvář zpěk-
něla a zprázdňela. Pletl za řeči vše možné, bez val-
né náklonnosti k tomu neb k onomu; džinghischán
smuten a znuděn ho poslouchal, věděl, že myšlenky
mladého muže dlí u nějaké hlouposti, nějaké parádě
nebo marné zamilovanosti, a že jeho řeči ještě méně
vyplývají z nějakého rozmyslu nežli řeči matčiny;
neboť on jen žvatlal, ona však ho chtěla rozptýliti;
ale citu měl právě tak málo jako ona. Jemu však
teď přicházely na mysl v hodinách osamění, kdy
bolesti nedaly mu pracovati, všelijaké věci z dří-
vějška, tak polaskání, když jednou hošíka, který

ještě neuměl mluvit, zdvihl k sobě na kůň, a hošík výskal a třepal se radostí.

A bylo mu jednou v hodině osamění, když se tak zamyslí, že by nejraději byl plakal, poněvadž sám sebe litoval; a toužil býti malým dítkem, jež choro leží v své postýlce, a matka sedíc vedle něho podpírá mu hlavičku, a dítě se dívá upokojeno a věřící vzhůru do očí matčiných.

Zcela jinak než s oněmi bylo s Alangou, jeho dcerou. Ta byla jediná, s níž pokojně mluvil o tom, že zemře, proto že neříkala rozmrzujících a lhářských slov, a nedívala se soucitnými očima, nýbrž u ní umírání bylo tak prosto a zřejmo, jako v skutečnosti jest; proto v něm neprobouzela nikdy pocitu opuštěnosti mezi maskami. Jen v jeho zvláštní obavě, jak později se stane s jeho říší, nemohla ni Alanga ho uspokojiti, a cítiloval nechuf a strach, mluvit s ní o svém záměru, neboť dobře věděl, že cítila náklonnost k Marzukovi; pročež si občas myslíval že jej snad otrávil.

A s Alangou se mu stalo cosi podivného. Jednou, když myslela, že není pozorována, rychle se ohlédl a podíval se jí do tváře. Tu spatřil na ní výraz prudkého soucitu. Z toho se tak rozpálil hněvem, že sáhl po meči, jenž mu stál u postele, a rozkřikl se na ni strašným hlasem; ona se ulekla, že viděl jak se jí kolena třesou; když to uzřel, ochladl náhle jeho hněv, leč Alanga prchla ze dveří. Tato událost vždy

mu zůstala nepochopitelná, poněvadž krátce před tím pocífoval touhu po opravdovém účastenství, jež by nebylo vyhláno.

Byla však říše džinghischánova největší, která kdy byla na zemi, a jeho moc byla nejúplnější, neboť jeho otec i on časem zhubili všechny veliké a vznešené v národě, a jeho sluhové byli otroci za peníze koupení; Marzuka toliko vyjímaje, poněvadž vojsko se nedalo vésti než svobodným. A tolik na vlas bylo vše uspořádáno, tak určitě popsána povinnost každého z nich, tak jasná jeho odvislost i jeho rozkazování, že bez nejmenší změny, nedbalosti a bez průtahů každé nařízení džinghischánovo co nejúzkostlivěji a nejurčitěji vykonáno, jako kdyby služebníci byli pažemi, ne zvláště a pro sebe žijícími lidmi. Z jeho domu se rozcházely paprskovité cesty do nejvzdálenějších dílů říše; na těchto rozstaveny v určitých vzdálenostech stráže s koňmi, a ti z ruky do ruky všude roznášeli jeho rozkazy s rychlostí větru, jako při hašení ohně řetěz lidí hbitě si podává okovy.

Ale rozprostírala se říše od severu, kde leží věčný sněh, a lidé zapřahají psy do sáněk, zápasí s bílými medvědy a kde vanutí dechu zmrzá, až na jih, kde převeliké horko zmalatňuje lidi, a jednotliví

přebývají o samotě v lesích, kají se a přemýšlejí o Bohu a nabývají takové síly, že skalami a kopci na slovo hýbají; kde sloni u velikých stádech chodí zelenými lukami s travou vysokou jako dům, a zřícené chrámy odpočívají v mlčícím lese s kamennými obrazy bohův a králův; a na východ se prostírala, kde lidé jsou bohatí hedvábím, porcelánem a vzácnými kovy, a odívají se v drahocenné kožešiny, jichž chloupky jsou zlaceny, a vysoké věže tam stavějí z porcelánu se zlatými zvonky, jež cinkají na větru; a na západ panoval džinghischán až za zemi, kde tryská z půdy voda jež hoří a vysokými plamennými sloupy ozařuje noc, a kde přebývají prapodivná zvířata, ptáci, kteří mají na sobě vlnu, a pták, jenž tak jest velikánský jako hora, a ohromní hadové, kteří způsobují zemětřesení, když se pohnou, lámou lesy a překocují vysokými zdmi obehnané města. A na severu byla nejzazší hranicí ledová poušť, kde žádný člověk nemůže zimou ostáti, a na jihu ohnivá zeď na konci světa, jíž toliko žáru uvyklí lidé oné země smí se přiblížiti, a na východě bylo hranicí pusté moře, jež se rozprostírá bez konce, a na západě narazila vojska na země lidí, kteří od hlavy až k patě jsou obrnění železem a jezdí na nesmírných ořích železem obrněných, tak, že nikdo nemůže jich poraniti. A všickni národové byli džinghischánovi poddáni, již přebývali v tomto kruhu, a třásli se z jeho rozkazů. To byli národové pleti

hnědé a bílé a žluté a černé, kteří obdělávají role pluhem a býkem, nebo rýčem kypří zemi, nebo pasou bohatá stáda v kvetoucí a vonné stepi, prokopávají se do temného nitra modrých horstev aby vynesli zlata a stříbra, na rychlých ořích honí plachou zvěř a večer jedí u ohně pod širým nebem, s velikými karavanami se stěhují písčitými a bílými pouštěmi a získávají nezměrných bohatstev, loví ryby z širokých a tichounce plynoucích řek, sedíce v čluncích, z nepřístupných hor valem se vyřicují na nízkých konících, loupí, plení a pálí, žijíce v hustých hvozdech, dobývají drahocenných látek ze stromů, gumy, pryskyřice a koření všeho druhu, potápějí se do moře a loví perly ze dna. A všickni tito národové posílají desátky a daně džinghischánu, drahé kovy, perly, jinochy a panny, vzácná zvířata, drahocenné kožešiny, krásné kameny, koření, cizokrajné škeble, mořské ořechy; zuby z jednorožce a perí ptáků kteří pocházejí z ráie, figurky vyřezávané ze sloni a skřínky z libě vonícího dřeva, hedvábné látky kvítím protkané, neb umělými podobami lidí a zvířat, a modré látky hedvábné se zlatými hvězdami a sluncem a měsícem; ušlechtilí ořové posílání s tisícletým rodokmenem, jejichž žíly ležely na mase jako biče, a jich oči jiskřily vášní a hrdostí. Všecka tato bohatství se scházela u džinghischána, jenž byl odín v kůži a v železo, a přebýval v holé místnosti, kde stála špatná postel, stole-

ček a věci na psaní. A kdyby tím byl napsal několik slov na proužek pergamenu a přidal pečeť a rozeslal ta psaní v čtyři strany světa, a byl-li by napsal, že jeho služebníci mají zapáliti všecka města a zžehnouti až do základů, a všecka bohatství naházeti v plameny, a zpusťšiti všecky státy deptajícími oři, byla by všecka města téhož dne v plamenech vyšlehla k nebesům, a jediným křikem byli by se obrátili k nebesům všickni národové, a všeliké osení bylo by zničeno, a nikdo nebyl by se odvážil ušetřiti ani jen domku vdovina a role sirotkova. A byl-li by rozkázal, že všeliké prvorozenstvo z lidí v jeho říši má býti uvrženo v stav otrocký a jemu přivedeno, přišli by téhož dne z čtyř konců světa dlouhé průvody jinochův a pannen řetězy obtížených, již by klaněli hlav, plakali a padali před ním do prachu, a rodiče na celém světě by úpěli, ale ani slepec by se neopovážil, ponechat si jediného syna, který ho živil.

Džinghischán dal k sobě povolati Alangu, svou dceru, a Hiu svého syna. Mnoha polštáři zpodírán seděl zpřímá na posteli a jeho prsa chrčela. Pravil: „Hio, já vím, žeš blázen a nedovedeš mojí říši udržeti. Již se vrátil Marzuk, a jak zemru, uvrhne tě do vězení, ožení se s tvojí sestrou a strhne vládu na sebe. Vrátil se Marzuk proti mému rozkazu, a já jej

nemohu ztrestati, neboť, poněvadž umírám, a že mám syna bloudem, nikdo neposlechne rozkazu proti Marzukovi; ale také potají ho dáti zavraždití je nemožno, jestiť lstiv a opatrný. Proto si vezmeš svou sestru za manželku, a to se ještě dnes má státi, všecko zaříd.“

Sourozenci zbledli a poklonili se džinghischánu.

„Za tři hodiny ať se slavnost koná, do té doby budiž všecko přichystáno.

Potom ti dám pečetní prsten a budeš králem, ale já dnes umru.

Až budu mrtev, otevřete tento list; jsou v něm moje rozkazy o příští vládě v zemi. Hio, Hio, pomni že máš těžkou práci před sebou. Alanga nechť tobě pomáhá, jest prozírava a mnoho ví. Neutiskuj podmaněných národův, ale podporuj je. Říkaj jim, já že jsem byl na krev lačný tyran, ty však že se budeš o ně starati, aby v pokoji žili a zbohatli.“

Po těchto slovech zapadl džinghischán opět do polštářů. Sourozenci vyšli ze světnice. Hia kráčel dolů, Alanga se ubírala do své komory.

Hia se oblékl v překrásná roucha, hedvábná, v purpurové plátno, v klenoty ze zlata a drahého kamení. Potom vsedl na kůň, a jeho komonstvo vsedlo na kůň a jeli za ním. Napřed jeli dva trubači, ti troubili a komonstvo volalo: „Ať žije král Hia;“ mnoho jich stálo pohněváno v ústraní. Bojovníci pokřikovali na průvod výsměšnými slovy. Když A-

Alanga se brala do své komory, uviděla Marzuka, jenž seděl v okenním výklenku. Zasmál se na ni zářícíma očima a jeho bílé zuby se blýskaly.

„Proč se na mne směješ, Marzuku?“ zeptala se Alanga.

„Protože jsi nejkrásnější Boží tvor, jež jsem užel ve svém životě.“

„Jest-li to pravda, proč mne nepolíbíš na ústa?“ na to Alanga.

Alanga vystoupila do své komory, posadila se na svoji truhlu a podívala se z otevřeného okna. Bouře do něho zaháněla sněžné pápěrky. Marzuk vešel do její komory, podíval se jí do tváře; její tvář se nehýbala, dívala se do pápěrků. I zarazil petlici do dveří, až zazvonila, zdvihl Alangu vysoko svýma pažema a políbil ji, a jeho oči svítily jak oči vlkovi. A ona se mu pověsila okolo krku, smála se a volala: „Marzuku“ a kroutila se jako had v jeho náruči. „Mám říši v moci“, volal, „ponechám si říši.“ Ona se hlasitě smála: „Slyšíš trubky mého bratra a volání slávy?“

Potom řekla:

„Voníš čerstvým vzduchem, koňským potem a krví. Ty zdědiš říši, mého bratra Hiu zkaz; ale přisahej mi, že mne nezapudíš. Ale i kdybys mne chtěl zapudit, mějž si přece říši.“ Zasmála se. „Kdo pak to dal dveře na petlici? Já nevím, že bych byla dala na petlici. Přijdou-li mé děvečky, řeknou: Alanga

má svého miláčka v komoře, proto dala na petlici. Za bílého dne má svého miláčka v komoře. Potom řeknou: hrdina jest její miláček, má jizvy na prsou, široké, ohnivé. Silný jest, jednou rukou strhl koně, jenž se vzpínal. Zvučný hlas má, rozkáže-li, slyší to deset tisíců."

Potom řekla:

"Slyšíš lidi, kteří volají ať žije král Hia? Bratr můj se vrací se svými pochlebníky. Jde si pro prsten, ty však půjdeš nyní se mnou k otci, tobě ať dá prsten."

I sstoupili k džinghischánovi. Ten ležel sám v své holé světnici. Neboť jeho otroci se mihali v dlouhých chodbách zámku, páčili zamčené dveře, pátrali a loupili drahocenná roucha a stříbrné nářadí a veliké sloní kly, kterých nacházejí na severu pod sněhem; vlekli to hekajíce a potíce se, neboť měli strach, že džinghischán se probudí ze svého umírání a vkročí ze své jizby mezi ně. Před jeho dveřmi však se kmitali co nejrychleji, ale jeden drzý pacholek hlasitě vykřikl: „Já ho zabiju, vyjde-li.“ Tu ho druzí rýpli, až klopýtnul, neboť byl obtížen daleko se vlekoucími hedváby. A žena džinghischánova bloudila v temné, klenuté pokladnici, hledala nejdražších kamenův a perel, jež by se snadno daly skryti, a veliké měšce zlata si dávala stranou, a že si je schová ve své jizbě, neboť chtěla uprchnouti po smrti džinghischánově, bojíc se o sebe za

nového pána, ať již to její syn, nebo někdo jiný.

Dolou v sloup již byly oči džinghischánovy, z prsou mu chroptělo a sípalo. Ale zdvihl ještě víčka, když oba vešli. Alanga mu křikla do ucha: „Zde otče, můj ženich, dej mu prsten“, a vzala Marzuka za ruku. Džinghischán nesvedl dalšího pohybu, jen jeho bulvy se zobrářily, a že bylo viděti bělmo, a jeho ruka s prstenem se zavřela v pěst.

„Prsten“, křikla mu Alanga do ucha.

Ale džinghischán už se nehnul, bylo, jako kdyby jeho postava se zřicovala do sebe, protože náhle ztřížila.

„Jest mrtev, Alango“, děl Marzuk.

„Jest-li mrtev, tak mu otevřeme ruku, dokud jest ještě tepla a ohebná, bychom dostali prsten“, řekla Alanga, a pokusila se otevřít pěst. Pěst však byla tolik stažena křečí, že se nedala otevřít. Marzuk ji vzal, užil vši své síly, ale nedokázal otevřít ruku. Oči džinghischánovy ztrnuly za posledním pomalým pohybem, bylo viděti bělmo. Alanga uchopila Marzukův meč, řízla do kotníku. Marzuk se odvrátil.

„To jsem učinila pro tebe“, řekla Alanga, podala mu prsten.

Teď oba vyšli, vsedali na koně. Na prstu Marzukově se blýskal prsten džinghischánův. Kolem něho je shromáždili bojovníci, jásající volali: „Ať žije Marzuk, náš král! Sněžné pápěrky se rozplývaly na žhoucích tvářích. Hla opuštěn všemi, stál sám, u-

diven a bázliv, v tom jej uchopili a vrhli do vězení.

Ale Marzuk řekl bojovníkům, ať se těší; neboť džinghischán miloval obecný lid, který ohýbá hřbet a obdělává zemi, kupčí a bohatne v kamenných domech. Ale on že učiní ze světa hladký mlat svým hrdým jezdcům, by zde prováděli rytířské hry na svých ořích.

Staverny se jmenovalo město, které v době, kdy král Karel vládnul velikou říší, kvetlo na frýzském pobřeží. Bylo před třemi tisíci lety založeno starodávným národem, jenž té doby ovládal Frýzsko. Když posléze Římané se stali pány té krajiny, povolání z cizího ostrova, jménem Melitty, umělci do země, zruční u vyrábění všelijakého zboží kupeckého, zvláště však velmi krásných šátků. Ty vyprávěli, na Melittě že jest veliké město, sličně a nádherně z krásně bílých kamenů zbudované. Proto z tesknosti též v Stavernách nastavěli domů z kamene, ale ty nebyly tak krásné jako na Melittě. Svému umění vyučovali po mnoho věků, vždycky otec naučil mu syna. Proto měli veliký výdělek a město bylo lidnaté, neboť za časů krále Karla dalo se v něm napočítati dobrých nějakých tisíc krbův. Jejich správcem ustanoven francský pán, jenž bydlel ve vysokém dómě na pobřeží. S věže bylo viděti daleko na moře; bylo šedivé a mělo svítící hroty, a dlouhé pásy byly hladky a leskly, a občas přeběhlo hladinou mrazivé tetelení, jako po kožíchu nebezpečné divoké kočky.

Potom přišli znenadání Nordmané, na dvou lodích, dobrých čtyřicet mužů. Nebáli se šípův ani kopí, a vypáčili dveře pevného domu; pacholci padli v boji, starého hraběte jali za živa, vykrojili mu dvě žeber ze zad a vytáhli mu plíce z těla. Náramně ho chválili, proto že nenařikal, ale smál se a dělal

si z nich úšklebky. Načež pátrali po pokladech, ale nenašli jich, neboť starý pán je chytře schoval. Když spálili dům, odešli do města a pobrali měšťanům zlato a stříbro, také co látek utáhli. Některé ženy se jim nabízely za souložnice, ale oni se smáli, užili jich a pak je odstrčili. Potom spálili též město. Divili se kamenným domům, jež zde byly. Když Nordmané opět se vydali na moře, rozplakali se měšťané, neboť prve se neodvážili nářku, protože se báli bystrých očí Nordmanův, a ženy jim vyčítaly, neboť měšťanů bylo alespoň třicekrát více nežli cizincův. Ale pak se pilně dali do práce, hasili, a odklidili ssuť, nastavěli nových domů a opět sedali horlivě za svými tkalcovskými stavy.

Když pak se oba synové zavražděného hraběte vrátili domů, a když všecko uviděli, řekl starší: „Nyní jsme dědici jmění svého otce, i nastupuji po něm v úřad i v statky; ale ty si vezmi polovici pokladu, neboť chci býti spravedliv.“ Odpověděl mladý: „Tvoje slovo jest výborné, neboť nezamýšlím život u tebe proseděti. Ale nejprve dlužno pomstít našeho otce.“ Tomu se starší smál. Mladý však, zpozorovav tuto bezbožnost, velmi se rozpálil hněvem a hořem, vytasil meč a proklál svého bratra.

Mladý pán, jenž se jmenoval Konrád, odebral se k své čeládce a vyjevil jim všecko co se stalo. Řekl však, že nesloží než třetí díl ceny za krev, neboť kdyby někdo cizí býval zabil jeho bratra, připadly

by jemu, jako nejbližšímu, přece dvě třetiny. To shledala čeládka správným a ráda přijala od něho sedmdesát peněz.

Potom si ho k sobě povolal biskup a řekl: „Konráde, ty víš, že jsi přestoupil přikázání Boží. Jsi-li kající, zaplatíš třicet peněz kostelu, a rok budeš činiti pokání v chrámě, a vydáš dědictví zavražděného do pokladu svatého Josefa.“ Pan Konrád pravil: „Necítím nijaké lítosti, neboť jsem vykonal spravedlivě na bezbožníku; také nechci činiti pokání v chrámě, neboť jsem urozený muž a králův služebník, a špatně by mi slušelo, abych se ponižoval před obecným lidem. Pozůstalosti svého bratra po právu jsem dědicem, neboť neměl druhého příbuzného mimo mne; chci však z dobré vůle dáti oněch třicet peněz, poněvadž dobře vím, že Bůh zakázal takový skutek.“ Odpověděl biskup, kterak že za pokání v chrámě může zaplatiti penězi, a nechť se vykoupí stem peněz; lítosti však že nemůže mu prominouti, a také bratrův podíl ať vydá. Řekl pán, že také ještě zaplatí oněch sto peněz, ale v ostatním že ať zůstane na tom co řekl, neboť lítosti necítí, nemůže též cítiti z takového skutku, bratrův podíl však že spravedlivým jeho majetkem, a že budoucím svým dětem nic nechce promarniti, ale ještě vyzískati. Rozešli se tedy v nevůli.

Na to si zjednal pan Konrád několik tovaryšův a koupil námořní koráb na pronásledování Nordma-

nův. A dlouhou dobu za nimi jezdil podle pobřeží, neboť oni všude vystupovali, kde byly příbytky lidské, vraždili, pálili a loupili; také šla u nich řeč, u Franků že možno dobýt mnoha peněz, ale žádné cti, neboť jich mužové jsou prý bázlivější než u nich doma ženské. Tak se dostal k ústí Sekvaninu, proti kterých řece pluli, až do prostřed francké země. Zde chtěl pan Konrád vyčkati návratu Nordmanův. Ale když ohlášeno, že se lodice blíží, jať jeho průvodcové náhle velikým strachem, umluvili se a tajně prchli.

I poznal nyní pan Konrád že jest sám, obrnil se a vzal si kalený meč který krájel železo, vydal se za Nordmany a mluvil jim všecko, že totiž zavraždili jeho otce, jenž jim ničím neublížil, a on že vystrojil námořní lodici, aby se na nich pomstil, ale že mu lidé prchli. Proto prý nevidí jinakého východiska, než bít se s jejich králem v souboji. Když Nordmané uslyšeli jeho řeč, shledali, že jest spravedlivá, a jejich král řekl, že ano, že se chce s ním bít. Byl on však nejsilnější z Nordmanův, a zabil v jejich vlasti draka. I ustanovili druhý den k boji, pozvali pana Konráda k sobě a on jedl za jich stolem, poněvadž už bylo pozdě, i na noc zůstal u nich. Ale jejich král věděl, že pan Konrád ho přemůže, i řekl svým mužům, aby se za něho nemstili na jinochu, ale ať ho prosí, aby po něm byl jich králem. Nebyliť oni téhož kmene, ale sešli se z mnoha dílů své země, a u-

zavřeli mezi sebou krevní bratrství a zvolili si krále, jenž se jim zdál nejschopnějším.

Tak se tedy páni druhého dne bili, a meče třaskaly o sebe a sršely jiskrami; Nordmané však stáli v kruhu a oběma se podívali, svému králi i cizinci. Páně Konrádův tvrdý meč uťal králi polovinu přilby, i řekl král: „Věřu jest mi chváliti tvůj dobrý meč, neboť jinak mívají vaši hrdinové zajisté dobré a čisté zlato, špatné však a měkké železo.“ Načež zasáhl jej pan Konrád do tváře a rozťal mu čelist, tak že mu zuby padaly z úst a jazyk měl ve dví, a velikou bolestí udělala se mu tma v očích a svalil se na zem. Tu si na něho pan Konrád klekl, přiložil mu nůž na hrdlo a čekal, až se probere. Pak se ho zeptal: „Jak chceš umřítí?“ Odpověděl král znamenitými: „Pusť mi žilou, jako já jsem učinil s tvým otcem.“ To vykonal pan Konrád, a tak svého otce pomstil.

I přišli k němu Nordmané, řekli co večer král mluvil, a chválili jeho sílu. Ale on si rozmýšlel, že doma biskup jej bude pronásledovati a dá ho v klatbu, a že může získati mnoha cti a zlata, učiní-li, zač ho prosili. Pročež řekl, že ano. Když to řekl, pravil kterýsi stařec: „Mluví se u nás, že v Jižní říši mužové nedovedou nic dáti a ženy nic odepřítí: pročež učíme pevnou úmluvu, jak má býti rozdělována kořisť. Neboť jsme sice viděli, že jsi náramně silný a opatrný, a že máš tvrdé srdce, ale možná

že jsi lakomý.“ I vyptal se, jak dosud vše zachovávali, a když to vyslechl, odpověděl, ať to tak zůstane. Ale statek mrtvého krále kázal uschovati, protože měl doma jedinou dceru; té mělo se ho dostatí, aby se vdala za silného hrdinu a rodila statečné děti. Začež druzí velice ho chválili a těšili se, že jest spravedliv a mírný.

I jeli dále dle pobřeží a nabyli mnohého zlata i veliké slávy, a ve všech zemích o nich rozmlouváno. Ale oni přece cítili touhu bojovati s lidmi silnějšími, a doufali, poplují-li jen pořád dále, že opět se dostanou k udatnějším národům. Pan Konrád zatím se těšil svých mužův a mnohé věci jim daroval. Myslí si, že člověk bez přítele cestou svou bloudí, a mužovou radostí že muž. Neboť kdo se dostane mezi špatné, není-li moudrý a neomámí-li je, zajisté že sklídí pouhý nevděk; ale dlužno, by muž našel dobrých, jinak neví nač jest živ; také se muž od druhého učí v rozprávce.

Věděl ovšem dobře, že Bůh zakázal vražditi a loupiti, a že takové hříchy jen odpouští, když hříšník jich lituje a zaplatí kostelu pokání. Ale nevěděl, jak by to dokázal, skutků svých litovati, byltě hrd, že v mladých letech nabyt už tolik cti a slávy a zlata. O tom rozmlouval se svými muži, kteří byli pohané. Ti řekli, příliš veliká moudrost že za nic nestojí, neboť kdo příliš mnoho ví, toho srdce málo jest veselo a nemá lehkého života. Ale kdo chce býti re-

kem, nutno by byl veselý. Pročež ať se těší a o takových věcech nepřemítá; a možná že to jest i lež, že by po smrti byl pekelný oheň pro junáky, neboť oni prý o tom pranic neslyšeli, ale vědí toliko o blahobytu a veselém bojování. Jistého že neví žádný nic, a proto mínili, každý že má býti spokojen že jest živ, neboť když jest mrtev, ničeho už nemůže nabýti.

Pan Konrád posléze si pomyslí, že jsou všelijací lidé, dle toho jaká krev. Tohoto krev že jest líná, protože rodiče vždy se zabývali obecnou prací, a takoví že mají strach a lítost, ať robí co chtějí, a pracují mnoho a pilně. Ale jiných krev jest řídka, protože jich rodičové byli pány, jezdili na koních, honili a bojovali, a jich potěšením že jsou díla zbrojářská. Ale za to, pochází-li z takových neb onakých rodičů, že nikdo nemůže, a proto nic se proti tomu nedá učiniti, přijde-li za takové věci do pekla.

Tak jeli tedy dál a dále a přišli posléze do země, kde se lidé modlili k proroku. Zde si usmyslili, že si chvílku odpočinou, a proto nevystoupili na břeh jako nepřátelé, nýbrž vjeli do velikého přístavu s mnoha koráby, a šli k starostovi toho místa, vyprávěli mu o svých činech, a že si chtějí zde odpočinouti a vyražeti se. Tak nějakou chvíli zůstali. Ale přišlo maurské kníže, kteréž o nich uslyšelo, nabídl jim veliký žold a zeptalo se, chtějí-li mu sloužiti. Mužové měli záľusk, ale pan Konrád toužil uslyšetí opět řeč své matky, a po svěžím vzduchu

v své domovině a po zelených luzích a hvozdech. Pročež se rozdělili o vše, čeho nabyli, podle spravedlivé míry, a v dobré vůli je propustil.

Nyní se tam setkal s Židem, jenž byl veliký učenec a věděl, co různí národové myslí o božských věcech. Ten mu řekl: „Ovšem, že je tvojí vírou zakázáno zabíjet lidi. Ale přiznej se, že nezabíjel než křesťany? Pan Konrád řekl: „Áno.“ Na to Žid: „Mnohé, co u křesťanů jest skutkem zlým, jest dobrým skutkem pro učenníky prorokovy a naopak. Třebas napsal prorok, že moslemín jenž zabíjí křesťany, přijde do nebe a množství hříchů že mu za ty činy bude odpuštěno; ba takový i víno bez trestu může pít. I znám zde bohatého muže, který žije bujně a rozmařile, ale jeho svědomí jest často v úzkostech, neboť zhusta přestupuje přikázání prorokovo, aniž by byl bojovníkem. S tím promluví, chceš-li, a slíbíš-li mi vděčnou odměnu, a řeknu mu, že mu daruješ své činy, jež jsou pro tě zlé, pro něho však dobré, a nechať je přijme, jako kdyby byly jeho; tak uniknete oba trestu pekelnému a dostanete se každý do svého nebe, ty do tvého křesťanského a on do svého moslemínského.

Pan Konrád se zeptal žida, zda to pravda, co mu řekl, a když ten ujistil: „Áno, jest to pravda,“ tak se dlouho rozmyšlel, neboť v cizině jest potřeba opatrnosti, a lehkověrný bývá ošizen. Načež pravil: „Jsou-li zlí moji skutkové skutky dobrými pro mo-

slemína, nedám ti nijaké odměny, za to že svádíš kup, a také mu jich darmo nepustím; neboť mne stály mnoho práce a krve; ale ať mi něco málo splatí za každého muže, ježž jsem zabil, budiž si to již v zápase v poli, nebo v přepadení, nebo za drancování; ale žen a dětí jsem nezabíjel." A ačkoliv žid mnoho do něj mluvil, též se zapřísahal, takový kup že nikdy před tím neutvrzen, a že nijaké ceny není za dobré skutky, on však že se nebude zadarmo namáhati, zůstal pan Konrád přec na svém a řekl: „Bloud bych byl a nikoli řádný muž, kdybych se dal slovy omámiti, neboť, že jsi učenec, nemohu ti odpovídati na tvé řeči. Proto nic více neřeknu, nežli že zůstanu na svém; ale nechceš-li, najdu si již sám takového muže, jako jsi vylíčil, neboť jistě že zde takových jest bez počtu, poněvadž zde vidím plno hedvábných rouch a překrásných domů s prolamovanými okrasami, zabeďněných na ven, aby mohli ukryti svou rozmařilost.

Po té mluvil Žid sice ještě mnoho, že však pan Konrád zůstal na svém, posléze se poddal a sjednával se s ním o peníze, jež má dostati za svoje zlé skutky; též se posléze s ním shodl a poctivě mu groše vyplatil, ač s mnohým nářkem a fňukáním. Když toto bylo spraveno, pomýšlel pan Konrád na návrat.

Ale nechtěl se usaditi v Stavernách, na místě svého otce, neboť si myslel, že nabyl dosti cti a zlata

a moře plnilo jej ošklivostí. Odebral se proto do své domoviny toliko pro svoje dědictví, jež tam měl zakopáno, a obrátil se pak v oblast Sasův, které král Karel nedávno byl přemohl, byloť tam možno nabýti země i lidu za dobrých podmínek, i doufal že si postaví zde dům, kde by jeho potomci mohli neustále přebývati a lidmi vládnouti a jeho vzpomínati. Vymohl si tedy listinu od krále a hledal okolo harcského lesa, na nejzažší hranici křesťanstva; neboť v černém a kamenitém lese konali vzdorovití pohané své neplechy. Byla zde však dobrá a úrodná půda na všeliké obilí, a veliká pastvíska. Domácí lidé byli národ nevzdělaný, leč dobrého srdce; a proto že jim rukou dáním slíbil, ať se ničeho od něj neobávají, a že chce býti jich přímluvcem u krále, přívětivě mu přispěli na pomoc a dali mu pacholkův a děveček za malý peníz, kteréz chtěl usaditi, aby mu obdělávali role. A že tu rostlo mnoho dříví, nastavěli si brzo svých chatrčí a jemu zbudovali na osamoceném pahorku dům z tlustých břeven se sklepem, kuchyní, letní jizbou, zimní jizbou a ložnicí, a po straně mohutnou věž, jejíž spodek sdělán z hrubých balvanův a dobrou maltou.

Tak zde tedy sídlil jako věrný pán a těšil se z přítelovosti svých pacholků, kteří páliili stromy a mýtili a pilně chodili za pluhem; a patřil s hůry na dlouhé a úzké pruhy polí oseté žitem, prosem a veselým lnem, jenž byl modrý jako nebe, a když nad

ním zavál větérek, stříbřitě se třpytil. Také rád si koňmo vyjíždíval na pastvinu za skotem, jenž se pokojně tam popásal a žvýkaje v nábožném klidu byl rozložen, někdy se také se zvědavým podivem sehnal kolem jeho pejska, jež měl u sebe, tak, že úzkostliv se zachránil mezi nohy koňovy; tu se ze srdce smával, a mysli si, jaké že přece kráva jest hloupé zvíře. Ale byl-li pěšky, což se také nezřídka stávalo, neměl než jednoho koně, tak si často utrl plevýlek jenž rostl u cesty, maje sličné lístky jež pravidelně byly urovnány, a spanilý květ, prohlédl si ho, a pečlivě si jej odnesl s sebou domů.

Tak měl nyní dům a dvůr a vše, čeho člověk potřebuje, a nic už si nepřál, leda, že přišel do let, by si našel ženu. Ale rozmyšlel se dlouho, než něco na to podniknul; neboť, protože jeho hospodářství bylo v takovém pořádku a denně na něm přibývalo, vždyť ani neutlačoval svých pacholkův ani jim nedal zbujněti, a měl také veliký poklad zlata i stříbra, a sám byl mlád, silen, urostlý a dobrých mravů, tedy doufal, že jeho rod dlouho pokvete a zrodí řádné muže i ženské. I proto chtěl býti velmi opatrný při volbě své manželky, neboť v celičké řadě potomkův účinkuje ženina krev jakož i mužova. Posléze našel, čeho hledal, u jednoho pána, který právě tak jako on se zde usadil, a byl dobrý starý muž s bílými vlasy, z něhož ale všickni měli strach. Odejel tedy k tomuto a všecky svoje okolnosti mu

vyložil, kteréž on sice už znal, a též věděl, že jest hrdina i ctnostného srdce. Proto s radostí řekl ano, zavolał svou dceru a zasnoubil ji s ním, a za krátko vystrojili veselku.

A jak nyní spolu žili v svornosti a lásce a veliké spokojenosti, dostali hodně a krásných dětí, hochův i děvčat, které skoro všechny vyrostly k jich potěšení; děvčata bohatě vybavena a vdala se za statečné a zámožné muže; a chlapci odešli do města králova a daleko se dostali po světě, a získali cti a bohatství; nejmladší však se vrátil k rodičům a převzal hrad a pacholky svého otce a oženil se s dobrou a řádnou ženou, jež si vážila starých rodičů; a ti se těšili z veselých a zdravých vnoučátek a zemřeli jako velmi staří lidé.

PROČ PAK JEN LIDÉ ŽIJÍ?

Pavel byl mladý muž a jediný syn zámožných rodičů, kteří záhy se rozžehnali se světem. Na otce se rozpomínal jako na bezvadně oděného, churavého, vysokého a přepracovaného člověka, jenž zřídka promluvil, ale na chlapce byl přísný, a měl neoblomný a tvrdý cit povinnosti; na matku jako na bledou dámu s blouznivýma očima, jež velmi mnoho četávala. V nejranějším dětství Pavlově se přihodilo, že seděl u nohou své matky, a ona se naň smutně dívala, a pronesla tato slova: „Proč pak jen lidé žijí?“ Těmto slovům dětinsky špatně porozuměl a myslel při nich na Pána Boha; tím se mu vtiskla do paměti.

Dal se do státní služby, snaže se po svém otci, jenž byl všemi, kdo ho znali, veleben jako zvláště nadaný a zdatný muž, který by jistě byl dosáhl ještě velikých věcí, kdyby byl tak záhy neumřel. Toho času byl assessorem a zaměstnán na policejním ředitelství jako výpomocný pracovník.

Až do té žil svůj život pokojně a podle povinnosti a bez obzvláštních vzrušení, a byl v něm pocit, že jinakým způsobem ani nelze žít, leč nejsme-li lehkomyšlní a nemáme nějakou nebezpečnou vášeň, jako hráčství nebo ženské. Tu se v něm znenadání probudil pud, který do té snad dřímал, který byl týž, jenž dal jeho matce popud k oněm slovům.

O jednom zpěváckém spolku dělníků si usmyslili, že má politické záměry, i bylo mu zakázáno, dále pěstovati jakési styky, které začal s jinými podobný-

mi společnostmi. Důležitosti vše to nemělo, neboť lidé zpívali toliko písňe žíznicí po svobodě, a mezi sebou mluvili o brzkém převratu všech věcí, jak rádi činí, by vnesli nějaký pohyb do svého nudného živobytí. Jeden horlivý policejní úředník začal jim do toho s všelijakými nepříjemnostmi, a vydal také onen zákaz. Spolek proti němu protestoval a poslal tlusté spisy stížností, a tak s obou stran povstaly mnohé tahanice. Teď si oni lidé zvolili výbor tří členů, kteří měli nakoupiti not, pečovati o místo schůzek a podobné; a že již o tom spolku udělána akta, byl mladý assessor nucen v té věci něco učiniti.

Jistě víc než hodinu potřeboval, než se dočtl konce v tlustém svazku s všelijakými zprávami, udáními, nařízeními, stížnostmi, rozsudky, výpověďmi, žalobami a obsílkami. Při tom se mu vyjasnilo, že zde opět se může dále jednati; neboť tak zvaný výbor mohl bez vší pochyby sám zas býti považován za spolek, a měl-li tento, jak se třeba domnívati, politické záměry, mohlo se mu právě tak zakázati, aby se nestýkal se spolky jinými, tedy také s vlastním spolkem zpěvackým. Když mladý muž přišel na tuto myšlenku, podíval se náhodou z okna. Naproti se prostírala rudá, cihlová zeď. Zcela hladce a stejnoměrně se prostírala, nahoru a dolů, i na pravo i na levo. Na okně seděl vrabčák, který prudce vrtěl hlavičkou; patrně to byl výraz lásky k neviditelné samičce.

Tu v něm náhle, bez vší přípravy, procitl onen pud. Nahlas řekl si slova své matky: „Proč pak jen lidé žijí!“

Jako blesk za noci na okamžik ozařuje široou krajinu s dědinami, rolemi, lesem, loukou, řekou a zříceninou hradu, a divák má celý obraz v duchu, tak jemu v té chvílce jasně ukázán celý jeho život, jeho myšlení, snažení a chtění.

Machl se zpěváckým spolkem byl mu zcela lhostejný; také předchůdci, jenž jej začal, jistě bylo to lhostejno. Přece však to vyřizovali oni i jeho předchůdce s velikou horlivostí. Důvodem bylo, že již takový zákon byl, který zapovídal politickým spolkům, aby se spolu stýkaly, a příčinou, že byl státem posazen za tento stůl, aby na popsaných arších, jež mu předloženy tajemníkem, dával nařízení. Proto se namáhal, by našel výklady a vymezení pojmů. Zřejmě to byla docela mechanická činnost, a kdyby bylo možno vystavěti stroj, jenž by z daných zákonů vyvozoval důsledky na předložená akta, spravil by onu věc mnohem lépe; neboť vše, co lidského bylo na bytosti, jež seděla nad svazkem akt, znamenalo znečištění procesu myšlenkového a rozhodčího, ctižádost nebo pohodlí, soucit nebo hašteřivost, statečnost neb strach i všechny ostatní vlastnosti lidské.

Z toho jej pojal prudký soucit s sebou samým a rudá cihlová zeď před jeho oknem vyvolala v něm

pocit, jako by byl jen bídný otrok. Proto se rozhodl, že se vzdá své služby.

I chodíval do rodiny starého strýce, který se svou ženou a jedinou dcerou přebýval nedaleko jeho ulice, a byl v tomže povolání jako on, ovšem na daleko vyšším stupni. Tato dcera vždycky se mu smávala, když přišel; neboť byla veselá a červeno-lící dívka, a on se vždy cítil před ní rozpačit. Onoho dne šel k strýci, ale nenašel než dceru doma. Té se zeptal, proč se mu vždycky směje. Tím se velmi zapýřila, a pak vzpurně řekla, do toho že nikomu nic není, jest-li vesela. Řekl potom náramně rozpačitě, že si vždycky myslí, že jest na něm něco směšného. I vhrkly jí slzy do očí, a pověsila se mu okolo krku a řekla, že ho má ráda. Za těch slov se mu rozjasnilo, že ji má také rád, a pak si myslil, že by ji měl políbiti, (ale ona už ho políbila). Těmto pokusům opět se smála, a vymkla se mu z náručí; potom se usadila na stůl, kývala nohama a prohlásila mu, že má velmi neobratného krejčíře; ale potom se hned zas rozplakala, a řekla, kdyby jí nebyl měl rád, bylo by jí bývalo zemřítí, a ve všem že bude činití co on chce, jakožto jeho žena, a bude poslušna, a byla by ráda drobným pejskem, pak přece by mohla neustále zůstávati u něho a ležeti mu v nohách. Z těchto řečí nastěhoval se mu do srdce slastný pocit, i zdál se sám sobě jist a ukryt, jako v dobrém a teplém domě, když venku burácí, a

vděčnost a láska v něm přetékal, a byl by tak rád ji pojal za ruku, zavřel oči, a beze snu plul velikou tmou.

Zatím přišli rodiče dívenčiny, a ona poskočila matce vstříc a skryla svoje líce na jejích prsou. Rodiče z tváří hned věděli co se stalo, a těšili se ze srdce.

Nyní se rozmlouvalo o budoucnosti mladé dvojice, o jmění, službě, postupu, bytu, příjmu a vydání. To mu ochromilo srdce, a padla naň veliká úzkost a sklíčenost. Mluvil potají s nevěstou o své myšlence, že zanechá služby. Políbila jej a odtušila, že jest spokojena se vším, a co učiní, že jest jí vhod. Ale on dobře pozoroval, že se přemáhala, by to řekla, i nutilo ho, by jí odpověděl, že se svého plánu vzdá, a raději učiní to, co by měla raději. Ztlumil sice tento popud, ale nyní cítil, že od něho čekala výraz veliké vděčnosti, kterého však nebyl schopen. Tak se rozloučili v podivném ochlazení.

A přišel mu znovu jeho pocit: Proč pak jen lidé žijí? a opět mu bylo jasno, se všemi nepatrnými podrobnostmi, že vždycky bude cítiti spoutanost, bude-li ženat, a že cosi v něm právě tak silně se vzpírá této spoutanosti, jako otroctví jeho dosavadní práce. Teď již utvořeno silné pouto, neboť když se rozmyšlel, jak by rozvázal poměr k sestřence, cítil veliké bolesti obtížného úkolu. Přece však se odpoutal.

Nyní, když byl volný od nevěsty i úřadu, rozhodl se, že přejme po otci zděděný statek, který až dosud byl pronajat, by sám na něm hospodařil. Sotva se rozbřesko, jezdil už na koni po svých polích; na mladých stvolech visely zářivé krůpěje rosy, kůň si vesele odfrkoval, a jemu bylo, jako by letěl v čerstvém a čistém vzduchu, dál a dále nad vlnivým osením se zářivou rosou. Jeho srdce se šířilo hrdotí a potěšením, i cítil podivnou sílu a křepkost. Zcela nepochopitelně mu bylo, kterak on i otec mohli býti tací bloudí, dávající přednost nesmyslné otrocké práci v zaprášené písárně v zdech smradlavého města před tímto panským životem. Dlouho o tom přemýšlel, a nenalezl posléze nijakého jiného důvodu, než pouhou bezmyšlenkovitost, že se totiž lidé bez přezkoumání dávají hnáti směrem jakéhokoliv popudu, jež náhodou dostali; potom se diví, že se cítí nešťastní a dávají otázku: Proč pak jen lidé žijí; tato otázka zdála se mu nyní zcela pošetilou.

Zatím nastaly potíže z poměru k lidem. Usedlí dělníci přebývali od nepaměti z otce na syna zde na statku, a prokazovali mu na začátek upřímnou a důvěrnou úctu, neboť si mysleli, že se jim ve všem povede lépe, hospodaří-li pán sám. Ale nedovedl se dobře vpravit v tón, jehož bylo potřeba, a který dobře znal, bylť proti své vůli za jedno příliš zdvořilý, za druhé příliš málo srdečný; a lidé v brzku byli mrzutější a méně upřímní a uctiví; šidili ho, říkali

mu nepravdu, a mezi sebou si z něho tropili smích.

Ještě hůře bylo s polskými dělníky.

V prvních dnech jeho přítomnosti cizí dělníci přijeli; na žebříňácích je přivezli s jích kufry ze stanice; pak jim poklasný velel, i postavili se v dlouhé řadě jako vojáci, chlapci i děvčata, každý svůj uzlík před sebou. Lékař se ubíral řadou; všichni vyplazovali jazyky a podávali levou ruku, a mladý doktor s červeným obličejem a mnoha jizvami si prohlédl jazyky a ohmatal tepny, bera se řadou. Za ním kráčel správce a žádal pojistek. Občas chlapec nebo dívka neobratně podávali ruce, i nadával doktor; lidé nejbližší stojící rozpačitě se smáli, vzdálenější zůstali tupi.

Mladý pán měl z tohoto počínání podivný pocit, jenž byl tak prudký, že nemohl zůstat na dvoře; odešel do své jizby. Když si zde ten pocit rozmýšlel, poznal, že se tam styděl. Tomu se velice podivil, ještě více však se znepokojil, a v tomto okamžení se mu náhle zdálo, správa jeho statku že jest nesmírně těžkým břemenem, s kteréhož není; do něhož však ku podivu jako by mu také vlastně právic nebylo. V prvních dnech nedokázal řádně jednati s polskými dělníky; ale ostýchal se svého správce, přemohl svůj odpor, a mluvil na ně týmž hrubým a opovržlivým tónem, jímž všickni s nimi obcovali, a který jak se zdálo nikterak jich neurážel.

I stalo se, že odešel na lán řípy, kde mělo býti o-

kopáváno. Zdaleka již viděl řadu dělníků, na místě však, kde byly položeny zbytečné šaty a snídaně, našel ženskou bytost ležící na mokré zemi, jež měla nohy staženy a sukni přes hlavu. Kopl do ní a rozkřikl se na ni, proč nerobí. I odhrnula sukni s tváře a podívala se naň dvěma zimničně lesklýma očima s širými zorničkami, neřekla nic, ale obrátila naň toliko své hrozně smutné oči. Tu ho pojal děs; přemohl se, odešel za dělníky, a uslyšel zde, že se dívka náhle roznemohla; šafář ještě leccos tlachal, také žádosti přednášel, jemu však bylo, jako by jím cosi třáslo, a nemohl se zbaviti myšlenky na ty oči. Spěšně odešel domů, zavřel se v své světnici a přecházel v myšlenkách a strachu.

Že jest samotinký na světě, dlouho již věděl: ale dnes poprvé jej to vyděsilo. Byl jako na úzkém útesu skalním v nepřátelských mořských vlnách; a za vši tou ohavnou ponížeností lidí číhalo přece rozhořčené nepřátelství; jemu samému však byli ti lidé nadobro lhostejní, tato role lhostejna, tento dům, všecek jeho život; a jenom ráno, když se projížděl po polích, tu cosi bylo, co lahodilo jeho srdci. Odpočítal-li mzdy a co mu ukradeno, a k tomu hypoteční úroky, zbylo mu jako výtěžek statku právě tolik, co sám pro sebe spotřeboval; to bylo asi třikrát více, než měl u něho nádenník; ale byl by dovedl ještě prostěji žít, bez jakékoliv oběti. A proto aby stál na osamělém útesu a staral se o sebe a o

své lidi a v lhostejnosti se nudil! Ba, proč pak jen lidé žijí?

I přišlo mu na mysl, aby si sedl na vlak a odjel někam do dalekého kraje, kde ho živá duše nezná. Dal svému správci pokyny, poručil kočmu ať zapřáhne, odjel na nádraží, koupil si lístek do prvního vlaku. Když mnoho hodin projel, od poledne až do druhého rána, vystoupil v jedné staničce a ubíral se nazdařbůh po silnici.

Za chvílku dohonil pobudu. Ten se s ním dal do hovoru. Měl rozbité boty a rozedrané šaty a opuchlou tvář ochlastovu. Brzy se dal do vyprávění svého života podivnou směsicí pravdy a frázovitě lži. Zdálo se, že pozbyl smyslu na rozlišování obou. Jest prý dobrého původu a synem profesora. Na důkaz odříkal po řecku začáteční verš Iliady. Studoval a stal se učitelem na gymnasiu. Tu naň znenadání dolehlo vědomí bezcennosti všeho bytí, když totiž náhodou přečetl píseň o hrochovi, slavnou starobudhistickou naučnou báseň. Ta ho tolik znepokojila, že chodil jako pomatený, až našel, že nepokoj, který se jen občas jevil, dá se uložití pitím. Potom ho zlí lidé zažalovali a on přišel o místo, a stal se posléze tulákem; ale jako tulák se cítí posléze šťastným, a kdyby si byl v dřívějších svých dobách tolik nenavykl pití, že už ho nemůže zanechat, žil by teď nejžádoucnejším životem. Potom odříkal hlasem, kořalkou zničeným:

„Opustiv otce i matku, choť svou a také děti,
bohaté statky, zrní, příbuzné, a což
ještě jest věcí, pro které touží lidé,
jako hroch v samotách bloudí, tak putuj sám.

Osidly všickni ti jsou jen, nenalezneš v nich štěstí
radost ti způsobí zřídka, bolest tím častěji;
co jest udice rybě, tím ti jsou; toto poznáváje,
jako hroch v samotách bloudí, tak putuj sám.
Roztrhl-li jsi pouta, prodral-li jsi se z sítě
tak jako ve vodě ryba vyprosňuje se z zajetí:
právě tak málo se vracej, jak oheň na požářiště;
jako hroch v samotách bloudí, tak putuj sám.”

Tato recitace účinkovala trapnou nejapností. Stat-
kář mlčel a bral se rychleji. Ale pobuda též přidal
do kroku. Když i on chvílku pomlčel, začal znovu
a porovnával lidstvo s mraveništěm, a tvrdil, že na
tom nesejde, šlápne-li někdo na tu hromádku a u-
smrtí sta zvířátek. Pak na něm bez přípravy začal
žebroti. Druhý hledal své peněženky a nenalezl;
někde asi jí zanechal; z výsměšného pohledu po-
budova přišel do rozpaků. I jal se tento spláti a
řekl, že by ho byl přece zadarmo býval nebavil, a
že jest lží, že nemá u sebe peněz. Pavel odešel na
druhou stranu silnice, pobuda za ním s hrozebnými
slovy. I stiskl pevněji svou hůl, stoupl si před něho
a řekl mu, on že jest silnější z nich dvou. Pobuda
se na něho úkosem podíval a zůstal pozadu. Když
po chvíli se ohlédl, viděl ho, an sedí na kraji příkopu

a tupě se dívá před sebe; a věděl, kdyby se teď obrátil a šel mimo něho, vztáhl by onen člověk lhostejně ruku a znova by na něm žebrol. Při tom se mu rozjasnilo, že tento muž opravdu byl šťasten.

Jest asi pro každého určitý způsob života, v němž by byl šťasten, jen však se zdá dosti těžko, naléztí jej. Podivno jest, že lidé přece chtějí žítí, i když ne našli svého způsobu.

Že mu tato myšlenka v téže formě dlouho utkvěla v hlavě, aniž by se dostal dále, všecek se posléze znavil. I vrátil se do Berlína, a sešel se s otcem někdejší své nevěsty. Ten velmi mnoho nahlížel, tvrdil, že ovšem nemůže nám život stačiti, dokud jsme mladí a plní síly, ale jest prý toliko jeden jediný lék proti záдумčivosti, která z této okolnosti vzchází, totiž oženiti se a okoušeti tak hněvání a starosti z poměru k lidem, jež máme rádi a jaksi je považujeme za částí sebe samých; a mimo to třeba konati nějakou práci, která může býti i hloupa, přece však nutno, aby všeobecně byla vážena. A protože nadobro už nevěděl, co vlastně by si měl počítí, uposlechl těchto rad a dělal totéž co všickni jiní lidé, nechávaje se totiž unášeti proudem.

Nahoře na vysokém a o samotě stojícím kopci rozkládá se šlechtické městečko San Semignano s krásnými věžmi, asi tam, kde se stýkají okrsky florentský se sienským. Zde se tyčilo v hradbách, jež zavíraly nějaké tři tisíce lidu, sedmdesát šedých, čtyřhranných věží, zbudovaných z těžkých kvádrů na průčelích rytířských budov s špičatými střechami do jasného nebe, všechny s zubatými cimbuřími a mnohé s těžkou galerií, která na zděném polovičném oblouku nahoře daleko se rozpínala nad kolmé, neochvějné, jako v jediný kus ulité zdi. Ulice, velikými a těžkými kamennými deskami vydlážděné, byly úzky, tak, že zbrojnoš napřaženým kopím mohl se dotknouti protějších domů nebo věží. Na mnoho, přemnoho mil bylo viděti jak na vrcholku chlumu se vypínají těžké, k nebi hrozící věže a daleko do země dívali se s těchto mohutných cimbuří a skalám podobných galerií, jež na tak těsném prostoru vedle sebe čnily do povětří, že lidé, stojíce na nejvzdálenějších, mohli se hlasem dosáhnouti, na mnoha byli s to se srozuměti obyčejným tónem, když jinak si byli nakloněni, a nepomýšleli na šipky z samostřilu mezi obočí, zblízka zřené, a na hořící smolnice vrhané na střechy, jež na několik kroků pod nimi se nakláněly.

Před dávnými věky rodové, jimž země náležela, vystavěli zde nahoře tuto hradební zeď pro všechny, a vykopalí studně, přátelé společně, a zbudovali

pevné domy, s pravouhlými silnými věžemi, každý pro sebe; a, by zpupnost nevyrostla až do nebes, vztyčili na obecním domě věž, která měla být nejvyšší mírou, již nižádná jiná nesměla přesahovati. A v domech přebývali rodové; byli zde železem obrnění páni, jichž komoně křesali jiskry na kamenných dlaždicích úzkých ulic, a vyvolávali hlasitou ozvěnu, a kteří vyhlíželi ze svých věží na dvorec uprostřed svých statků, kde pilní a věrní sedláci za ně sklízeli a šlapali víno; něžné dámy, které sedaly v chladných jizbách vnitř tlustých zdí za přeslicí, nakazovaly děvečkám a snily o turnajích; udatné komonstvo, jež v teplých letních večerech postávalo na ulicích nebo v loggiích neb po náměstí, rozprávějíc, smějíc se a řinčíc zbraněmi a navzájem se sobě posmívajíc.

Neboť i zde došlo na to, že se utvořily dvě strany, jež se potíraly na smrt, a déle než od sta let žili v nepřestávajícím krvavém nepřátelství. Hlavou jedné strany byli Salvucciové, druzí byli vedeni Ārdinghelliovými. Mnoho veřejných a tajných vražd již se spáchalo, žhářstev a plenění, a byla nenávisť mezi oběma rodinami a jich přívrženci, jak si ji lidé toliko v těchto dobách utvořili ve své duši.

Za těchto okolností vyrostla v domě Salvucciův dcera jménem Lionora do květu třinácti jar. K této pojal zbrojnoš jejího rodu prudkou náklonnost. Ale že byl poctivý muž a dobře věděl, že se naň nehodí,

by pozdvihl svých očí na dceř svého pána, zavíral tuto vášeň dlouho do sebe. Zatím však se přece nedovedl tolik opanovati, aby mladinká dáma nebyla vycítila stavu jeho duše. Proto byla dlouhou dobu zadumána, dodala si posléze odvahy a promluvila naň takto :

„Sice jsi statečným srdcem zkusil, bys se přetvářel, abych necítila smýšlení, jež o mně máš ; přes to však jsem dobře poznala, jaké myšlenky v sobě přemítáš. Zprvu byla jsem tím vyděšena a trápilo mne to, neboť jsem, jak dobře víš, urozené krve, a šlechtictví a obecnost nehodí se k sobě. Ale pak jsem si pomyslíla, že nejsme pány svých srdcí, ale kam naše srdce žádá, tam jest nám se obrátiti s láskou nebo s záští ; ale jsme pány svojí vůle. Proto bych i mohla vyčítati, kdybys byl měl nenáležitou vůli, a byl třebaš býval pomýšlel získati mne za ženu ; ale že tomu nebylo tak, naopak, žes poctivě se namáhal, by jsi svoji lásku utlumil a skryl, nemohu se na tě po právu hněvati. Ano, dále přemýšlejš, shledala jsem, že se mohu tvojí lásky dokonce těšiti. Neboť dobře vím, že máš ušlechtilé a hrdé srdce ; i máme sice svůj rod bez svého přičinění a nemůžeme se tím honositi ; svoji mysl však si vytváříme sami a proto jest ušlechtilé a hrdé srdce velikou slávou. Já však, miluje-li mne takový muž a dobře ví, že můj vznešený původ mne staví pro něj příliš vysoko, jistě snad mám, i bez tohoto původu, jakousi důstoj-

nost, kterouž takové lásky sobě zasluhují; o kteréž důstojnosti často jsem pochybovala, slychala-li jsem o velikosti a hrdinství svých předků, kteří jak mi se zdálo, náramně předčili vše přítomné. Z takového rozmyslu ti pravím, že chci přijmouti tvoji lásku, zůstane-li nadále v své skromnosti, a já zase chci tě milovati a v tebe důvěřovati, jako v rodného bratra; nebudu také mítí nějakého tajemství před tebou; a dal-li by Bůh, že by se moje srdce obrátilo s láskou na urozeného jinocha, jenž jest mého stavu, a vznese rovněž svoji lásku na mne, neřeknu toho nikomu dřív než tobě, ani svým rodičům a krevním přátelům ne; neboť si toho zasluhuješ svou poctivostí a věrností.“ Načež zbrojnoš před ní poklekl a poděkoval za její milost, slíbil také, že se vždycky bude chovati tak, aby jí zůstal hoden.

Dospíval tou dobou jinoch v rodě Ardinghelliův a byl vykrášen všemi ctnostmi rytířskými, a nad to byl velmi spanilý. Ten spatřil o slavnosti svatého patrona toho města v dómě Lionoru mezi příbuznými. Její tvář byla v téže výši jako ztuhlý obličej Madonny na velikém obraze mistra Lorenzettiho, jež má tak přebolestně sladké oči pod širokými řasami a tolik hluboko utajený rys utrpení kolem sotva pohnutých úst. A také Lionora ucítila šíp boha lásky ve svém srdci, neboť amor chtěl, aby se její letmý pohled skřížil s toužným díváním Jacoponovým. Ale když slavnost byla u konce a nábožní vyšli z dómu,

spatřil Jacopo vedle obrazu Madonnina na mramorové podlaže jednu z bílých kytek, z kterých měla věnec líbezně se usmívající Lionora.

Věže domů Lionořina a Jacoponova byly téže výšky, a nejvyšší po věži obecního domu, jíž nedosahovaly jen o půl střevice; tomu tak chtěla žárlivost obou rodin. Tyčily se v náležitě od sebe vzdálenosti, odděleny šířkou náměstí. A té doby Lionora si navykla sedati večer za chládku nahoře vedle starého čeledína, jenž tu měl stráž, v těsném, čtyřhranném, skalami obklíčeném prostoru, nad nímž plula tichá koule měsíční. Jacopo uviděl ze svojí věže její světlé vlasy vedle jednoho ze starých balvanů, které tvořily korunu cimbuří. Pročež, nezře jiné cesty, by jí podal sdělení, kladl každý večer velikou kytici oněch bílých květín do okénka v okolku své věže, kde jistě je uviděla, podívala-li se tam. Tak si počíнал mnoho týdnů; a trpělivě čekal v úzkých výškách věžních pod temně modrým nebem a volným kroužením hvězd. Posléze však spatřil jednou večer na Lionořině věži ležeti dvě nebo tři tytéž květinčky; a každého večera dávány tam čerstvé, a často vídal s boku něžnou její tvář, se sklopenými řasami a dlouze plynoucími plavými vlasy, když kladla květinčky na jich místo.

Ale rozpomenuvši se Lionora na svůj slib, vystoupila jednou večer se svým věrným zbrojnošem na věž, a poslala stráž dolů a jala se mu říkati tato slova:

„Svobodně jsem ti slíbila v odměnu za tvoji cudnou a skromnou lásku, tobě prvnímu že svěťím, kdyby žádoucí štěstí se mi přiblížilo, že bych pojala lásku k muži, který by mne jako ženu uvedl v svůj dům. Proto ti chci také povědět co jsem v sobě tajila, ačkoliv na veliké moje neštěstí a trápení dotkl se bůh lásky mého srdce. Neboť se obrátily moje myšlenky na Jacopona, jenž jest přece nepřitelem našeho rodu a ty ho spravedlivě a nutně nenáviděl. Také jsem mu odpověděla na znamení jeho lásky, ale s velikou žalostí a mukou, neboť jistotně vím, že nás obou láska nikdy nedojde žádoucího konce, ale způsobí mnoho krveprolití a nářku.“

Dobry zbrojnoš se ulekl, vyslechnuv tu řeč, a odpověděl:

„Kéž dal Bůh, aby slepý osud byl vnuknul vašemu srdci náklonnost, za níž byste mohla jít, i myslíval jsem, že si vyprosím na vašem otci, svém pánu, by mne propustil, abych pak sloužil vašemu choti. Ale teď nevidím nijakého východiska, neboť dobře vím, že strašlivá moc lásky jest nepřemožitelná, a vyvolává prudší zuření v srdcích urozených, kteří jsou zvyklí rozkazovati po své vůli, než v čeledínově, který se naučil poslouchati a vkládati svou vůli do ruky jiného.“

Načež pravila Lionora a slzy jí zalily jasné a zářící oči: „Nezamýšlím upadnouti v bezuzdnost, neboť toliko nízké duše spějí za štěstím, ale půjdu do

kláštera nábožných jeptišek, a tam skončím svoje dny, protože si svého Jacopona nebudu moci vzít a ženou jiného se státi nechci. Neslyšela jsem však ještě jeho hlasu, ale viděla toliko němý jeho obraz z daleka v dómu, nebo pod oblohou. Proto se chci jednou s ním sejít, ať vím, jaký zvuk má jeho hlas; známť jeho postavu a jeho vlasy, a barvu jeho očí a celou jeho tvář, a jeho pohyby a jeho chůzi a krok, a všecko mám živé před očima; až pak uslyším libý tón jeho hlasu, tak si ho uchovám v srdci, a takto bude mi ve vzpomínce vždy na blízku, a budu-li chtít, mohu v své obraznosti s ním hovořiti a mluvit a odpovědi dávat. K této schůzce však mi pomozíž."

V tom se zbrojnoš nahnul a ukázal prstem na dvojici, jež se brala z domu Ardinghellův do dómu; a ejhle, byl Jacopo s příbuznou, krásnou a slavnou dámou; a oba zdáli se zabráněni v náramně horlivý a důvěrný hovor; ano rytíř něžně pojal ruku dámy a přitáhl ji ke rtům.

I protknuto srdce Lionořino nenadálou bolestí. Klekla si do okénka, kde ležely její kytky, a úzkostlivými pohledy se za oběma dívala; ale když pojal Jacopo ruku dámy k políbení, vzkřikla pronikavým hlasem: „Jacopone, milý Jacopone“ a vrhla se s nebetýčné věže jemu vstříc. Její jasné vlasy letěly dlouhým pásem za ní, jak padala. Jacopo nezaslechl křiku vysoko s povětří; před něho sřítla se znena-

-dání Lionora; právě se odvracel od dámy, neboť se s ní prve loučil.

Věrný zbrojnoš si rozmyšlel, co má těm, kdo by se ho ptali, odpovědět o příčině Lionorina pádu. Kdyby jejím lidem všecko podle pravdy vypověděl, uvedl by ji v zlou pověst, že se milovala s nepřítelům svého rodu; ale přál si také, aby její smrt byla pomstěna na Jacoponovi, jenž ji zavinil, ačkoli v pravdě nebyl nevěrník. Na konec se rozhodl, že zamlčí co ví, a v nitru doufal, že pak jemu zůstane pomsta.

I vyprávěl příběh na chvat vymyšlený, že Lionora hrajíc si usedla na cimbuří, a ze zvědavosti se příliš vychýlila, čímž pozbyla rovnováhy a spadla. Tomu také uvěřili, za velikého nářku rodičů, a mnoha výčitek jemu, že příliš nedbale střežil statku tak drahocenného; jeden bratránek dokonce mu hrozil smrtí; což ale všecko snášel pokojně a bez odmluvy.

Choval tedy své zbraně pohotově, by pana Jacopona probodl, kdyby jej stihl v příhodné chvíli. Ale zatím změnil svůj úmysl pro tuto věc:

Pán Jacopo mu v skrytě vzkázal, aby přišel na tajnou schůzku s ním, poněvadž se ho chce něco zeptati, což však v ničem se netkne povinné věrnosti k jeho pánům. Na té schůzce objevil se pán Jacopo tak bled, vyhublý a ubohý, že ani jeho nepřítel již by ho byl nepoznal. Zhluboka vzdychal a vyptával se služebníka na určitý popis neštěstí. Tu se tomuto

jasně ukázalo, že rychlou smrtí by pánovi jen posloužil, a že bude mnohem lépe, nechá-li ho v bídném jeho životě, ba, učiní-li mu jej ještě bídnějším výčitkami a obžalobami (kterýmž úmyslem dokázal svou rabskou mysl); neboť přece bylo ještě neznámo pánu Jacoponovi, že on sám jest příčinou strašlivé smrti svojí draze milované Lionory.

Pročež jal se nyní zbrojnoš vyprávěti všecko od začátku, velebil ctnost, líbeznost a hrdost svojí velitelky, a náramnou její dobrotu, vypověděl také dopodrobna, co jemu samému řekla, protože ji miloval. Z tohoto vypravování rytíř prolil mnohé vřelé slzy, stiskl zbrojnošovi ruku a políbil ho na ústa. Zbrojnoš pak dále, jak s ním odešla na věž a starého hlídače poslala dolů, protože mu chtěla svěřiti své tajemství, a jak potom všecko vyprávěla, o setkání v dómu a o bílých květinách, a že jeho, rytíře Jacopona, milovala nade všecko na světě, a kterákdobře naznávala, že se nikdy nebudou moci vzíti; ale nechtěla darovati svého těla nikomu jinému, ale odejít do kláštera; prve však jedné noci tajně se s ním sešla, by uslyšela jeho hlas na památku pro svá stará léta, až by byla šedivou jeptíškou. To se dotknulo tak srdce rytířova, že se bez vědomí skácel, a panoš ho zdvihl, pomohl mu a přivedl ho zase k sobě, že mohl mdlým hlasem přikázati, ať vypravuje dále. Zbrojnoš tedy, že v tom okamžiku spatřila jeho vycházení z domu, a něžně rozmlouvati s cizí

dámou; i zmátla jí veliká bolest z čista jasna rozum, i vykřikla jeho jméno a svrhla se.

Toto vypravování nosil rytíř tak dlouho s sebou, až upadl v nebezpečnou chorobu, v níž bez uvědomění mluvil mnohé zoufalé a lásky plné řeči. Po mnoha měsících se zas uzdravil, ale tu mu v osmnácti jeho létech nadobro zbělely vlasy. Ovšem, odstoupila od něho již prudká bolest, ale z ničeho již se nedovedl těšiti; naopak, divil se všem lidem, že přec rádi žijí, a všecko se mu zdálo beze smyslu. Mnozí mu domlouvali, ať jde do kláštera s takovou myslí, a tam se modlí za svoje přátele a příbuzné; ale tu jen se podíval smutnýma očima, a potřásl hlavou. Tak byl živ, jsa slabounkého těla, ještě nemnoho let, až se nadobro ztrávil, a tehdy jeho život pokojně zhasl.

Taddeo, mladý mnich kazatel jednoho města, měl veliký nával posluchačů; jako nezkušený muž byl tím velmi hrd, přičítal též svému duchu velikou znamenitost.

I stalo se jednoho dne, že šel po ulici, prostředkem cesty, se sklopenou hlavou a vážnými myšlenkami, jak se na zbožného sluší; tu naň zčista jasna z hloučku vystrojených milostnic na rohu jedna vykročila, a než se nadál, objala ho; pak ustoupila. Rychle se zase vzpamatoval, chytl s opovržlivým posuňkem svou mnišskou kutnu, zatáhl se do ní a ubíral se dále; za ním však se smály milostnice jako povedenému šprýmu.

Když se vrátil domů, trvalo v něm ještě dlouho rozhořčení z té pohany, jež učiněna jemu a jeho řádu, i rozhodl se, že se obrátí na vrchnost a vyprosí sobě potrestání drzé běhny. Ale jak zdvihal nohu na práh, že odejde na radnici, přišlo mu na mysl, že také jeho Pán dostal políbení, od horšího než byla tato milostnice; i pomyslí si, zda mu snad Bůh neposlal zde nějakou zkoušku, nebo nějaký úkol. Tedy se zas vrátil a poklekl před svým oltáříkem, žádal Boha za odpuštění svého nepravého úmyslu, a prosil osvícení, co by měl činiti dle jeho vůle.

Tak se mu dostalo vnuknutí, že tato duše jest mu svěřena, by jí pomohl, aby se spasila ze své pohany a hanby.

Tedy se vydal do jejího příbytku a vešel do její světnice, s váháním sice pro lidské řeči, ale přece s radostným srdcem, neboť si myslel, že poslouchá přikázání Božího v sobě.

Ona se velmi zapýřila a byla zmatena, když vešel a nábožnými slovy ji pozdravil. Pak ale projevila vzpurného a zpupného ducha. A když mladý kněz na ni promluvil potěšujícími slovy (neboť myslel ve své nezkušenosti že se trápí pro svůj stav), velice se chlubila, že má krásné šaty, a jídla co hrdlo ráčí, a mužští že na ní lpějí, kterých sobě žádá. Tu nevěděl co odvětit a prchl od ní s vyděšenou myslí.

Ale když byl zase v. svojí celle a přemýšlel o jejích řečech a jejím jednání, povstala v něm znena-dání jakási úzkost; byloť mu, jako by byl v milostnici uviděl svůj obraz, i dobře si uvědomil, že i on byl vzpurný a zpupný, a zakládal si na návalu lidí k sobě; a zeptal se sama sebe, zda lidí k němu nevábí hanebná paráda jeho slov; neboť opravdovosti svět prchá a jí nehledá.

Záletnice však, když mnich od ní odešel, sedla si a plakala; neboť dobře viděla jeho soucivé oči a cítila z toho ostn ve svém srdci. Její život zjevil se jí náhle proměněn, jako krajina, když mraky zatáh-nou zářící slunce; neboť každou věc uchovávala ještě úplně v duchu jako prve, ale přece nabyla zcela jiného smyslu.

Mnich dobře věděl, jak mnohá osidla Nepřítel

likne na lidi, a že jeho úskočnost jest nejnebezpečnější v stavu pokání; neboť nás tu svádí k shlížení se v sobě samých, a k skutkům, jež nám jak se zdá působí bolesti, v pravdě však radost; neboť kochání se v utrpeních jichž si sami vyhledáme, toť právě bažení pekel.

Po takových úvahách odešel druhého dne opět za tou milostnicí. Naleznuv ji v zkrúšenějším stavu než prve, mluvil jí všecko otevřeně. Sama že asi ví, že její řeč pocházela z neupřímného srdce. Ale když si ji doma rozmyšlel, vyjasnilo se mu, že taková neupřímnost jest obecna mezi lidmi, a že on sám do ní upadl. I poradil mu Nepřítel ať se před ní pokoří jakožto větší hříšník, ať jí padne třeba k nohám; a takové ponížení že bude před Bohem příjemno. Ale on že ví, že takové myšlenky pocházejí ze lži, proto jich neposlouchá; jen jí toto chtěl říci a nabídnouti jí své pomoci s milosrdnou myslí.

Tohle všecko pověděl statečně, jak i za těžko mu to bylo; a když vyprávěl o myšlence svojí pýchy, by jí padl k nohám, zarděl se jakožto mladý a nevinný člověk.

Milostnice však na něho patřila s vyděšenou tváří. Potom vyrazila hlasitý výkřik a zhroutila se k zemi; a v této podivné poloze, vzpřímena na kolenou a hlavu vzhůru, křičela: „Jsem na věky ztracena.“

Mnich se polekal tímto křikem, ačkoliv cítil, že se tuto svědomí poprvé hnulo. Mnoho jí domlouval,

I dosáhl posléze, že se upokojila a zmlkla. A posléze mu vyprávěla, co znamenala její slova. Byla jediným dítětem chudobné vdovy a tou vychována k pyše, neboť vždycky všecku práci sama vykonala, ji pak strojila, tak že její myšlenky spěly jen za šatstvem a radovánkami. I dopouštěla se již jako dítě záletnictví a smilstva, k veliké žalosti své matky, jež ji jednou přistihla. A sotva že byla obířmována, dal jí vznešený muž, jenž byl už letitý, mnoho peněz, které jí pak ukázala, chlubila se, že tak veliký pán se k ní sklání pro její krásu a způsoby; a když matka jí napomínala ku křesťanství a varovala ji, též ji chtěla trestati, tajně utekla; ale matce puklo srdce hořem. Do teďka si myslila, jiní lidé že jsou právě tak špatní jak ona nebo ještě horší, vyjímajíc nebožku matku, o níž se domnívala, že byla hloupa. Ale teď dobře poznává, že po tyto roky ani neviděla pravého světa, ale Škůdník jí přidržoval zrcadlo, v němž se hýbali stínové, jako kdyby žili, a toto zrcadlo jevílo se jí světem, a stínové lidmi. Již poprvé, když u ní byl, měla přece pocit, on že jest člověk z opravdového světa, ne z ďábelského mamu, jenž ji obklopuje, neboť měl docela jinou tvář a jinak pohyboval rukama, než muži které ostatek znala, tak, že oni všickni jsou jednoho druhu, on sám pak jiného; a dnes docela se jí vyjasnilo, když se mu totiž podívala do očí, jak vypravoval, že mu Nepřítel radil, ať jí padne k nohám, a on že ucítil, že to jsou nášepty Otce lži;

tu mu zářila pravda z očí (neboť mohl tatáž slova říkati též lhář, a on sám, kdyby ještě jednou je řekl, byl by lhář); a tímto okamžikem rozplynul se jí celý svět, v němž dosud žila, v šedivou mlhu, tak že sama již nemá pravé upomínky, a osob a míst už nedovede rozlišovati. Zároveň však se jí také vyjasnilo, že i sama náleží do tohoto světa mamu, a nikdy se nebude moci dostatí do světa pravdy; neboť nyní uviděla, co pravda jest, a že by ona nikdy takových slov nebyla dovedla najíti. Mnich se snažil dodatí jí odvahy, že Bůh jí neopustí, když už začal probouzeti v ní lítost. Ale ona trvala na svém, ačkoliv, přibrav mnoho míst z Otcův a z Písma, jí dokazoval, že Církev jinak učí. A když jejich rozmluvy se opakovaly už několik neděl bez konce, řekla posléze, stýskajíc si, teď že nemá než spálené srdce, a bylo by přece bývalo mnohem lépe, kdyby jí bylo zůstalo, jak jí bylo, pak by přec alespoň byla užila časného štěstí; tak ale nemá toho ani onoho, ani časného blahobytu ani věčné blaženosti.

Z takové řeči mnich jí sice pokáral. Ale záhy se dozvěděl, že se opět vrhla v bahno svých prostopášností. Ano, dala si záležeti, by se mu co nejvíce navysmívala; neboť že oněch dnů pořádán průvod mask, kde božstva starých pohanů stála na vozech, každá v obzvláštním svém kroji, dala se provéztí jako bohyně Venuše, a byly na jejím voze napsány verše, které učily, nejvyšším statkem že pozemská

rozkoš, neboť život náš vyměřen jen zkrátka, a po smrti jest všemu konec.

Ale mnichu vstoupilo na duši, že obrácení tohoto srdce jemu samému jest nutno; a poznal, že ve směsici lidí, kteří jsou živi na zemi, aniž by o sobě věděli, vždy jsou někteří určeni pro sebe, aby se poznali a sobě pomáhali, a bylo snad jen dlužno, aby dva lidé jednou toliko skřížili své cesty; před tím a potom nepotřebovali se znáti, ani viděti; ale v tomto jediném bodě měli na se působiti, aby každý z nich stal se jiným člověkem. Pročež opět šel za ní a nedal se zastrašiti jejím posměvačným pozdravem. Pokřikla naň totiž, teď že ví, proč pořád za ní běhá, totiž z bujnosti, protože k ní pojal lásku. Ona však že není coura mnišská, neboť s ostrůhanci zabývají se jen takové, kterých žádný jiný nechce; a ona že může ještě mnohá léta žíti svým životem, než dospěje té bídy.

Na tuto řeč odpověděl: „Ano, máš pravdu, v mé duši jest zapálena láska k tobě, které nemohu již uhasiti.“

Když to uslyšela, všecka zbledla a téměř omdlela; a pak jí vyprýštěly slzy z očí, a řinuly se kulatými krůpějemi po tvářích, a ne jinak, než v čisté a nevinné panně rozlil se v ní stud. Ale byl to stud z něho. Pak řekla velmi bolestně: „Nežli jsem tě poznala, nikdy jsem nepřemýšlela o jiných věcech, než o strojení, radovánkách, a všelijakých lehkó-

vážnostech, a ještě ani tělesné starosti o druhý den mi nepřicházely na mysl. Ale když tys na mne mluvil, viděla jsem, že jsou lidé, na nichž spočívá svět, neboť lidé mého a mých přátel způsobu nedrží světa. A i když jsem věděla, že nemám nijakého podílu na tomto životě, zdálo se mi přece štěstím, že co takového jest. Ale teď se to všechno sřítilo, a zase nevidím než ony prázdné a ploché oškleby v Nepřítelově zrcadle, a jinak není nic.“

Načež odpověděl mnich, a také jemu hrkly slzy do očí, že dobře ví, jak špatné jest jeho myšlení, a že netoliko hřeší proti svému slibu, ale také proti její duši. I proto se modlil Bohu po mnoho dní, by ho takového pokušení zprostil; ale jeho láska jen se rozpálila. A nyní mu přišlo na mysl, že poprosí ji samu, aby se zaň Bohu modlila, by ho vysvobodil z jeho smilné lásky k ní. Žena se naň upřeně podívala, i dala mu v odpověď: „Víš, že od svého dětství už jsem se nemodlila; prve z ledabylosti, a co jsem žila tímto životem proto, že jsem věděla, takové hříšnice že Bůh přec nevyslyší. Ale za toto, cos mi řekl, chci úpět k Bohu, a ne dřívě narovnáám kolena, dokud mi mé prosby nevyplní. Neboť zajisté jsem nehodna mluvití naň, ale tohoto dlužno by mi poskytnul.“

A tak si ostříhala dlouhé svoje zlaté vlasy, a spálila svá drahocenná šatstva, oblekla se v šedivé roucho s kajícím pásem vespod, a odešla bosa do od-

lehlého kláštera jeptišek, by se tam modlila před věčným světlem; a zde poklekla a zapřela svou bytost, a zápasila s sebou, a když mnohé hodiny s sebou zápasila, došla krátkých slov: „Pane, zachraň onoho“; a pak bojovala znovu bez ustání, a prostřela se s rozpiatýma pažema na studenou kamennou dlažbu, po dlouhé hodiny. Dobré jeptišky zůstávaly opodál, poplašeny kajícími, neboť den míjel, a pilíře kostelíka se ztrácely v neurčito, i konaly svou pobožnost, a večer míjel, a začaly hodiny noční, a o půlnoci zpívaly jeptišky a s jitra, a cizinka pořád ještě tu ležela a modlila se.

A více než dvacet čtyři hodiny ležela a zápasila v modlitbě, i povstala posléze, a jeptišky jí pomáhaly vzhůru a opíraly ji. Ona však dostala zcela jiný vzhled, a záře planula jí z obličeje, a jásavě řekla: „Ano, jest více radosti v nebi z hříšníka jenž činí pokání, než ze sta spravedlivých.“ Potom dala zavolat mnicha; a ten když přišel, políbila mu ruku a řekla: „Rozumím teď tvoji vůli, a toliko, bys mi pomohl, že jsi se nařkl z lehkovážné lásky ke mně. A ejhle, zachránil jsi mne svým plánem.“

I změnila svůj život, stala se pilnou dělnicí, jež si vyhledávala nejúpornějšího a brala nejmenší mzdu, a přece ještě vypomáhala jiným ze svého výdělku; a žila v nábožném veselí, Boha milujíc a jemu co hodina se modlíc.

Mnich však se zpytoval a shledal, že rovněž se

stal jiným. Neboť od nynějška žilo v něm poznání, že jest utajený svazek, který všechny lidi na sebe poutá, bez našeho myšlení a chtění; ale všeliká pýcha na naši osobu a naše dary, výkony a schopnosti ukázala se mu bloudstvím.

PŘÍBĚH Z VESNICE

Věru veliké bylo onoho léta požehnání Boží na polích; neboť v lednu napadalo přemnoho sněhu a dalo se už od počátku února na tání, tak, že vlhkost všecka se vsákla hluboko do prsti; koncem února byla všecka ornice černá, a slunce již hřálo, jako jindy v březnu; po celý březen trvaly slunné dni. A když se v dubnu zdálo, že půda již trpí suchem, přšel potom dlouho, skoro čtrnácte dnů, jemný a teplý déšť, jenž opět neodtekl, ale zadržen byl korou zemskou. Na to přišli v máji dnové dusně horcí, zprvu ještě s vlhkým vzduchem, posléze zcela suší. Takovým počasím, vzrůst urychlujícím, jako by Bůh byl chtěl ukázati, co může pro ty, které miluje; neboť mnohému sedlákovi tak se žito vydařilo, že tu a tam již koncem května je sekli; což se nestalo od nepaměti, mnozí hned zase zorali strniště a naseli jetele, jež čerstvý na podzim že skrmí. Nejpodivuhodněji však urostla pšenice; jeden sedlák měl trs, na němž z jediného zrnka se vyvinulo více než sto stébel s klasy, které dohromady vážily na tři libry. Kterýž keřik zavěsil na věčnou památku v kostele za oltářem, kde myrtové věnečky před časem zemřelých dívek tiše se kolébají v průvanu dveří. A záhy také ukončeny pšeničné žně na všech polích; a tak bohat byl plod, že požehnání všude bylo natroušeno po cestách do vesnice, a husy, jež sbíraly vytrousená zrnka, všecky ztučnely za velikého křiku a flukotu křídly.

V těchto obecných okolnostech čeledín na jednom selském statku právě sváželi poslední fůry. Vysoko naložené žebřiny stály pod vikýřem. Čeledín odvázal pouzu a shodil ji na dlážděnou zemi, na níž zvonivými zvuky zaskákala, že v zlatožlutě vystlané zaháňce vyčesané krávy, jež se zvědavě tlačily k ohradě, polekány se rozutekly, a jeden bulík s čupřinatými chlupy na čele povyskočil všemi čtyřmi najednou. Bosá děvečka nahoře ve vikýři si omotala sukně okolo nohou a seskočila zavýsknuvši na fůru, na což čeledín s důvtipnou tváří, stíraje si dlaní pot, učinil silný vtip; a potom se oba chopili podávek a střídavě zdvihali snopy do vikýře.

V domovních dveřích stála hospodyně, v šedé, krátké suknici, černý šátek okolo hlavy, starostlivého srdce. Hubovala na čeládku, jak je zvykem, ti pak nedbajíce nechali ji hubovati. Sedlák právě přišel s pole, hrábě na rameni. Stoupl si k zábradlí a drbal buličku v hlavě, zabrán do mnoha myšlenek; až když mu drsným svým jazykem líznul porukávě, vyškubl se a plácl ho; štěně s tlustými nožkami, jež nastřaženo vedle něj stálo, skočilo po couvajícím telátku, a chtělo je prohnati, ale sedlák ihned na ně pískl, ať ho nechá.

Když se rozhlížel po spořádaném dvoře, po krásně vyblíbených zdech na domě, stájích i stodolách, po lesklých dobytčatech jež se za ním dívala s nataženými krky, po vysoké fůře, na níž pilní lidé sklá-

dali, vyvstala v něm spokojenost a jistota, a pocit, že mu nemá nikdo co říkat, že nikoho nepotřebuje prositi, a že nic se nemůže mu stát. Holubi opatrně cupkali a hledali zrněk, a jeden vrkaje se točil okolo jeho ženy; to mu vlilo velmi silné sebevědomí do duše.

V tom vešel do vrat žebrák v rozedraných městských šatech a žíznivých botách, ale který přece měl čistý límec u košile, a pod kabátem, který až nahoru byl zapíat, pečlivě uvázanou mašli. Neříkal nic, ale jen pozdravil, smeknuv směšně hluboko, a prosebně se naň podíval. Sedláka náhle popíchlo, i obrátil se zády k muži; ten pak ještě jednou pozdravil a odešel. Teď naň zase zčista jasna dolehla úzkost, která mu byla poslána za trest. Nevěděl, proč se tak stroze odvrátil, vlastně se styděl za zchátralého člověka; ale myslel si, že snad nepřál muži krajíce chleba, neboť sám úmorně pracoval od rána do večera, a kdo nepracuje ať nejí; zajisté měl v sobě nenávisť k tomu člověku. Ale mezi holuby uviděl špatného vrabčáka, který drze kloval do svého zrnka; nechtěl-li Bůh, aby také vrabec se živil, a přece nepracoval nebo lidem byl k užitku? Přehojné bylo požehnání Boží v tomto roce. Ale dobře věděl, ani on, ani kdo jiný ho nezasloužili. A snad byli ti druzí hrubými hříšníky, jemu na pokušení od zlého ducha, aby sám se mohl sobě zdáti lepším. Neboť jistě nebylo vůlí Boží, aby zde stál a pyšný byl v svém srdci.

A tak mu ze srdce vystoupilo, kypivě horké, až do hlavy, že dostával závrť, a měl co dělati, by neupadl. Dobře věděl, že mu bylo jít za žebrákem, vzít ho za ruku a dovésti k sobě, a dobrými věcmi ho pohostit. Ale svíralo ho studem, i nemohl tak učiniti. A tak byl zbabělý, tak měl z lidí strach, že se poddal studu. Neb i takové věci jsou účinky ďáblůvými v nás.

A nyní se přikolébal cestou poslední vůz; hore na vysoko narovnaných snopech seděla jeho dceruška, jediné dítě, které mu Bůh dal, v červených šatkách, nožky roztaženy, a úzkostlivě a s šťastnou tváří se držíc pouzy. Zdaleka již ho viděla a jásala mu vstříc; ale jemu se nevinnost vřezávala do srdce, odešel dlouhými kroky k polou složené fůře, jež tam stála, vyhoupl se nahoru, a zabodávaje podávky pod povřísko, pomáhal čeledínovi a děvečce házet snopy do vikýře, zdvihaje dva najednou. Lidé nahoře nestačili je tak rychle odnášeti za oploteň, jak šustice před ně dopadaly. Při tom se v nitru modlil, chtěl-li by Bůh jej trestati, ať jenom ne na dítě. Sice věděl, na dětech a dětí dětech navštěvuje Bůh; on pak ještě svého dluhu nesplatil, jemu se až dosud všechno poštěstilo, a tak si myslil, den počtu že ještě přijde, dosud byv kolébán v jistotě, neboť ruka Boží dovede nalézt, koho chce udeřiti.

Dlouho neusnul a měl těžké sny. Z konírny, jejíž zdi stály vedle zdí obytného stavení, slyšel chvílemi

harašení řetězů a těžký dusot a frkání. Náhle se vztyčil a naslouchal, znělo to, jako kdyby zvířata úzkostně sebou trhala. Z pola se oblékl a vyšel na dvůr. Právě se prodíraly střechem od stodoly plameny, a v tomže okamžiku daly se krávy do úzkostného bučení, a z otevřeného vikýře u půdy nad kravínem vycházel hustý kouř do měsíčné noci. Teď se ozval štěkot a skučení psů. Bylo založeno. Rychle odvázal psa, který vysoko naň skákal, odběhl do konírny, odvázal jednoho koně, jenž se vyklopytal ze dveří, zburcoval spánkem omámené čeledíny, kteří oba spali v koutě stájí na palandě, vzkřikl na ně, ať zachrání ostatní koně, kteří už blýskajíce očima škubali na řetězích, a vrazil do stavení, kde se žena právě oblékala. Uchopil dítě, jež udiveno až vavřelajíc si mnulo oči, popadl šatstvo, které právě mohl pobrati a vynesl je z domu, přes dvůr, vraty, s psem jenž za ním skákal jako pomatený, až k žabí louži, kde je složil do hustého býlí. V tom již zazvonilo na poplach, v domech rozžhána světla, ve dveřích objevovali se lidé. Když se vracel, běžela mu žena vstříc s peřinami v náručí. Konec pádili ze vrat, jeden vykřesl jiskru z dlaždice, po níž sklouzl. Krávy bučely a chřestily řetězy, jeden z čeledínů se vyřítil krví zbrocen ze dveří kravína. Pes, jenž zpozoroval, že krávy mají býti vyhnány, štěkaje vběhl dovnitř, rozmnoživ jen úzkost uvázaných dobytčat. Druhý čeledín mocí zdržoval sedláka, roztrhávaje na něm

kabát, když chtěl za psem. Nyní se dostavili jiní lidé, vběhli do domu, vyvlékali všelijaké nářadí na dvůr. Sedlák tupě seděl na překoceném kotouči, ruce na klíně, viděl jak plameny venku přeskakují, oheň z vnitřku vyšlehuje střechou, kouř v chomáčích se valí vikýři, slyšel zoufalé bučení dobytčat a myslel si, ječmen že jest ještě na poli, divil se, proč se lidé nedovtípí, že oheň spálí ostatní dědinu, a vykřikl pak, ať vyndají svazky slaniny z komína. Teď teprve lidé pomněli nebezpečí, a že vyletující snopy zapálí ostatní ves; rozutekli se, každý, by polil svoje střechy.

Ale než přišla z města první pomoc hasičův a jejich nářadí, hořela už celá osada v plamenech, a byť i teď strhávali, a stříkačkami hasili, přece nebylo již nijaké pomoci a všechna stavení, jež byla na větru, lehla popelem.

A tak na druhý den zde byly zuhelnatělé hromady, z kterých ještě vystupovaly útlé proutky dýmu, stály černé ssutiny zdí, zubaté a nakloněné, v nich se opíraly ohořelé trámy; mrtvý dobytek, iemuž opáleny chlupy, ležel nabubřelý a odporný pod troskami; všelijaká spřež, která jako ze země vyrostla se objevila, zčista jasná, hrabala se v ssuti pro maso, zde zaplašena, tam se opět shromažďujíc. Vysoko narovnané stohy snopů s plnými klasy, mnohé ani nespáleny, byly pokryty rozlámanými a zčernalými cihlami a kusy vápna. Skříň, ranec peřin, měděné

neb železné nádoby kuchyňské, jež náhodou zachráněny, ležely rozházeny po trávníku, a mezi tím pobíhaly husy.

Sedlák kopal těžkým kopáčem mezi černými zdmi obytného stavení; země byla ještě žhava, ač dlouho ji poléval vodou, i stál na velikém placatém kameni, který sem dovalil. V dutém trámci měl uschováno několik set tolarů stříbra, i hledal nyní rozlitého kovu, když si vypočítal místo, kde by měl ležeti; ale nenašel nijakých zbytků, toliko zčernalé kameny, slaměné víšky, leda ještě ohnutý kus železa, kteréž házel na hromadu uprostřed.

Když znaven poustal v práci a rozhlédl se, uviděl svou ženu, stojící v otevřeném průjezdu, jehož vrata vysazena z veřejí, kterak potřásala zařatou pěstí k nebi, i uslyšel ji klnouti Bohu, a jak tato rouhání zaslechl, a spatřil zčernalou tvář s očima krví podlitýma, pomněl Joba, a věděl, že konec jeho soužení ještě se nedostavil.

Děťátko však sedělo pod keřem černého-bezu, který zůstal netknut, a hrálo si bílými velikými zuby spálených krav, a jásalo nad zástupem.

I bylo nyní třeba sehnati peněz, by znovu byl postaven statek, a nakoupeno veškeré nářadí a pořízen dobytek. Muž si žádá věčnosti, a dívky dítek jeho dětí, vyšedší z jeho ledví, mají přebývati v jeho domě, tak, jako přebývá on sám. Pročež odešel do města ke kupci, by si od něho vyprosil půjčky. Tehdy

se mu jak náleží vyjasnilo, kterak asi bylo tomu žebrákovi, neboť prošení jest nejtěžší věc na světě.

Nesvůj vešel do krámu, kde za dveřmi stály děvčky s červenýma pažema. Kupec byl malý, kulatý muž veselé buclaté tváře s nepokojnýma očima a zrzavými vlasy. Čile pobíhal za pultem, odvažoval, sypal do kornoutů a ucpaval je, potápěl paži do sudu slanečků a ruku si utíral špinavým ručníkem, a dělal vtípy, z nichž se děvčata s chichláním lokty šfuchala do boků, nebo se pištíce ohýbala. Věděl už, čeho ten člověk chce, a vyprávěl holkám, jež se soucítěně ohlížely, to že zase jest jeden z pohořelců, kteří myslí, že může dělati zlato z řezanky, jako sedláci, a dneska že už se kupčením nic nevydělá, ale musí se přidávati ze svého, pro velikou soutěž a mnohé daně. Sedlák se styděl, když kupec jeho žádost všem vypravoval, a že děvčata ho lítovala, ale myslil na ženu, jež se doma modlila a děcko měla k modlitbě, aby peníze dostal, a proto seděl s nepohnutou tváří, vzadu na sudě, kam si zpočátku hned sedl. Kupec zavolal na svou ženu, ať jde opatřit krám, potom kývl na sedláka a odešel s ním do písárny, sedl si na vysoký kozlík, a bubnuje prsty a s lhostejnou tváří čekal, co mu sedlák řekne. Když ten vypověděl svoji prosbu, nejprve mu tvrdě vyčetl, že často brával zboží od jiných, jako kdyby jeho nebylo nejlepším, a potom řekl, že prý už tolik půjčil, čeho nikdy již zpět nedostane, že už nemá

volných peněz. Sedlák ztrápen mlčel na tato slova, ačkoli věděl, že to všecičko jest lží, a pověděno jen v zlém úmyslu; i myslel na to, jak asi bylo mnohému prosebníku, který podobně stával před ním, i vyjasnil se mu celý jeho minulý život, neboť Job býval muž, v zemi Hus, bojící se Boha, a vyhýbal se zlému, a přece ho Bůh vydal rukám Zlostníkůvým, odňal mu všecko co měl, a dopustil naň vředy od pat až na temeno; a přece neodpíral žádostem nuzných, a nedával čekáním zemřítí očím vdov, aniž pojedl sousta sám a nedal také z toho sirotě.

Když sedlák tak oněměl, zavládlo veliké ticho mezi oběma. Pak ale polapil kupec rukou mouchu ze vzduchu, rozmáčkl ji v prstech a hodil ji na podlahu, a řekl, že přece, ze zvláštní úcty k němu, peníze pořídí, což ovšem dá mnoho namáhání a útrat; a tak se posléze ustanovili na tom, že sedlák slíbil vysoké úroky a pole svá dal v zástavu a podepsal papír s mnoha klíčkami a zajištěními, sice s rozhněvaným srdcem na lichváře, ale v jistotné naději, že bude s to, při velké pšli, sešle-li Bůh prostřední jen sklizně, úroky zapraviti a splatiti posléze i jistinu. Takto vyšel s těžkým srdcem a zabranou myslí z domu kupcova; ale nežli se dal na cestu domů, koupil ještě v jednom krámu drobnou loutku svému děvčátku, jemuž stará loutka také shořela, kterou mívalo vždy s sebou v postýlce, a již každý večer svlékalo a každé ráno oblékalo. Ale nastaly teď

bez přestání za sebou těžké rány.

Při nové stavbě statku sedlák se namohl hned v prvním čase, když odklizeny škváry, celé měsíce neduživ se vlekl a zotavoval se velmi pomalu, ne však do svého předešlého zdraví. Tou dobou pokrývána stavení střechami, a většinou uvnitř do- stavována, s útratami mnohem většími než počítal, poněvadž za jeho nepřítomnosti zedníci a tesařští tovaryši byli lenivi a psali si nepotřebné vyplaty a též mnohé pohozeno a svévolně poroucháno. Když řídil pracovní náradí, jež téměř všechno shořelo, u- kázalo se, že stojí daleko více nežli si rozvrhl, ne- boť mnoho nevšímaných, ale nutných drobností, ji- nak po otcích děděných a příležitostně obnovova- ných, stálo dohromady téměř tolik jako těch něko- lik velikých strojů, na něž zpočátku jediné brán zřetel. Nebylo k dostání tak dobrého dobytka, jako byl starý, neboť handlíři, když vědí, že v některém místě jest veliká potřeba nákupu, nepřiženou do- bytčat nejlepších, protože jsou jisti, že i horšího se zbaví. Ale každý ví, jakou ztrátou jest darebný do- bytek v hospodářství, který stojí mzdy a krmení jako dobrý, a přece méně vynáší. Ale posléze se u- kázala příští úroda nevalně slibnou, za jedno, že často slabší žně následují po výborných, za druhé, že pro množství jiných prací půdě neučiněno za- dost. Tak nemohl sedlák už v prvním roce úroků za- platiti a ještě k tomu byl nucen přivypůjčiti si pe-

něž. Tentokráte nechtěl mu kupec půjčiti než na směnku. A jakkoliv se sedlák polekal, když to uslyšel, a kupci dokazoval, že jest veškerá jistota, přece nemohl dosáhnouti podmínky příznivější. Ale jak muž, i v menších jen neštěstích, vezme-li kdy na sebe takové nebezpečné závazky, vždy hlouběji zabředá v odvislost a zadlužení, také zde se opět ukázalo. Následovala krupobití a prolongace a nemoce v dobytku a zabavování; a sotva za pět let měl sedlák čáku, že se svou ženou a s zatím v patnáctiletou panenku vyrostlou dcerou nemilosrdným věřitelem ze svého statku bude vyhnán. Neboť vypověděl jistinu na určitou dobu, a za jeho špatných poměrů nikdo jiný nechtěl mu jí půjčiti.

Již přestal sedlák trápit se myšlením o dluhu, úrocích, splátkách a úpadku. Tak dlouho již se o těch věcech napřemýšlel, že už nemohl a všecek byl utmácen. Když mu teď taková myšlenka přišla, bylo mu, jako kdyby náhle měl mozek zcela prázdný, a nic v něm nebylo, čím by mohl mysliti; toliko nepokoj v srdci měl a pak, myši byl by se bál. Pročež vstal jakmile se rozbřeslo, vzbudil oba čeledíny a odešel už napřed na pole; pořád kráčeje za pluhem, opraf okolo krku a oči do země upřeny, kde radlice ukrajovala blyskavý pruh, jenž se drotil v hroudy a je zpola převracel na hroudu vedlejší. Na konci brázdy, když mu bylo zdvihnouti pluh a obrátiti, probíral se z hlubokého přemýšlení, a přece

na nic nemyslel, díval se toliko na lesklý kraj brázdy a na převrácení odkrojených hrud. Tak chodíval odjakživa za pluhem, od té, kdy jej otec vzal s sebou na pole, a byl v něm pocit, že dlužno aby se tak dělo pořád a za nic že nesmí ustati v práci.

Ale večer, když unaven přišel domů s polámanými koleny, sundal s police starou bibli, jejíž listy byly hnědy od rukou jeho praotců, jež v ní obracovaly, a skvrnity olejem lampy, při níž lopotně slabikovali hrubě tištěné řádky. I četl v knize Jobově: „Věděl-lis tehdáž, že bys se měl naroditi? a počet dnů svých znal-li jsi? Zdalis všel do pokladů sněhu, aneb poklady krupobití spatřil-lis; kteréžto připravil jsem k času nepřítele, a ke dni bitvy a boje? Po které cestě rozchází se světlo, a dělí se vedro na zemi? Kdo dal nejprudšímu přívalu běh, a cestu zvučícímu hromobití, tak aby pršelo na zem bezlidnou na poušti, kdežto žádný z lidí nebydlí, aby napojil zemi bezcestnou a pustou, a vyvedl byliny zelené? Kdo jest otec deště? aneb kdo zplodil krůpěje rosy? Z čího života vyšel led? a mráz z nebe kdo zplodil: tak že ku podobenství kamene tvrdnou vody, a svrcek propasti zamrzá? Zdali můžeš spojití třpytlíci se hvězdy Kuřátka, aneb můžeš-li okolek hvězdného vozu rozptýlit? Zdali vyvádíš dennici v čas její, a činíš vycházení zvíředlnici na syny zemské? Zdali znáš řád nebes, a můžeš-li je zpravovati na zemi? Kdo složil v vnitřnostech člo-

věka moudrost? aneb kdo dal kohoutu rozumnost?"

Co však on třesoucími se rty nahlas si říkal, a dceraška jeho úzkostliva se k němu tulila, stála jeho žena před ním, ruce zapřeny v bok a posmívala se:

„Pořád ještě se držíš své nábožnosti? Ba, žehnej Bohu a smekej čepici před lichvářem, a až nás požene z domu, uřízni si hůl a oloupej kůru, a žebrej na ženu a na dítě. Neboť co jsem přinesla peněz, peřin, plátna a skříní plných šatstva, šlo touž cestou jako statek tvých rodičů, a z našeho potu roste židova kapusta. Domníváš se, Pán že ti potom požehná? Šíje ztrnula mi vyhlášením čtrnácti tisícův ovci a tisíců spřežení skotu, nejdou-li k nám někde přes potok; ba, možná že tohle splasklé břicho ještě někdy zbubří, a dostaneš ještě sedm synů a tři dcery, by sežrali poslední kůrku a pomohli ti nositi žebráckou mošnu, vysuší-li ti práce do té doby poslední dřeň z kostí, že jí nebudeš moci sám uvléci. Fuj na Pánaboha, který vydává své služebníky do rukou Satanových, aby je zkazil. Dobře měli Židé, že ho přibili na kříž. Zdaž jsme neobdělávali zemi v potu své tváři, a nikomu jsme nezůstávali nic dlužní, platili jsme daně a desátky, a žádném smilství jsme se neoddávali ani obžerství. Ale těší-li ho, utiskovati zbožného a vyvyšovati bezbožníka, plijí na bibli a na zpěvník a budu se modlit Zlému Duchu, neboť tento Pán-Bůh-nás-chraň pomáhá těm, kteří k němu volají, a nenechává jich přijíti na mizinu.“

S chvěním poslouchal sedlák tato rouhání. Ovinul paži okolo dítky a řekl mu: zpívej se mnou, a potom zpíval, co dívka slzami duseným hlasem se pokoušela ho doprovázeti:

Ach, zůstaň se svou milostí
s námi Pane Ježíši Kriste,
aby napříště nám neškodila
Nepřítelova lstivost.
Ach zůstaň se svým slovem
s námi, Vykupiteli drahý,
by nám, zde i tam
dobrá i spásy bylo naděleno.
Ach zůstaň se svou skvělostí
s námi, drahocenné světlo!
Pravda tvoje nás opevni,
abychom nezbloudili.

Žena do toho nesouladně vyla, a hleděla porušiti nábožné zvuky drzým necudným popěvkem, jaký jindy nikdy nepřekročil jí rtův, a který asi slyšela od nějakého ztraceného pronárodu na silnici; a muži se posléze zarazil hlas srdcelomným vzlykote; neboť jako dívka chodívávala v neděli večer po silnici dědinou, v řadě zavěšena s družkami, a zpívaly krásné staré písně. On však před oltářem Božím přijal na sebe zodpovědnost, že ji uchová v počestnosti a křesťanské cti. A kdyby se teď Bůh zeptal po jeho ženě, bylo by mu odpovéděti, jak odpovéděl Kain: „Mám-liž býti strážcem svého bra-

tra?" Řečmi se připravovala o blaženost a život věčný; kterak on před Bohem ostojí? A Pán Bůh náš jest horlivý Bůh. Navštěvuje až do třetího a čtvrtého kolena. A neposlal-liž veliký vítr z pouště, i vrazil do čtyř rohů stavení, a svrhl je na děti Jobovy, tak, že zahynuly? Ale Job nehřešil a neučinil nic nepravého proti Bohu.

I vjela do něho myšlenka, jak že duši své ženy zachrání, byť si proto sám přišel do pekla, neboť dobrý pastýř umírá pro své stádo, a co Bůh člověku svěřil, třeba by toho bděl, i s vlastním nebezpečím.

Tak potají chmurně hloubal a vymyslel si předivo lži, jak že ošidí svou ženu. Odešel do města, jako by za nějakou práci, a když se vrátil, vykládal svůj výmysl. Pán prý mu vnuknul, aby šel na konsistoř a tam jim žaloval svou bídu. I vstali páni konšelé se svých lavic, a utěšlivě naň mluvili, a řekli, že ho Bůh neopustí, a král že dá peníze, které jest dlužen, v nových a čistých mincích, a všecko bude zapláceno, a on ať zase vrátí, až bude moci, bez hartusení, upomínání a vymáhání. Ale to má zůstatí tajno, poněvadž by jinak přišlo mnoho lidí, a také zlí dlužníci, kteří jsou líní v své práci a z nedbalství nesplácejí.

Žena mu uvěřila, ačkoliv s podivením, nevyšloť až dosud nepravdivého slova z jeho úst. Domnívala se skoro, že její muž snil nebo se pomátl; ale on jí napomínal k vděčnosti k Bohu, jenž teď ustanovil

konec jejich zkouškám; ona odpověděla, že vyčká. Ale že zoufalému naděje všecko ukazuje možným, den ode dne víc a více důvěřovala, když viděla jeho tvář, kterou donucením nosil zjasněnu a spokojenu; toliko v noci, po tmě, nechával jí záhyby, které jí stav jeho duše od přirozenosti dával: také mnoho bděl a hloubal, dělal však, jakoby pokojně spal, a s radostnou nadějí, zhluboka oddychoje.

V kalendáři, který visel na tkaničce s hřebíku, nehtem poznamenal kdy směnky byly splatny, z nichž teď vícero jich bylo na menší peníze. Když nadešel čas, chodil do města, říkal, že má ve své záležitosti nějaké jednání s úředníky královými, a podpisoval u kupce nové směnky s vyššími číslicemi. Takto žena nic nepozorovala, že jest čím dál hůře, a víc a více byla zkolébávána v své oblouzení; dívce však přinášel z takové pochůzky pokaždé nějaký laciný dárek, čehož po léta už nečiníval.

Takto se dalo dobře nějakého čtvrt roku, i blížil se den, na nějž kupec vypověděl všecky hlavní jistiny. Sedlák ještě naposledy se pokusil obměkčiti mu srdce, a v odpověď mu sděleno jediné, že již všecky přípravy k dražbě jsou učiněny, nevysází-li peněz než odbije dvanáct. Doma však vykládal s veselou tváří, že mu královští úředníci ukazovali peníze, jež jsou pro něho uchystány, v samých nových mincích, po stu tolarech v měšci, ve veliké železné skříni s náramně tlustými dveřmi. Také vylí-

čil, jak zdvořilí a přívětivi byli úředníci královi, a jak ho usadili na židli a nabídli mu kouření, čehož on však ze skromnosti odmítl. Všecko to si kousek po kousku navymýšlel.

Těmi pohádkami byla hospodyně tolik dojata, že prolévala slzy a sepíala ruce, a klekla si a modlila se Bohu, aby jí odpustil její veliký hřích, a děkovala mu za jeho dobrotu a pomoc. Bila se v prsa a rvala si vlasy, pomníc rouhání jež dříve vykřikovala; ale sedlák stál vedle ní, těšil ji a říkal, že Bůh každý hřích odpouští, upřímně-li ho litujeme, vyjímajíc hřích proti Duchu Svatému; ale toho se ona nedopustila, neboť se nebránila působení Božímu v sobě, ale Pána přijala s otevřenou náručí. Pak jí přikázal, aby zítra ráno, což jest neděle, šla k stolu Páně, by si byla docela jista prominutí; ale na pondělek už čekal, že přijde posel od soudu, aby na všecko, což má, vytiskl pečeti.

Tak se tedy druhého dne z rána všickni přichystali. Časně vstali a zpívali nábožné písně; nepřechlo ni soustečka jich rtův, jen doušek čisté vody, chtělí se postít, než přistoupí k stolu Páně. Potom odešli v nejlepších svých šatech do kostela, s horoucností říkala žena předepsaná slova při veřejné zpovědi, vložila všechny své hříchy a rouhačstva v své vyznání; a posléze přiklekli tři k oltáři, a přijali s věřícím srdcem Tělo a pili Krev. Vraceli se a šli po úzké pěšince svými polmi, kde se žito za nimi

zavíralo; těžce se nakláněly zlaté klasy, neboť byl úrodný rok; slunko teple svítilo s nebes, a vzduch se nepohnul nad klasným polem. I otevřelo se srdce ženino z toho požehnání, a vhrkly jí slzy do očí, neboť se domnívala, že Bůh jí nepřičtl jejích rouhání a zázračně ji zachránil, a že tohoto léta dává dvakrát i třikrát tolik, jako by odměnou za nábožné a trpělivé dlouhočekání mužovo; ten však na ni mluvil slova plná lásky; a ona ukázala na dceru, která veselé mysli před nimi se brala, i mluvila o tom, až ta bude provdána, a budou mít vnoučky, a zeť s něho sejme lopotnou práci; v nemnoha létech že budou pak moci zahraditi škody minulých dob.

Přišedše domů pojedli, a žena byla unavena postěním a velikým rozčilením a povznešením duše, a žádala si hodinky spánku. Sedlák poslal dítě k známým do vesnice, ať se tam pobaví, prošel ještě jednou chlévy, jež byly opuštěny, poněvadž čeledín i děvečka hned po obědě odešli, a odebral se potom do kůlny.

Zde měl schovánu ostrou širočinu, takovou, jako mívají tesaři na otesávání sloupů. Tu si ještě v předešlých dnech zvlášť pečlivě nabrousil, a obtáhl, a teď ji zkoušel, přeřezávaje o ni stéblo slámy. Potom poklekl k modlitbě; dospělť nyní jeho záměrku konci; když svými výmysly ženu opět smířil s Bohem, chtěl ji zavraždit, aby se nedočkala příští

rány, ale s radostným srdcem vešla v život věčný. Dlouho zápasil na modlitbách, neboť byl muž měkkého srdce a nebyl s to nejmenšímu stvořeníčku ublížit, a slzy kanuly mu s očí na slámu, a veliké krůpěje potu stály mu na čele. Dodav si však odvahy, vstal a odšel potichu v punčochách do manželské ložnice, kde žena se zavřenýma očima ležela na posteli. Přiložil jí ostří širočiny na krk a přitlačil, celý ho přefízl.

Žena s vyděšenou tváří otevřela oči, její ruce sáhly mu po paži, a sípavý, chraplavý zvuk se vydral z její rany. Pak se pokusila vstát, ale hned se zase zvrátila, a oči se jí obrátily v sloup. Poklekl u postele a horoucně se modlil Bohu, také sepíal její bezvládné ruce. Potom jí zatlačil oči a přikryl ránu plachetkou. I umyl sobě ruce, oblékl si zase kabát, kterýž prve shodil, by ho nepotřísnil krví, vzal si klobouk, s kterým šel ráno k stolu Páně, a odešel k sousedovi a vyprávěl mu, co právě spáchal. V noci zcela potichu a nepozorován, jak naléhavě prosil, odveden do vězení v městě. Také aby dítě už neuviděl, o to prosil; celé hodiny se k Bohu modlil, aby se ráčil ujmouti dítě, a udobřil se obětí, již byl přinesl sám sebou.

Jen krátce potrvalo, i vešli věřitelovi lidé do nešťastného statku, kde opuštěná dívka bez rady a bez pomoci seděla v tmavém koutě. Všecko prodáno, role, dům, dobytek, nářadí a šaty a plátna; zbyl

nepatrný peníz, ne celých sto tolarův, které farář uložil sirotkovi do spořitelny, aby měla nějaký groš, kdyby se vdávala. Krásný dubový peň, který otec porazil když se narodila, aby z něho dal sbítí manželskou postel a skříň, až by se vdala za muže, a který jako zázrakem zůstal netknut pod spáleništěm, koupil řezník, a jí nezbyla než chudobná truhlice, s nemnohým prádlem a svátečními šaty, a laciný prstýnek ze stříbra s zasazenou kadeří otcovou, jíž si vyprosila. Dobrý farář se o ni postaral, že se dostala v městě za služku, kdež zaražena a v mnoha nočních slzách měla pracovati na cizí lidi.

Odsouzení starého sedláka dlouho se vlekl. Seděl pln hoře, ale odhodlaného srdce v svojí kobce a četl z bible. Když ho vyslýchali, vypravoval všechno jak to přišlo, ale soudce se rozhněval a nevěřil mu. Měl kníry, které byly všecky nakrouceny vzhůru, a vyptával se na všelijaké podivné věci, ku které politické straně náleží, a měla-li jeho žena milovnský. Sedlák poděšen mlčel a pořád jen odpovídal, že nic neví. Dali mu obhájcem mladého muže; ten přišel do jeho kobky, smál se a řekl, jemu že nepotřebuje nic namlouvati, ale jen ať poví pravdu, pak prý by mohl vynajítí snad nějaké ulehčení. Tomu odpovídal, ukazuje na své bílé vlasy, které však byly dohola ostříhány, a řekl, že chce dostati co mu náleží, a že nikdy nepravdy nemluvil, leda svojí ženě, aby ji potěšil a upokojil, a za to že nepotřebuje žád-

nému člověku se zodpovídati, ale jenom Bohu. I rozmrzel se mladý muž a řekl, sedláci že vždy jsou nedůvěřivi a mluví i těm lži, kdo jim chtějí pomoci; ale on že svou povinnost vykoná a zkusí, zda by ho neprohlásili nepřítelným, ačkoliv sám si myslí, že sedlák dobře ví, co učinil. Potom přišel lékař a ptal se ho, umí-li násobilku, a on odpověděl, že se tomu ve škole učil, i veliké násobilce, a že umí také čísti a psát; tak ten muž dával ještě všelijaké otázky, jichž smyslu nenahlížel, ptal se na rodné jméno jeho matky, a jak se jmenuje hlavní město a kdo jest králem a tak dále.

Také duchovní vešel do kobky, v ornátě a se zpěvníkem. Podíval se na hodinky, které měly dvojité plášť ze zlata, a pravil, že jest duchovním ústavu, a že jest jeho povinností s ním promluvit a jej napomenouti. To říká se sedlákovi na stoličce a položil knihu na stůl. Ale sedlák měl hrdlo jako zadrhnuto, ačkoliv s velikou toužebností očekával duchovního, a nevěděl, co odvětit. Duchovní do něho mluvil, ať prý řekne pravdu, a dal-li se zaslepití bídným mamonem a nebo hněvem; ale jemu bylo, jako by se měl rozslzet, a cítil se všecek bez moci; pak řekl, nemohl-li by přijít farář z jeho dědiny, který poprvé dával přijímati jeho dceři. Na to jala duchovního netrpělivost a sedlák zpozoroval, že se zlobí; podíval se potom ještě jednou na hodinky a řekl, že má mnoho písemných prací, a teď již nemá kdy,

a nemohl-li by mu v něčem pomoci; že by cizí farář směl přijít, nemyslí, to by asi bylo proti předpisům. Když sedlák na to pŕtřásl hlavou, odešel.

Tak mŕjely měsíce v žaláři, aniž se co stalo, jen že muž byl bledší a bledší a posléze se cítil nadobro neduživ.

Zatím se měla k jeho dcerce jiná děvčata, kterým jí bylo líto, a domlouvami hleděla jí povyraziti. Ale byla povahy lehké a brala své útěchy z povrchních svých srdcí, říkajíce, ať nepřemýšlí o svém neštěstí, a proto ať se baví, neboť život jest krátký a zvláště mladost, a že nemůže svým truchlením přece nikomu prospěti. Tak ji vyvlekly jednou v neděli odpoledne s sebou na procházku, proti jejímu přání, ale nechtěla zarmoutiti dobrosrdečných dívek. Když vyšly za město, čekali tu ctitelé obou, a přivedli také třetího, který jako oni byl tovaryš, švec a dobrá kopa. Ten se k ní měl a řekl, že nemá žádné znejmilejší, a proto že půjde s ní. A ačkoliv nechtěla, přec jí všickni domlouvali, ať prý jim nekazí potěšení, a že není přece nic zlého, jde-li s tovaryšem, také on sám velmi upřímně se díval. I dala se řečmi omámiti a zavěsila se paží v jeho, nejvíce ze studu, že všickni tak do ní mluvili.

Potom šly ty tři páry do výletního místa, jež bylo asi půl hodiny za městem. Zde oboje druží hned odešli do tančírny, ale ona zůstala dole v hostinci a tovaryš si sedl k ní a objednal jí pivo. Pak jí vše-

licos vyprávěl, odkud pochází, a že dneska továrny mnohem levněji mohou pracovat než mistři, a že ani nechce státi se samostatným, ale hledět, aby dostal dobré místo v některé továrně, kde daleko víc vydělá, k tomu také přispěje ku koncentraci kapitálu, a tím k žádoucímu osvobození dělného lidu od jeho vykořisťovatelů. Ale dívka s povzdechem si pomyslela, že bude nucena se mníti šťastnou, vezme-li si ji kdy tovární dělník za ženu.

Když se smrákalo a v hostinci rozžihali lampy, jež kalně hořely v doutníkovém dýmu, nutila je, aby šli domů. Ale obě druhé dívky byly v nejlepším tanci, a nechtěly jíti než až mnohem později, i vydala se sama na cestu a tovaryš ji doprovázel. Když už byli hodný kus za domem, chtěl, ať opětně svou paži zavěsí v jeho, a ona se tomu vzpírala, poněvadž byli sami, také cítila obavy a strach. Ale on žertoval a řekl, kdyby chtěl, že bude nucena dáti mu ruku, a když se bránila, zápasil s ní jako ve hře. Při tom ji jakoby nic políbil na ústa; ona se zprvu tolik lekla, že neucítila než veliký nos na tváři, a nevěděla ani co to znamená, ale když se jí vyjasnilo, vykřikla a utekla mu po cestě. Záhy ji dohonil a žebřal upřímnými slovy, aby se nezlobila, že už nebude takový dotěrný; a poněvadž teď jí bylo úzko bráti se tak samotinka po tmě opuštěnou cestou, strpěla opět, by šel vedle ní.

Potom zase všelicos vypravoval, tak třeba že si

dal udělati řetízek k hodinkám ze starého tolaru, což prý teď jest nejmodernější; potom opakoval svoje prosby, ale jí bylo podivně v srdci, jako prve, leč také jako by důvěrně. Dala mu ruku, a šla pomalu s ním, a on ji zase políbil, při čemž už jen trochu se vzpírala; pak ji vedl ještě opuštěnějšími cestami, a ona nedovedla skorem se mu opřít, neboť také věděla, že to přece nic není platno. Posléze si sedli na lavičku a dělal si pak vše, co chtěl.

Potom byla všecka vyděšena, i zdálo se jí, jako by se jí svět byl propadl pod nohama. Hlasitě křičela a neustále vzlykala, neposlouchala povzbuzujících slov tovaryšových, a jediným slovem, jež hřkala mezi nesrozumitelnými zvuky, bylo, že volala svého otce. Dobře půl hodiny tovaryš se namáhal, ale ona vykřikovala pořád týž zvuk a tón, vzlykala v tom a volala jediné ono slovo, jako bez rozumu. I rozpomenul se tovaryš, že vypravovali, otec její že jest pomaten, i pojal ho děs, že utekl, jako kdyby ho pronásledovali, až již neslyšel těch tónů, a dál a dále, a když se dostal k hospodě a uviděl světla a uslyšel hudbu, přeběhla po něm nová hrůza, i utíkal přes pole, klopýtaje a padaje, že ztratil všecek směr a bloudil v mlze, které zatím napadalo, až se uviděl v městě, kde pak s chvatem zaběhl do své podkrovní komory, vrhl se na postel a stáhl si pokrývku přes uši.

Když dívka zůstala chvíli sama, utuchl její křik,

i dala se do tichého pláče. Potom vstala s lavice, srovnala si šaty a dala se na cestu do města. Mlhou zářila světla v řadě domů. I dolehla na ni běda, a shrnuvši si suknice přes hlavu, dala se pěšinkou v polích, jež se tam oddělovala a vedla k hasičskému rybníku. Když k rybníku došla, padla na kolena a modlila se Bohu za odpuštění svého hříchu, přitiskla šaty k tělu a vrhla se střemhlav do hluboké vody, celé pokryté okřehkem.

Když sedlákovi ve vězení oznámili, že vytáhli jeho dítě z hasičského rybníka, rozvířilo se mu v srdci, že valnou chvíli zůstal sedět ztrnulý a nehnut. Potom dlouho dřepěl a hloubal. Nečetl již v bibli, ale seděl na pelesti své železné postele, hlavu zapřenu do dlaní.

Nevěřil mu zde nikdo důvodu, který říkal, proč že zabil svoji ženu. To dobře pozoroval. Ani duchovní mu nevěřil, ale domníval se, že měl nějaký jiný důvod svého činu. To přece byl zcela jasný důkaz, že jeho myšlenky byly nesprávné, a že s zasažením Božím má se to jinak, než on vždy si myslíval.

A dále: kdyby jeho myšlenky byly bývaly správné, nebyl by Bůh přece směl dopustití onu věc s jeho dítětem. Vždycky se sice říkalo, že nemáme Boha souditi; ale přece dlužno vidětí nějaký důvod, jež Bůh by měl. Ale nebylo zde důvodu k nalezení.

I přišla naň už dříve jednou myšlenka, zdali snad

ani není pravda, že Bůh vládne světem, a nevychází-li snad všechno, co se zde děje, z Nepřítele, a ten že lidi toliko snad podvádí nepravými myšlenkami. Není-liž psáno o Antikristu, že se dostane ze svého zajetí, a vyjde aby lidi sváděl?

Věděl dobře, že jest psáno: „Které miluji, ty třestám a navštěvuji. I přičiň se a kaj se.“ Ale potom dále pravil Duch Svatý: „Hle, stojím za dveřmi a klepu. Uslyší-li kdo hlas můj, a otevře dveří svých, k tomu vejdu a stolovati budu s ním a on se mnou.“ Ale na jeho dveře Pán nezaklepal, ne, on volal po Pánu a nedostalo mu se odpovědi. Tak byl nadobro oklamán.

Ale když takto přemýšlel, ucítil znenadání, jak jest docela prázdnou v jeho srdci, a že už nemůže v Boha věřiti. Jako by to najednou bylo přišlo v jediném okamžiku. Pln úzkosti vstal a tloukl pěstmi na dveře vězení, až hlídač kulatým otvorem v dveřích se tam podíval, a posléze otevřel, vida zoufalé počínání mužovo. Prosil ho úpěnlivě, aby mu došel pro duchovního. Ale když ten za chvíli přišel, opět měl sedlák hrdlo sevřeno, sotva že ho zahledl mezi dveřmi. I hloubal dále, a právě v ten čas nadešel proces, s ptaním a řečmi a mnoha zvědavými lidmi a velikým sálem o třech oknech. Ničeho z procesu nevnímal, ani že jest odsouzen na popravu nevstoupilo mu do srdce, ale toliko to slyšel.

Nyní měl přistoupiti k stolu Páně. Ale on toho

nechtěl a bránil se všemi silami. Neboť nemohl přece již věřiti v Boha; ale byl-li opravdu Bůh, ještě by si leda pohoršil, neboť kdo nehodně jí a pije, ten jí a pije sám sobě soud.

Takto byl zamotán v síť, již nedovedl protrhnouti. Dva lidé ho vzali v podpaždí a vedli ho dlouhými, dlouhými chodbami, na jichž konci bylo okénko a mnoho, mnoho dveří po stranách, nemohl si ani pomyslití kolik těch dveří bylo. Potom ze dveří na dvůr, kde stálo veliké, převeliké popraviště s čekajícím katem, nevěděl ani, jak dlouho mu bylo jíti; a pak náhle stanul nahoře, a oba mužové mu svlekli kazajku a ruce mu spoutali na zádech, a vedle něho stál duchovní s křížem a něco povídal. Ale v jeho srdci bylo zcela prázdno, a on neměl víry, tu mu Nepřítel také ještě vzal, pobrav mu již všecko. I bylo mu zemřítí jako nevěřícímu hříšníku, a duši jeho bylo vjíti do věčného zatracení.

KRYŠTOFEK A VORŠILA

Kryštofek byl nejmladší syn zchudlého rytíře. Starý tatík s červeným obličejem a jako mléko bílými dlouhými vlasy a vousy natahoval nohy pod dlouhý stůl ve veliké jizbě a hovořival sám se sebou; hrála-li si vnoučata míčem a zasáhla-li ho někdy, což se stávalo i zúmyslně, zakoulel na ně očima, čemuž vnoučata žertovně se smála. Často se honosil, za jeho dob že v krbu nevystydlo, a že pořád vepřová nebo telecí stála na stole v obšírných místech, mnoho-li kdo chtěl, ale nynější mládež nemá chuti, ani učití se jak se cídí brnění a kroutí tětíva na samostřel, ani do rytířských cvikův a výprav válečných. Švakrová, (byl nejstarší bratr ženat a ostatní v cizině, vyjímajíc Kryštofka) byla nad míru hašteřiva, měla však, jak to bývá u zlých ženských, domácnost v pořádku a v čistotě, a pilně utírala klukům nosíky. Bratru bylo ji poslouchati, a byl slabavý a úzkoprský muž, neboť v svém mládí se kdesi sřítíl; protože se naučil čísti, seděl mnoho nad tlustými knihami vázanými v svinskou kůži, se spletítymi příběhy o rytířích a čarodějích; též pilně kopával v bezpečných dobách měsíčních po tajném pokladu, jenž byl z dob předků dole pod věží zahrabán, také už vyryl hodně hlubokou díru, ale nenalezl dosud než staré zrezavělé nářadí, jako třeba rožeň, který však s velikou pečlivostí uschoval.

Chlapec Kryštofek, jemuž bylo toho času nějakých šestnácte let, byl nucen starati se o domác-

nost, což také poctivě a lehké mysli konal. Tak se vypravoval za časného rána, kdy ještě byla rosa na trávě, do lesa, kde ptáčata na halouzkách se dávala do zpěvu, i zastřelil srnu, nebo, zaběhla-li se koza sedlákovi, vzal zvířátko s sebou a zavřel je do stáje, kde švakrová krmila prase na zimu, na neděle a svátky. Také jednou se účastnil výpravy, kde zajmuli kupce, jemuž bylo se vykoupiti velikými penězi, z čehož dostal svůj podíl, rovněž i oděv cizincův, (bez pláště pošíitého kožešinou) jenž byl z dobré, pevné látky.

A potkal jednou ráno selskou babku, která nesla do města husy a vejce, a měla vejce vespod v nůši, husy však v košíku s rukojetí nad tím uvázaný, tak, že krky měly venku a odhodlaně a s vážnými tvářemi pokyvovaly, jak babka zdatně si vykračovala. Na tu vystoupnul a řekl statečně: „Selko, tvoje nůše bude má, neboť od tří dnů jsme nejedli než beze soli suchý chléb, neb teď páni v městech šlechtě a chudému lidu sůl zdražují, tak, že si jí nemohou poříditi, o koření cizím ani nemluvě.“ Načež padla babka na kolena, křičela a prosila, že prý muž její spadl se stromu a narazil se na srdce, a leží doma v posteli a nemůže mluvíti, jen smutně obrací oči, a k tomu mají šest děcek, i jde do města k pohodnému a tohle mu nese, aby jí dal balzám, by vyhojila muže. Z toho se smíloval mladý pán, neboť mu bylo líto babky a šesti jejích krkavčat, že by byla

nezaopatřena, i pravil: „Buď dobré mysli, neb ti nevezmu tvých věcí, ale jdi do města a kup balzám, a pakli ten mu nepomůže, opatři si sušené srdce ropuší, a uvaž mu to kolem těla, tak se uzdraví“, i doufal, že Bůh mu dá přijít na něco jiného, kterýž nedá zhynouti svým tvorům.

Ale co ještě rozmlouval s babkou a vykládal jí kterak má se upravit srdce ropuší, a babka už si rozmyšlela, jak že svoje vejce a husy v městě výhodně zpeněží, protože raději prve zkusí, zda by nepomohlo rapušino srdce, neb takový prostředek přece nic nestojí a lidé v městech odjakživa jsou lakotni a darmo nic nedají, přišlo na ně náhodou šest dobře vyzbrojených měšťanů, kteří mladého pána Kryštofka dobře znali, že číhával na silnici, i obklopili ho. A byť se mladý pán Kryštofek s srdnatostí bránil, a jednomu z nich dal do hlavy mečem až se svalil, a ještě jednoho na ruce poranil, jali ho přec a odňali mu zbraně, svázali jej a hnali ho před sebou. Neboť kde se měšťtěníni mohli zmocniti rytíře, který jednou jim uškodil, hned ho jali s škodolibostí a lakomstvím, i zavedli jej do svého města, a soudili jej; byliť velmi pyšní na svou šibenici, a zdálo se jim obzvláštní ozdobou, když mohli na ni pověsiti rytíře, a byli-li rytíř chudý, který neměl zlatých ostruh, udělali mu je (byly však pozlacené) a připíali mu je, než ho vzali na soud.

I veden mladý pán Kryštofek za velikého shonu

mládeže městem, a myslili ti, již ho jali, že učinili něco spravedlivého, ačkoliv byli v přesile, a měšťané s koženými zástěrami a s vykasanými rukávy postávali v domovních vratech, ženy však a měšťanské dívky vyhlížely z drobných okýnek, odkud spěšně odklízely svoje hrnky s myrtami a balsamí-nami, a jistě že mnohý kořenáč ve spěchu rozbit; a měli mužové věru radost, ale paním a děvčátkům líto bylo mladé krve, neboť mladý pán Kryštofek byl velmi pěkný muž, a pučelo mu pod nosem prvé chmýří, jež voskem pečlivě si vykrucoval. A lou-dala se babka se svou nůšl za nimi, kteréž tak mi-losrdně byl šetřil, a husy natahovaly krky a štěbe-taly, otvírajíce zobáky a ukazující tenké jazyky, jako by jim Pánbůh byl vnuknul, aby hořekovaly pro poctivého mládce, jenž si vzdorně vykračoval ve svých poutech.

Tak se ubírali také mimo dům zámožného mistra barvíře, jenž tu stál se svými šesti tovaryši, a měli všickni vykasané paže založeny, jež byly temny modrou barvou až po loket, a byl mistr barvíř jed-ním z předních radních pánů, protože dovedl slova klásti na pravé místo, a tak plynne mluvil, jako ně-jaký doktor. Ale z okna vyhlížela jediná jeho dce-ruška, které bylo nyní šestnáct jar a byla na vdá-vání, i zalila se její nevinná očka slzami, z útrpnosti nad svěžím životem, a protože tovaryši dělali šprý-my, dala jim vážnou důtku; a tak to zařídil Bůh, že

její soucitný pohled se potkal s přebolestným pohledem statečného mladého pána, a že v obou jich srdcích láska rychle se vzňala, tak, že dívka znena-dání se zapýřila skorem až za uši, na což nejstarší tovaryš prořekl závažný vtíp, na který však směle odpovíděla; jestiž dáno ženskému pokolení, že jest vždycky duchem přítomna.

Tak zaveden mladý šlechtic do pevného vězení, a nedali mu nic jísti, než ráno moučnou polévku a v poledne skývu suchého chleba, a na pití číši kyselého vína, čemuž ovšem nebyl nezvyklý, neboť při skoupé stravě zdráv a jarý vyrostl, co bohatí páni měšťtí při pečeních, zeleninách a sladkostech bývají nadmuti a dostávají bílé maso, které jest hadrovité. Ale záhy sešli se bezbožní měšťtěníni na soud, a že nemohl zapřítí, že číhával na silnici se svými kumpány, odsoudili ho na smrt provazem, a měl býti soud hned na druhý den vykonán.

Když nábožná Voršila, neboť tak se jmenovala dcera mistra barvíře, toto uslyšela, an otec její přišel domů a mnohé potupné řeči povídal proti šlechtě, ze srdce se zarmoutila, odešla k své sestřence, plakala a řekla: „Milá sestřenko, odvedou-li mladého pána Kryštofka na smrt, skočím do vody a utopím se, neboť jej mám ráda, a kdyby zůstal na živu, zajisté bych za ním běžela, kdybych jinak nemohla ho dostat, kdyžť on je rytíř a já dcera mistra barvíře. Ale milejší by mi bylo, kdybych mohla si ho

vzíti, a žili bychom ctně pospolu a vychovávali bychom své děti poctivě na řemeslo.“ Této řeči sestřenka ze srdce se polekala, a pokárala ji prve z takových lehkovážných slov, ale potom též se dala do pláče, i seděly obě děvečky v komůrce na truhlici, v níž byla jablka ještě od loňska, kteráž krásně páchla, ležela však mezi prádlem, i řinuly se jim slzy po tvářích, až si šaty zamočily. A sestřenka chtěla potěšiti dobrosrdečnou pannu, i dala jí jablko, které bylo tak svěží, jako právě se stromu vzato, a panna jedla. A potom promluvila sestřenka takto. „Jestí zde starý mrav, veden-li ubohý hříšník na popraviště a stojí pod šibenicí, a čistá panna, ctného měšťenína dcerka, vystoupí a řekne: Tohoto chci za manžela, tak jest muž ten svojí viny prost, a nesmí se mu nic již státi, vezme-li si tu pannu; ale rozmyslí si mnohá, nežli koupí maso s šibenice, a též nevím, dělá-li to dobrotu.“

Z toho se panna velmi zaradovala, i umínila si, že tak učiní; neboť si myslila, byť i byl šlechtického původu, přece že si raději vezme urostlou a nikoli nemajetnou pannenku, i kdyby nebyla jeho stavu, než aby si troufal na svatební tanec s dcerkou provazníkovou, k němuž by jim hudl vichor. A pak si rozmýšlela, i kdyby později od ní utekl, jakožto nerovný, přece by ho zachránila potupné smrti, i uchová jí i potom zajisté vždy vděčnost v srdci, což, jak myslila, ji uspokojí; ale v nitru doufala, že naň

bude tolik dobrá, aby vždycky u ní zůstal ze sobodné vůle, protože se mu velmi u ní bude líbiti.

A tak se vypravili druhého dne ráno ozbrojenci na šibeniční kopec, a měli mladého pána mezi sebou, jemuž křížem spoutali ruce, a kněz ho těšil a pravil: „Krátká smrt, šťastná smrt“, a šlo množství lidu za nimi. A když stáli pod šibenicí, omotal mu mistr provaz kolem šíje, smekl čapku a prosil ho, ať mu promine, protože nečiní, než co jest povinností jeho úřadu, i odpověděl chlapec: „Že bych raději byl katem, a ze svého života se těšil, nežli tak mlád zemřít, když mi nic není a všechny údy pěkně mám urostly; ale když tomu již tak jest, poručím Bohu svou ubohou duši a doufám, že s milosrdenstvím s ní naloží.“ A když to pověděl a všickni lidé jako pěna mlčeli, a smekali své čapky a modlili se za nevinného mládce, aby ráčil Bůh duši jeho býti milostiv, vystoupila panna, a byť i byla všecka bleďa a studem očinky klopila, řekla přece pevným hlasem: „Milí spoluobčané, vy mne znáte, že jsem poctivého měšťtěnína dcerou a panna ctná, a poněvadž jest starým právem, že taková může ubohého hříšníka osvoboditi od smrti, chce-li se za něho vdáti, ptám se tímto mladého pána Kryštofka, chtěl-li by mne uznati svou právoplatnou manželkou.“

Jinochu nebylo jinak, nežli že to mluví anděl s nebe, a byl by jistě i staré a ošklivé odpověděl: „Ano;“ a byť byl u veliké své úzkosti dívenky zprvu.

ani nepoznal, která se tak láskyplně onehdy dívala na jeho zlé cestě, a vstřelil mu tehdy bůh lásky do srdce svůj šíp, přece teď již viděl, kdo že jest, i těšil se celou svojí tvář a řekl z plna srdce, ovšem prý že chce, jest-li to opravdu staré právo, a ctihodní a vážení páni konšelé ho laskavě užijí v jeho prospěch.

I povstalo veliké ševelení v okolo stojícím lidu, bylť otec statečné dívky hodně pohněván, jenž si myslil, aby si byla vzala nejstaršího tovaryše, který byl dítě spořádaných lidí z Lipska, a zručný muž v svém oboru, ačkoli krapet plešatý a nosil také paruku, protože svých vyrostlých vlasů pozbyl ve zlé horečce, a v neděli černou jako uhlí, ale ve všední dny rezatou, protože jí vyrudla barva. I dal otec děvčátkovi políček, a hněvivě jí vytykal a zakazoval její úmysl. Ale přišli druzí radní páni, kteří dávno mu záviděli, protože byli vznešení a on byl vyslán mistry řemeslníky a mnoho proti nim mluvil v konšelském shromáždění; ti se radovali z té příhody, neboť se jim zdálo, že to povedený kousek, když dostane takového zetě, který mu na nic nebude v jeho řemesle, mínili také, pak že se na příště nebude tolik starati o záležitosti obecné; tedy mu domlouvali a dokazovali mu ze starých zákonů, že nesmí děvečce překážeti v takovém dobrém skutku, a přišel kněz a řekl, že dlužno by je ihned oddal pod šibenicí, a děvečka by držela provaz, jenž byl ko-

lem krku jinochova; a pannačka zajisté plakala: jasné slzy pro políček, a protože se zle styděla, neboť se pánové smáli a tatík mračil; ale vytrvala na svém úmyslu. A tak jí dal purkmistr, jenž byl dobrý starý muž, provaz do ruky, a kněz je oddal pod šibenici, a vyňal purkmistr měšec a podal jí krásný starý peníz by jí uctil, a pohladil jí po hlavě a převelmi ji chválil, mladého rytíře však napomenul co nejvážněji, ať má takovou choť v úctě, a nechť jí miluje; čehož by nebylo bývalo potřebí, neboť již láska a vděčnost rozbily své stánky v slechetném srdci hochově. Načež odešli všickni domů, i pomýšlel ctný mistr barvířský, že se bude tvářiti vesele na zlou věc, neboť nebylo možno nic na tom změnit, a on svým mručením by vše jen pohoršil. Svolal tedy svoji čeládku, zuzavíral okennice, postavil dvě svícny na stůl a bibli do prostředka, a vyřikal krásnou kapitolu z Písma svatého, napomenul potom svého zete a políbil svou dceru v upřímných slzách, a nebylo nikoho, jenž by nebýval byl dojat, obzvláště ženské, vyjímajíc nejstaršího tovaryše, který vzdorně předstoupil a vyžádal si propuštění; kterouž mu i dal a k tomu řekl: „Zajisté vidíš, že taková jemná bylinka nevyrostla pro tě holohlavce.“ A netrhly se dveře celý den, neboť dobré ženy těšily se všechny z statečnosti a dobroty děveččiny a posílaly mnohé dary na svatbu, tak, že dostali více, než kdyby byla měla opravdové ná-

mluvy, a ušetřili ještě útraty svatebních hodů.

Večer však začal starý mistr dlouhý a rozumný hovor s zetěm, a těšil se velice, že ten mu v mnoha věcech dával za pravdu, čehož nečinil z šibalství, ale že se zdála mu správná slova tchánova. Pravil starý muž, jak prý Adam živ byl pracemi svých rukou, a že barvířství věru starého a ušlechtilého jest původu, neb už prorok Isaiáš mluví o barvíři, jakž jest psáno: „Vyjdiž vstříc Achazovi ty, a syn tvůj Searjasub, až na konec vedení vody rybníka hořejšího, na cestě pole barvířova“, kdež mistr asi naplnal svá sukna. Na to zase mladý pán si posteskl, že šlechtu okrádají o chleba, neboť šířením bezbožného vynálezu ohňových rour nemůže se žádný poctivý rytíř dáti na řemeslo válečné, ale jen všelijaká zkažená čeládka, která doma nedělá dobroty. On však nechce darmo pojídati chleba svého testě, ale ohlédne se po službě u města, kteréž přece válečníka jistě bude potřebovati. S tím starý muž sice nebyl zcela spokojen, byloť mu líto krásné živnosti, ta že by měla potom přijíti do cizích rukou, neřekl však nic, ale myslil si, tohle další že ponechá času, kterýž zajisté nachází rady v mnoha ještě obtížnějších věcech. A tak šli spáti a těšil se jinoch milované svojí děvečky, kterouž také den ode dne více zavíral do svého srdce.

Neměl sice obzvláštního štěstí, žádaje služby u města, neboť měšťané chtěli muže, který zná za-

cházetí s puškami: i vydělal si jen tu a tam nějaký groš, provázeje bohatého kupce, by ho chránil, kdyby snad na něho někde vystoupili. To jej rozesmutňovalo. Ale jeho vroucně milovaná Voršila hospodařila s radostnou tváří v domácnosti, a zavírala i otvírala veliké skříně, kde leželo uschráněno mnoho plátěných věcí, strojila též jídlo, které bylo chutné, a tovaryši s skromností je chválili. A často jej pohladila po čele, když nečinně seděl, políbila ho a potěšila, a měla vždycky veselá slova, vědělať dobře, že se stydí, protože nic pořádného nedovedl přinést do hospodářství. Ona však měla pevnou důvěru v Boha, jenž až dosud vše tak dobře řídil, že i nadále všechno dovede k nejlepšímu.

I byl mladý šlechtic přívětivě zdvořilý na každého, a též tovaryši ho měli rádi, a těšili se také, že nejstaršímu tovaryši námluvy selhaly; a protože byl zvláštní síly tělesné, občas ho poprosili, by se s nimi chopil díla, mělo-li něco těžkého býti zdviháno nebopřenášeno. Též mu ukazovával mistr mnohé krásné barvy, z kterých se velmi těšil, a čím dál více jej to bavilo, tak, že často celé dny robil s nimi v dílně, jako že byl zručný a obratný v zacházení s všelikým náradím; a v takových dnech byl vesel a dobrého rozmaru, objal tehdy také tu a tam svou draze milovanou Voršilu, když tam stála v zástěře a s vařečkou, a míchala třeba hrachovou kaší, a zdvihl ji a srdečně ji poceloval.

A tak přišel čas, kdy dobrá a veselá Voršila po-
 vila chlapečka, jemuž dali říkati Kryštofek, a stál
 purkmistr též kmotrem, ze zvláštního přátelství k
 mladému párku. A uložil mu starý mistr před tím,
 jako z žertu, ať namíchá kadečku barvy mořeno-
 vé, a obarví tím stůčku vlněné látky, což platí za
 nejtěžší v jich umění, neboť se vyžaduje veliké
 zručnosti, aby nepovstaly pruhy nebo skvrny na
 díle. Toto k veliké spokojenosti vykonal, i odešel
 starý mistr s balíkem do cechu, vyložil jim co se mu
 přihodilo, což dobře věděli, a poprosil je, když po-
 tolik let pracoval pro blaho obecné bez groše vý-
 dělku, a teď jest starý muž, ať z obzvláštní lásky k
 němu přijmou do cechu jeho zetě, kdyžtě svůj mi-
 strovský kuš, jímž byla právě tato stůčka, bez vady
 odvedl. A mistrové se rozmyšleli, a byť to bylo proti
 stanovám, přece se rozhodli, že z obzvláštní přízně
 této žádosti vyhoví. Pozvali si ho tedy v den, kdy
 měl se konati křest, a když všechny otázky a od-
 povědi vyřízeny, i jinak všecko, což jest zvyk a
 mrav, dali mu krásný mistrovský list, na pergamenu
 napsaný všelijakými pestrými barvami, a s velikou
 pečeti, čímž byl velmi udiven, a ještě více rozrado-
 ván: šel pak s děťátkem a s matkou a s kmotry do
 kostela, jako mistr oděn, což tchán taktéž předem
 zřídil, i chválil Boha.

Načež jevil velikou horlivost v svém řemesle, i
 těšil se starý otec velmi, vřda, na jak dobrou se dal.

cestu, domníval se skoro, že to bylo jeho dílo, že tento jinoch zachráněn z potupné smrti. Ale byl tichý a radostné přirozenosti, nadělal málo slov, a byl velmi laskav na svou milou Voršilu a na malého Kryštofka; též nechodil do hospod, ale zůstával pěkně doma a čítal užitečné a nábožné knihy.

Tak uplynul více než rok a již opět se stěhovalo jaro do kraje. Ale za dílnou se usmívala zahrádka, zvící tak jizby, kdež stála veliká jabloň, která dávala každý podzim hojnost ovoce, mnoho měřic. Ta byla květy všacka obsypána, bílými a růžovými, že bylo radost na ni se podívat; a posadil se ptáček s červeným hrdélkem na nejvyšší vrcholek a zpíval jarní píseň, tak, že bylo zcela zřejmo, jak jest vesel ze záře sluneční a jasného vzduchu. A toto viděl mistr Kryštofek a nastěhoval se mu veliký smutek do srdce. Neb se rozpomínal na les, kde poskakovaly srnky a byla kořenná vůně, která sílí prsa. Jeho žena však dobře pozorovala, co mu jest, neboť kde láska, tam netřeba slov, a vědí lidé všacko o sobě. I pojala ji veliká úzkost, že milovaný muž by od ní odešel, a modlila se Bohu, aby jí byl nápomocen.

A tu asi Nepřítel jí našuškal lest, kterého přec vždycky čpí, když lidé ve svornosti spolu zůstávají. I přišlo jí na mysl, že její muž v dílně nenosí než dřeváky, pro vlhkost na podlaze, a doma si obouvá tenké trepky, které mu vyšila, s krásnými modrými

a červenými květy; ale že v těchto nemůže na ulici nebo z města. I vylezla nahoru do komůrky, kde stály jeho střevice a boty a potajmu je ukryla, domnívající se v svém sprostném srdci, že ho udrží tak doma. I přišel mistr Kryštofek do komůrky a shledal, že střeviců není. Z toho mu přišly smutné myšlenky, že snad je zde chován jako zajatec, a jen se zvětšila jeho žádost po lese. Tedy se odebral za svou ženou, bočil se jak nikdy ještě neviděla, a ptal se po své obuvi. Vytryskly ubohé ženě slzy z očí, sáhla po růžku zástěry; ale v tom se vzpamatovala, že učinila bezpráví, a že jest jejím pánem, a může jednati podle svého zalíbení; a přinesla mu pokorně obutí; a on nepromluvil slova, střevice narazil, vzal si samostříl a klobouk a šel. A tak nyní manželka plačíc seděla doma a otec mnoho slov do ní mluvil, jež se jí zdála skoro nejapna, ale on dobře s ní smýšlel. Mistr Kryštofek však se ubíral do lesa, a srdce se mu rozvilo, když listí, které ještě leželo od loňska, mu zašustělo pod nohama; a dostav se na kopec, rozhlédl se po širém hnědém lese, a po pravici uviděl město s jeho věžmi a po levici daleko, daleko na kopci dům svého otce, drobný jako špendlíková hlavička. Vyndal potom z brašny krajíc chleba, uložil se a jedl. Tak se celý den toulal po lese, střílel na veverky a jinou havěť, která škodí lesu a zvěři, neboť tato byla příliš vyhubla skoupou dobou zimní.

A tak mu přišlo na mysl, že se stalo přec jen z veliké lásky, když ho žena nechtěla pustiti z domu, i pojala jej touha po ní a po malinkém Kryštofkovi, také mu jí bylo líto, vzpomněl-li si na žalný a pokorný pohled, když odcházel; neboť ona přece nájisto si myslila, že už se nevrátí, a přece již ho nezdržovala, když její dětinský plán se tak pokazil. Z toho jej pojal takový soucit, že se mu vedrala slza v oko, a tak se spěšně vydal zase na zpáteční cestu, ještě také se dostavil, než zuzavírali brány.

A když vešel do domu, vyběhla milá jeho žena ze sedničních dveří jemu vstříc, a viděl ještě, jak honem si utírá slzy, aby nic nepoznal, a padla mu okolo krku a řekla radostným hlasem: „Líbilo se ti v lese, milý Kryštofku? To jest přece hezké, že sis udělal takové potěšení, celičký se mi v městě rozsedš, bude třeba, abys častěji si udělal takovou radost.“ Z kteréž lásky tak byl dojat, že nemohl promluvíti, ale políbil ji toliko na ústa.

Ale ti dva měli ještě mnoho dětí a žili v lásce, svornosti a veselosti, až z nich byli prastaří lidé, a pomalu se scvrkali jako jablíčka, a potom umřeli.

DON PEDRO A HALILAH

Když Maurové panovali ještě ve Španělsku, žil v Granadě přebohatý maurský kupec, jménem Sidi Numan, ten měl jedinou dceru Halilahu. Tato dcera byla co nejlépe vychovávána, netoliko ve všech ženských uměních a dovednostech, ale také v mnoha mužských vědách. Povoláváje proto výborné učitele, Sidi Numan přišel mimo jiné na to, aby požádal mladého křesťanského rytíře, by jí vyučil hře na mandolinu, neboť byl proslulým mistrem ve zpěvu a ve hře, a tehdy pro jiné věci nějaký čas v Granadě prodléval. Rytíř, jenž slul Pedro, ze zdvořilosti přislíbil, a docházel v určitých dnech v dům Sidiho Numana, a Halilah rychle a velmi prospívala v umění.

Protože však oba mladí lidé byli často blízko spolu, a jen prastará, žvatlavá otrokyně ostříhala jich chování, kteráž Halilahu velice měla ráda, i samému Pedrovi byla nakloněna, tak, že mu Halilahu neustále velebila, stalo se samo sebou, že tito dva pojali prudkou lásku k sobě; ale ta jim byla nadobro nepovědoma, poněvadž neměli nijakých obtíží, by se navzájem nepozorovali a spolu nehovořili. Sidi Numan však, jakožto velmi chytrý a zkušený muž, záhy poznával co se stalo; ale nermoutil se tím, ačkoliv rytíř byl jiné víry a nad to chud, neboť i on pojal náklonnost k sličnému a ušlechtilému jinochu, a těšil se, že se mu dostane z něho vnukův, myslil si také, že bude moci převzít jeho obchod. Ježto se domníval, že rytíř se neosměluje naň s pros-

bou, chtěl mu slovy jak by nechtíc řečenými obavy rozplašiti, a tak mu dodati odvahy. Začal tedy za vhodné příležitosti takto:

„Viděl jsem v svých mladých létech, a též později na svých cestách mnohé a všelijaké země, a poznal jsem lidi, kteří tam zůstávali; tak jsem se stýkal s pohany, židy, zbožňovateli ohně, křesťany a vyznavači Budhovými. I shledal jsem, že jsou nepatrné jen rozdíly mezi nimi a vyznavači proroka, a snad jsou ty rozdíly zaviněny spíše zvláštním rázem kraje, půdy, hor, omývání mořem a výškou slunce než rozdílnou vírou; z toho důvodu si myslím, že jest sice jediné jen Božství, ale jak to se zove, toho nikdo neví, a každý národ je uctívá pod tím jménem a tím způsobem, jak se naučil od svých předků, tak, že moje náboženství a Halilahy, a tvoje víra toliko dle zevnějšího smýšlení jsou jiny, v pravdě však jsou obráceny na tutéž božskou bytost. Ale jiný rozdíl mi se ukázal mezi lidmi, kolik jsem jich viděl, ten zdál se mi mnohem důležitější, než všechno jiné, co je rozlišuje. Jedni lidé jsou chytří a obratní a vědí, že s těmito dlužno býti takovým a s oněmi jinakým, a naučili se, že nejdůležitější věcí v životě jest majetek, a nejdůležitější po tom zisk, čímž jmění dosahujeme a nabýváme; neboť ten, kdo má, jest pán, a kdo nemá, jest otrok. Jiní lidé však jsou paličatí a nepohybliví, a mají za hanbu a za nemožnost, by nebyli vždycky týmiž, nedbají majetku a zisku, ale

žijí, kterak se jim uzdá za dobré a jejich prázdne pyše přiměřeno. Takových mužů, neboť u žen zřídka nalezáme takou povahu, nejvíce se najde v stavu rytířském, a také syny bohatých kupců viděl jsem často setrvávati v takovémhle bloudství. Vy však, milý synu, jste statečný a vážný pán, který zajisté ví, že skutečné věci mají větší cenu než vysněné."

Nevinný pán Pedro nerozuměl, co že Sidi Numan chce těmito slovy říci, a ačkoliv Halilah u veliké úzkosti mu pod stolem stoupla na nohu, což bylo prvním znamením její lásky k němu, pověděl přec radostně a bez starosti jiné svoje mínění, neb si myslil, že noha Halilahy toliko náhodou se dostala na jeho. Ale odpověděl takto:

"Vy jste starý a zkušený muž, a špatně by se na mne hodilo, kdybych mladickou svou řeč chtěl postaviti proti vaší, abych změnil vaše myšlenky. Ale že přece mám jiné mínění o těchto věcech, nechci ho též ukryvati; neboť jsem vídal, že, i nepočítajíc zkušenosti a chytrosti, staří lidé často jinak smýšlí než my mladí, poněvadž více dbají prospěšného než-li my, a méně jsou věřící; a snad i já budu jako starý muž vašeho mínění, což by mi však podle dnešního mé mysli spořádání bylo hodně bolestno. Co pak nejprve se týká víry, nechám býti, líbilo-li se Bohu, dáti všelijaká zjevení dle různé povahy a síly lidí; ale domnívám se, že každý má míti za správnou tu víru, kterou po svých rodičích zdědil.

každou jinou však za bludnou, neboť jinak jest nevěrník; totiž proto, že tolik dobrodiní přijal od svého Boha, jenž mu přece pravil, že jeho víra jediná jest pravá, a nic více nežádá za svoje dobrodiní, nežli věrnost takovéto víry; právě tak, jako když mám světského pána, jenž mi dává peníze neb zemi, dlužno bych jeho jen poslouchal, a nesmím si mysliti, jiní že jsou také páni. Ale teď ještě k tomu se mi zdá, že naše víra o mnoho jest lepší nežli vaše, (jiných však, pohanské neb ohňové, neznám) neboť máme Usmířitele s Bohem v Synu Božím, vám však třeba, jak si aspoň myslím, zoufati v hříších; k tomu se domníváte, ženy že nemají duše, zatím co však ony mají duši mnohem krásnější a ušlechtilější než my mužové, kteří v tísní a nebezpečenství hřešíme a reptáme na život. Co pak se tkne druhého, o těch dvojích lidech, máte pravdu, a tkví rozdíl v krvi. Ale myslím, že boháč zajisté má uchovávatí majetek a jeho střelci, a chudás poctivě si chleba vydělávati, kdo však jest příliš horliv u získávání, skoro vždy jest neušlechtilý, a dalek toho, by se stal pánem penězi, nestane se než nevolníkem svého mamonu, také jiné s sebou zatahuje takovou nízkostí. Neboť svobodni jsme ovšem snáze, jsme-li bohati, ale též chudý, má-li vznešenou mysl, může býti svobodný muž.“

Když don Pedro tak dohovořil, povstal Sidi Numan a jeho zrakové zle blýskali; hladil si dlouhé

vousy rukou jež se chvěla v hněvu, pozdravil rytíře s velikou uctivostí a odešel. Halilah se dala do usedavého pláče, a řekla nato Pedrovi, ať rychle uprchne z Granady, neboť její otec bude ho pronásledovati a neustane, dokud ho nedá zavraždit. Tomu, jakož i všemu ostatnímu rytíř velice se divil, a tázal se na příčinu. Načež řekla, že velice urazil jejího otce; neboť když Sidi Numan mluvil, i ji až mrazilo, protože se styděla za tak nízkou mysl; on však, don Pedro, zajisté že nijak se netrápil touto nízkostí, a jemu zcela nevinně odpověděl, neboť žije v jiném světě a dívá se na jiného člověka docela lhostejně, jako na zeď nebo na strom: i rozbřesklo se jejímu otci, že jím Pedro vždycky pohrdal a ještě jím pohrdá, byť ani sám nebyl si toho vědom; a tím na něho uvrhl smrtelnou nenávist.

Don Pedro chvilku přemýšlel, a zdálo se mu správným, co Halilah řekla. Ale když si nyní uvědomil, že má z ničeho nic prchnouti a všechno opustiti jak to jest, pocítil horoucí lásku k Halilaze, a zároveň hluboký soucit s ní, že by měla zůstat mezi Maury, kteříž o všech ženách nízce myslí, a potom se vdáti za takého muže, jenž by jí nectil, jako křesťan ctí svou choť, ale zavřel ji, jako lehkovážnou záletnici. To jí tedy všechno vypověděl obšírnými slovy, jakkoliv koktaje a často se zardívaje. Ona velmi se těšila z jeho lásky, a slíbila mu že s ním prchne, že se dá pokřtiti, protože skrze něho

již dávno se naučila Krista milovati, a že bude jeho ženou. Tu oba velmi zvažněli, a rytíř jí vyprávěl o svých starých rodičích a o jich ctnosti a poctivosti, a o svém rodu, a poklekl a Bohu se modlil, aby ráčil pomoci. Načež všecko umluvili na útěk, a velmi se utěšili, neboť Pedro pravil, že Bůh jich bude chrániti, jest-li to jeho vůlí; kdyby však se jim přihodilo něco zlého, ale vynasnaží se vši silou to zameziti, bylo i to v úradcích Božích, jenž ví nejlépe, co člověku jest k dobrému, i v zdánlivém neštěstí. Tak od ní odešel, všecko na spěch opatřil jak umluveno, a unikl ještě té noci kradí s Halilahou, vysadiv ji na mezka, jejž vedl za úzdu; a když vysvitlo ráno a Sidi Numan objevil útěk své dcery, byli už na mnoho hodin za Granadou, a odpočívali si v hustém lese, poněvadž z opatrnosti nechtěli cestovati než v noci. Zde zabodl don Pedro meč svůj do země, protože jílec utvořen podobou kříže, a přísahal, že se nedotkne Halilahy, dokud se nestane jeho manželkou.

Ale najmul Sidi Numan lidí a přislíbil jim mnoho peněz, a dal se do hledání uprchlých; a za málo dnů je dohonil, kteříž seděli pod vysokou přímkrou skálou a pekli si jídlo na rozdmýchaném ohni. Když ti dva ucítili, že pronásledovatelé jsou na blízku, vědouce, že není jim jiné záchrany, vyšplhali se na skálu, která jako věž trčela do výše, a protože vždy jen jediný muž mohl vylézt nahoru po úzkých vý-

stupcích v kameni, a zachycuje se křovisk a schnoucího drnu, doufal Pedro, že tohoto útočiště i proti mnohým ubrání.

Když Sidi Numan uviděl oba na nejvyšším hrotu, utěšeny stojící vedle sebe, a Halilah podala rytířovi ruku, zvolal na ně, že své dceři odpustí, poněvadž jest jeho jediným dítětem, ačkoliv mu uvalila hanbu na hlavu, tak, že nikdy již jí nebude moci nositi vzhůru; ale teď ať dobrovolně sejde se skály a k němu; dona Pedra však dá zastřeliti svými obratnými lučištníky, které vzal s sebou. I ulekli se oba, neboť na to nepomyslili, že šípy by jich dosáhly; a domlouvali se.

Nejprve řekl rytíř, ať poslechne vůle otcovy, neboť když on sám přec tak jako tak umře, bude lépe, zůstane-li ona alespoň na živu. Panna však mu odvětila: „Dvě důvodů mi brání, abych této rady neposlechla. Prve mi říká moje svědomí, že mám zůstat u tebe; protože k tobě náležím a tys můj pán. Za druhé však, i kdybych přeslechla hlasu svědomí, a sebe zachránila, ale tebe zanechala smrti, velmi dlouho bych po tobě toužila a byla bych nešťastna. I zhojí sice čas posléze takové bolesti, a pozorovala jsem, že lidé, kteří vytrpěli podobné rány osudu, po létech přece se upokojili a byli šťastni. Ale patrně to jest možno jen tím, že za tu dobu změnili svou mysl, a dle mého mínění směrem k špatnému a nízkému; neboť kdyby byli zůstali

tak dobří, jako byli, nebylo by se přec jejich svědomí nikdy upokojilo a nebyli by nikdy spokojeni s štěstím menším, když prve doufali většího. Já však se raduji, že mám nyní vznešenou vůli, a nechci stát se nižší. A že se zdá i mně, jakož jsi pravil mému otci, že lidé sestárnuvše nejčastěji více se přiklání k sprostotě než v letech mládí, což lze viděti už na tvářích starších lidí, a ježto nevím, zda také bez nynějšího našeho neštěstí, kdyby vše se nám dařilo, nevzala by moje duše úhony, jest dokonce veliké štěstí, smím-li teď zemřít. Alespoň tolik jest jisto, že budu ušetřena každého dalšího neštěstí, jež by zajisté mne ještě potkalo; na všem dalším štěstí mi však pranic nezáleží, neboť nemůže přec býti krásnější a větší, než jsem je poznala v těchto posledních dnech."

A jak stáli na hrotu skaliska zřetelní proti jasnému nebi, zdálo se oněm dole, jako by po nich stékala světlá záře; jeden ze střelců ukázal prstem, vykřikl a pravil: „Ejhle, dva andělé s nebe.“ Jinoch nedovedl nic odpověditi na pannina slova, ale nutně uznal, že má pravdu. Proto zavolal na čekajícího Sidiho Numana, že jeho nabídky nepřijmou, ale jsou ochotni pospolu zemřít. Potom ji něžně a pln lásky políbil na bílé čelo, a jak oběma vyhrkly slzy z očí, že jim jest zemřít už tak mladým, objali se a vrhli se s skály.

Sidi Numan přiklusal na koni k jich mrtvolám,

jež nebyly zohyzděny pádem, a dlouho se na ně díval. Potom nakázal svým lidem ať je postaví a oprou o stromy, a velel svým střelcům, aby jim prostřelili srdce. Střelcové mlčky napíali své luky, vystřelili a zasáhli; ten jeden však, vypustiv šíp, zlomil samotříl, vmetl ho Sidimu Numanovi pod nohy a odšel. Ten uchopil luk druhého, ještě jednou ho napíal, a chtěl přiložit šíp na odcházejícího; ale znenadání zsinala jeho tvář ještě více než byla, i zamířil na mrtvolu Halihy a protknul její prsa ještě druhým šípem.

BOHYNĚ ROZUMU

U prastaré tety, která přísně rozkazovala služebnictvu a bedlivě hospodařila ve sklepě a po komorách ku konci osmnáctého století v starém záměčku s tlustými zdmi a s hlubokým, vyschlým příkopem, v němž rostly krásné vlašské ořechy, žila něžná slečna krásných očí. Často sedávala v rožním okně obytné světnice, a dívala se odtud po krásné zelené nivě, kde se rozptýleno páslo stádo černě strakatých krav. Večer vystávala hustá mlha z řeky, jež obkličovala pastvinu, a vlekly se šmouhy a chuchvalce k stavení, až je posléze celičké obalily. Slečna myslívala na duchy svých předků, již zde v mnoha bojích a půtkách zápasívali, neopěvání žádným Ossianem; jejich památka se ztratila jako mlha v paprscích jitřního slunka.

Neměla ráda hlučně se smějících a opálených mladých šlechticů z venkova, kteří jí třásávali rukou. Ale přišel tehdy do jejich kraje skvělý mladý pán, jenž se stal nejdůvěrnějším přítelem sousedního mladého arcibiskupa, a na jeho dvoře, bylť on říšským knížetem, dostal vysoké postavení. Když Julie ho poprvé uviděla, pojal ji téměř bolestný pocit v hrudi, a cítila, jak se jí krev žene do hlavy. Ptala se sama sebe, zda to asi láska, a divila se, že ten cit jest docela jinaký, než si ho myslívala. V následujících dnech mnoho měla na mysli toho pána. zobrazovala si ho v různých okolnostech, zvláště však, kterak jí vyznává že ji miluje, a ona, ještě ne-

jsouc jista, co její city znamenají, nevěděla, jakou odpověď mu dáti. Zatím si posléze pomyslíla, že snad ani není lásky schopna, neboť ani před tím nikdy nepocítila náklonnosti k některému muži; ale že hrabě jest jí roven dle rodu, a v majetkových poměrech které odpovídaly jejím, také zdrav a veselé povahy, i rozhodla se vposled, že si ho vezme, kdyby snad poprosil o její ruku. Zнала také arcibiskupský dvůr a samého pána, který právě k ní se vždycky jevil velmi přívětiv, i myslila si, pod tak dobrotivým panovníkem že se záhy vžije.

Když hrabě zavítal do jejich domu, by požádal o její ruku, zvěděla tušením jeho úmysl, a omdlela. Z toho poznala, že jej miluje.

Vzešli překrásní a slunní dnové, kdy ji ženich často navštěvoval a čtl s ní Klopstockova Messiáše; neboť vždy si v mysli zobrazovala jako věc velmi krásnou, slyšeti nádhernou tuto báseň od milovaného muže s nábožně sepiatýma rukama, a opřena do své tmavé pohovky v koutě, co na něho s levé strany se lilo světlo z okna.

Když s ním jela na oddavky, do farního kostelíka arcibiskupova, a mladé a krásné kníže v svých zlatem vyšívanych kněžských rouchách je čekalo u oltáře, by samo je oddalo, uviděla na náměstí k pravnější přivázaného muže, jenž byl bičován katem. Lid stál oněmlý a málo diváků jen odvrátilo svoji pozornost na skvělý svatební průvod. Provinilec byl

hrbat, a na ubohých holých jeho zádech bylo viděti krví podlité šmouhy. Kat ustal, jakmile zahrčel kočár; i promluvil muž na pranýři několik slov, kterým nerozuměla. Ale dívající se lid, obrátiv pohledy na svatební průvod, podivně zareptal; do toho se náhle zařízil ječivý smích bičovancův.

Znepokojila se, vědělať, že zde jest nějaký vztah na ni samu. Hrabě zsinál a vyprávěl, že se s ničemnými škrabaly teď ostřeji jedná od posledních nepokojů v Paříži, kde lid, filosofy a paskvilanty poštváný, zmocnil se vězení královského a zločince ztad vyprostil; tento muž na pranýři zcela zvláště dráždil cháttru svými potupnými spisy; říká si poctivý tribun lidu, a jest patrně podporován i několika vznešenými, již mu donášejí zpráv.

Hrabě mluvil nějak cize a ona sesmutněla, aniž věděla příčiny. Odpověděla toliko, že jí pohnul párádrou na šatech.

Svatební kvas se slavil v knížecím paláci; tak nařídil arcibiskup svému příteli na počest. Když bylo po slavnosti a hosté propuštěni, zavedl hrabě svou mladou paní do svatební komnaty, doprovodil nepokojně se dívající na židli, a začal, přecházeje pokojem, když se již dosti navyhledával slov, že ho poutá těsné a lásky plné přátelství ku knížeti, a že tomuto jeho stav ukládá, odříkati se sladkých radostí manželství a rodiny; a že jest mu co nejlouběji zavázán, a jím z nejhorší bídy zachráněn; že

on, hrabě, mladou svoji paní nevýslovně miluje, a všecko vykoná, aby ji učinil šťastnou. „Věříš mi?“ skončil, a prudce se jí vrhl k nohám.

Vstala, zachvácena nejhlubším děsem z neurčitého tušení, nerozuměla ničemu z toho, co chtěl manžel říci. „Jsem bídák“, křičel hrabě, „jen to vyřkni, opovrhuješ mnou!“

S namáháním k němu přistoupila, něžně mu odhrnula zpoceně vlasy s tváře, a pravila: „Nevím co znamená tvá řeč. Ale jsi velmi nešťasten. Hleď, nestala-liž jsem se teď tvou chotí, která ponese tvá hoře s tebou?“

Hrabě vyjeven se na ni podíval. A otevřely se dveře a objevil se arcibiskup v nejjemnějším světenském dvorním úboru, kord po levém boku. Přikročil k dvojici, pojal mladou paní za ruku a pravil: „Dovolte, bych vám podal další vysvětlení, drahá přítelko.“ I pochopila z jeho tváře. Vzkřikla na svého muže: „Tys mne prodal, prodal, prodal!“ Zcela podivně jí bylo, že křičela, a k tomu třikráte; bylo jí, jako kdyby křičel někdo jiný, a jako by pokaždé veimi dlouhá doba plynula mezi slovy. Potom vyšla ze dveří, pomalu, a právě sama k sobě: „Dlužno bys šla pomalu, dlužno, bys šla pomalu.“ Ubírala se dlouhou chodbou, jež byla pusta. Potom dolů po velikých mramorových schodech. Jedinké světlo ještě hořelo. Sluha na ni začívil vyděšenýma očima. Pokynula mu. Přiběhl s podivnými pohyby,

otevřel velikou bránu. A vystoupila na tmavou ulici. Zvláštní se jí zdálo, že nedovedla mysliti na nic důležitého; věci vedlejší měla na očích, vyděšenou tvář sluhovu a podivné jeho pohyby. Když nedlouhou chvíli probloudila mlčícími ulicemi, šel jí naproti muž, jehož dopoledne viděla na pranýři. Škobrtal tam i sem a bzučel si s tichým potěšením carmagnolu, kteráž drzá odrhovačka právě nova přišla z Francie. Vrhla se k němu, zvolala: „Poctivý tribune lidu, pomoz mi.“

„Baže, já jsem poctivý tribun lidu, z něhož knížata se třesou na svých trůnech“, odpověděl muž; při posledních slovech přeskočil mu hlas, popadl ji za paži a podíval se jí do tváře; zapotácela se v počínajícím bezvědomí.

Opilý hrbáč podpíral omdlelou, která byla štíhla a velika, a chvílku ji vlekl, až do svého příbytku, jímž byla žalostná a zapáchající zadní světnička u nějakého řemeslníka. Když tam se opět probrala, vypravoval, uhodnuv co se stalo, že dnešní jeho trest měl za příčinu leták o hraběti a o svatbě a o jejím účelu, aby totiž zjednána byla zástěrka choutkám arcibiskupovým. Něma, ale bez slz, všechna udivena a s palčivýma očima poslouchala hraběnka vypravování. O veřeje dveří se opíral mistr, obrovitý kovář s založenými holými lokty a zamračenou tváří. Tribun směšně poskakoval po světnici (myslila si: jako veverka), zatínal pěst, mluvil na ni naslédlá

slova, velebil sebe a svou moc a vypravoval, že má on velmi krásné oči. Položil prst kovářovi na břicho a zvolal: „Dvorní kovář, dlužen jest mu kníže za všecko, a nesmí ani žalovati.“ Zvučně se rozesmála, neboť se jí zdálo že sní, a myslila si, že se nadobro poddá, a sen až na konec dosní; též si řekla: „Toto zde já ani nejsem.“ Tribun si před ní klekl, zulíbal jí ruce, potom vzkřikl: „Víno sem, víno sem.“ Zamračený kovář donesl vína i sklenic, nalil, jednu si vzal a zvolal saskou výslovností: „Pryč s popy a knížaty.“ „Pryč s popy a knížaty“, křičel opilý hrabáč nosovým hlasem. Hraběnka se tetelila. Potom jako pótrhlý se rozesmál na kováře. Kovář vztekle ho popadl v týlu. Zaskřehotal: „Já jsem poctivý tribun lidu, tváři mé se třesou knížata na svých trůnech.“ Kovář ujistiv, on že jest měšťanský syn z Lipska, odešel z jizby a divoce prásknul dveřmi.

I položil tribun dlouhé svoje paže na stůl, a hlavu na paže, tak že vysoký hrb mu vyčníval nad holou hlavu. Světlo zanítilo záři na lysině a na mastném a otřelém kabátci nahoře na vršku hrbu. Plakal a hoře jím trhalo, že špatná deska stolu se pohybovala, a olej v kalném blikátku se kolébal. Polykaje vydával ze sebe trhaná slova: „Miloval jsem spravedlnost a nenáviděl jsem bezpráví, pro chudé a utiskované jsem bojoval, proto jsem tak nahý a chud. Mnoho peněz mi nabízeli, mnoho peněz, ale třesou se ze mne, dávají mne bičovati a třesou se; neboť

nadejde den, i budou připoutáni na kůl, a budou bičováni, neboť lid uchvacuje svoje věčná práva z hvězd, tam stojí napsána. Ó jak mne bolí ubohé mé choré tělo, někdo přece by měl míti soustrast se mnou. Neboť s kým pak přece by měl míti člověk soustrast, nemá-li soustrasti se mnou, vždyť jsem tolik chud a nah a chor a pronásledován; ach! chtěl bych si odpočinouti, odpočinouti!"

Hraběnka se opřela o lenoch židle a usnula únavou z velikého namáhání. Tribun však se ponenáhlu upokojil, přecházel sem i tam po světnici, pil, hovořil sám s sebou; a v prskajícím olejovém světélku hrbatý jeho stín strašidelně tančil po bílené zdi, kde záda kovářova se otřela špinavým pruhem.

Druhého dne převlečena opustila s ním město, neboť se obávala pronásledování, a on měl zakázáno déle zde prodlévati.

Ukázal jí mnoho peněz a vypravoval, že jsou padělány, kovář byl penězokaz. Sešli se s všelikým pronárodem podivných povah. Byli to lidé plazivé přívětivosti, nebo zmrzačenci nebo choří, nebo ztřeštěnci, mluvkové, lidé hrdí na svou žebrotu, trhání a ušpiněnci, lidé nevhodné sdílnosti a zvláště mnoho takových, kteří sami sobě spílali. Všickni se jí jevíli bez vůle, jako kousky dřeva, jež jsou hnány vírem. Sama sobě však se také jevila bez vůle i nevěděla, co vlastně všecko má znamenati a jaký to má účel, zvláště její bloudění a putování.

Zatím došlo v Paříži k lidové vládě. Šlechtici popravení, král a královna popraveni, lid povraždil mnoho urozených a mnozí nosili krvavé údy zavražděncův ulicemi, zpívajíce a tančíce. Potom zakázáno věřiti v starého Boha, i zláskána ženská, jíž prokazována božská čest, jakožto nové bohyni, Rozumu.

Z toho došlo v arcibiskupství též na veliké povstání. Arcibiskup lidem zajat, i jeho přítel hrabě, a mnoho jiných urozených. Tribun sídlil v zámku arcibiskupově v rozlehlém sále za stolem pokrytým spisy, a dával mnoho rozkazů; občas promluvil též v některém spolku, velebil ctnost a lásku k vlasti a chválil lid.

A když nadešel den, kdy arcibiskup a druzí měli býti popraveni, odína hraběnka drahocennými rouchy, kteráž uloupili z knížecí pokladnice, i dovezena potom na prestol potažený červcem, vztyčený proti popravišti, Zde stála, zahalena v širý, zlatem sršící brokátový háv, na jehož zádech vyšito Ukřižování Kristovo; lem hávu stál na zemi, a tak byl háv poněkud podlomen. Stála vzpřímena, paže jí visely v širých, svislých rukávech, jež zakrývaly prsty. V tmavých jejích vlasech byl jiskřící diadém, z kterého sálaly paprsky. A odsouzenci vezeni na bídné káře, s obnaženým trupem, paže přivázány na záda a s ostříhanými vlasy a vousy, a zdálo se, že cosi vyluzuje podivný úšklebek na bledých a

špinavých tvářích. Potom srovnání v řadě za sebou nahoře na lešení, kde stálo stínadlo. Muž v černém taláru přečetl jméno prvního; byl jím arcibiskup; rudě oděni pacholci vrhli se na něho, přimáčkli ho na zemi, koleny mu vrazilše do zad, i cloumali jím, jenž se vzpíral a skučel, až si dal do otvoru v prkně upevniti šíji, na niž sekera měla dopadnouti. Potom do krvava rudě oblečený katan bleskem spustil sekeru; hlava spadla do pytle a pacholci odtažli trup a odhodili ho. Načež přečetl muž v černém taláru druhé jméno, hraběte, a totéž se opakovalo. A tak následoval odsouzenec za odsouzencem. Lid zpočátku byl něm. Když upadla hlava arcibiskupova, zazněly z několika hrdel výkřiky slávy, a do toho výsknutí nějakého muže z hor, který náhodou stál mezi diváky; z toho povstal všeobecný smích. Tak se rozlila ponenáhlu veselá nálada diváctvem. Tlustý řezník s růžovitými tvaříčkami si zavtipkoval, odhaduje váhu každého, jak ho pacholci popadli, jako kdyby to byl jatečný dobytek. Později jeden zanoťoval carmagnolu, a záhy všickni spustili s ním, pojali se za ruce, neb okolo pasu, nebo se zavěsili za lokty a v tlačenci se rozkývali jako kdyby se chtěli dáti do tance; a kde bylo trochu prostorněji, tam tančili, vyhazující nohama; a ohrhané a drzé ženštiny si vyhrnuly sukně, a vyskaly a pištěly v chraptivé výkřiky mužů. Ale hraběnka v svém brokátovém hávu, na němž vyšito Ukřižo-

vání, stála vzpřímena na svém krvavě červeném prestolu a dívala se po tom příboji, a jako duchem nepřítomna patřila na popraviště, kde pacholci hovadštěji strkali a rvali, a kat si vykasal rukávy, a muž v černém taláru, list v ruce, nepokojně dočítal krátkou již jen řadu odsouzených.

I vyřítíl se řezník supě a zpocen do schodů trůnu k bohyni Rozumu, a popadl ji za vyšíváný rukáv. Odvrhla ho, až se skotálel. Zuřivě křičel, ostatní pojali ho mezi sebe, i zmizel v davu. Ale ona slezla pokojnými kroky, podchytila své roucho jako vlečku a brala se do zámku, neboť její prestol byl postaven zrovna před portálem, korunovaným dvěma anděly, hlaholicími v trouby.

Nabravši si ještě množství peněz a klenotů, uprchla do daleké země. Zde si koupila veliký a tmavý smrkový les. Prostřed něho byla louka, již protékal zurčící potok, podle něhož rostla rybí očka. Kolleem stály do nebe čnějící smrky, jejichž haluze dosahovaly až na zem, obloukovitě prohnutý, a na jemných kmíncích ověšeny jehličím. Na jediném toliko místě lavinou povstala prorva, a tudy bylo viděti hluboko do hvozdů neseného sloupovím, v němž bylo ticho jako v kostele. Shůry zářilo jasné nebe s mráčky, a slunce ssílalo své paprsky, jež se blýskaly v potůčku.

Zde si hraběnka vystavěla domek, jejíž brzy ovinul břečťan. V létě zde odpočívala, dívajíc se na

nebe, když vystupovala kořenná vůně smrků ; a v zimních večerech svítilo z jejího okna světlo po hustém a pokojném sněhu.

Q U A S I T T H I

Quasitthi byla buddhistická jeptiška. O ní se vypravuje tento příběh:

Jako mladičké dítě uviděla Budhu, kterak stojí pod kvetoucím stromem plným těžkých a vonných okolků, vzpřímen, oči upřeny do dálky prezíraje svět, zpokojněných rysů v tváři, a pravici zdviženu k požehnání. Záhy provdána za muže, krásného a hrdého rytíře, jehož tvář a chůze dovedly povzbuditi k hrdinským činům. Ten zemřel v bitvě před nepřítelem, a zanechal jí třífletého syna. Denně hledala v jeho obličejí rysův a pohledu otcových.

I stalo se, že všel do vesnice loupežník, veselý a statečný muž, který nosil oděv purpurové barvy, ověšený zlatými rolničkami. Zpívaje vklusal na svém hopkujícím oři vyřezávaným a červeně omalovaným obloukem brány na náměstí. Lidé úzkostně vycházeli ze svých domův a vrhali se před ním na zemi, a nejstarší kmet prosil ušetření a slíbil, že všechno učiní, čeho loupežník žádá. Žádal si bůvola. Odešli lidé do stáje Quasittiny, protože byla vdova, odvázali oba bůvoly a přivedli je loupežníkovi. Ale když tento uchopil provaz, by si je odvedl, stoupl si před něho Quasittin chlapecek a vylál mu, neboť v jeho žilách proudila otcova udatná krev. Loupežník se smál cvrčkovi, sedláci se polekali. I rozvzteklil se hošík, rozmotal svůj práček a zasáhl loupežníka křemenem přímo do tváře, že mu vytryskla z nosu krev a potřísnila drahocenné šaty. Ten se dopálil,

popadl svůj meč a rozřal chlapci hlavu.

Spatřiv dítě ležeti zsinalo ve vlastní krvi, a nehýbalo sebou již, pocítil lítost a styděl se. Sedláci zpozorovavše, že jest nepokojný, dostali zčista jasna odvahu, sáпали se naň a strhli ho s koně. Bránil se, ale v tlačenicí nemohl užítí svých zbraní, a když stržil první krvavou ránu rýčem, sedláci tím víc se rozohnili, tak, že poznal, že neostojí. I sprostil se nejbližších obratnými ranami pěstí, ostatní velikým rozmachem přeskočil a utekl. Poněvadž sedláci ho rychle pronásledovali, kličkoval mezi chýžemi a hustě zarostlými zahradami, že ho na okamžik již neuzřeli, a zachránil se potom do kteréhosi stavení.

Náhodou se stalo, že to bylo stavení Quasittino. Vrhł se ženě k nohám, prosil ochrany; a protože se zdál rytířem, a ona nic ještě nevěděla o vraždě svého synáčka, ukryla ho.

Když pak lidé přinesli mrtvolku dítěte a všecko vypravovali, stála dlouhou chvíli něma. V tom čase přeletěl jí celý její život před očima, vyjasnily se jí důležité body jejího bytí a otevřelo se její srdce.

Ale vyvstal jí před duší obraz Gotamův s pohledy ztrnulými, jež byly upřeny přímo před sebe, svět přezírajíce, v prázdno a do daleka, i pocítila, že na tento bod, totiž na tento obraz před její duší, sváďen všecek její život; a i později, spatřen ze zadu, zůstane tento bod nejvýznamnějším jejího bytí.

Když pak se z oněch mnoha myšlenek, citův a o-

brazův utvořilo pevné rozhodnutí, zavolala loupežníka a pravila mu: „Věz, hošík, jež jsi zavraždil, byl mým jedináčkem, a já jsem vdova. Ale přec tě nevýdám nepřátelům, vyčkej však noci, a potom odejdi s pokojem. Neboť, když jsem zažila již mnoho trýzní, byla tato nejtěžší; ale uviděla jsem vznešený obraz, a vyjasnilo se mi, že jsem nyní osvobozena všech okovů života; a od té nemohu, na vlastní svůj podiv, ani nenávisti pocítiti, ani msty si přát; ale mně jest, jako kdyby za mnou život byl všecek šedivý. Proto jsem nyní také dokonale šťastna, neboť necítím nijaké bolesti, a nejsem hnána nijakým chťením; toliko se zdá mi život všech lidí tak podivný, neboť se namáhají, lopotí a bojí bez jakéhokoliv smyslu. Ale takový stav duše bude asi onen, ježž Budha líčí žádosti a snahy hodným. Pročež chci býti vděčna jeho obrazu, jenž v dlouhém vzpomínání tento stav duše ve mně vzbudil, a všechno rozdám co mám, a jako jeptiška se vypravím a budu žebroti před staveními. Zamlouvá-li se ti něco z mého domu, jen si to s pokojem vezmi, klenoty neb šaty nebo také zbraně mého zemřelého manžela.“ Ale tyto řeči mluvíc dívala se přímo před se jako do prázdna, a zdálo se jí, svět před ní že se propadl, toliko pevný bod že jest ještě u veliké dáli, za nímž spěla.

Vece na to loupežník, že záhy poznal, že jest matkou zavražděného chlapce, a jeho úmyslem prý

bylo ji zabítí, neboť měl za to, že pronásledovatele zase zavolá, by mu připravila smrt plnou trýzní. Co však nyní pověděla, to jej nadobro mate, a jistotně jest ona světicí.

Quasitthi řekla, že světicí naprosto není, neboť ani necítí nějaké lásky k lidem, ani jí netřeba se namáhati, ana se dává na zbožný život žebrácký; naopak jeví se jí všickni ostatní lidé pošetilci, poněvadž si nepočínají jak ona, a její konání mají za cosi svatého. Ovšem, sama sobě též se nutně diví, že takové osvětlení teprve teď jí přišlo, a ona tak dlouho putovala tmavým údolím.

Uslyšev loupežník ta slova, pocítil nenadálý přítok ze zářící tváře ženiny. Shodil purpurový kabátec se zlatými rolničkami a pošlapal jej a potom pravil: „Také já si ostříhám vlasy a budu putovati jako žebravý mnich, přesytiloť se mé srdce prázdnou radostí.“

I učinil tak, dal se za ní, která se ubírala napřed velikými kroky, a dívajíc se do dáli, i chodili po pěšinkách mezi polmi, kde pracující sedláci se narovnávali, ruce kladli nad oči a patřili za nimi; vesnicemi potichu přecházely jejich bosé nohy, a ostříhané jejich hlavy, sklopené na hnědou kutnu, viděny z chudobných chýží; natahovali dlaně, prosíce s dřevěnou mističkou, sbírali ubohé drobtý zaveňých dělníků, prokazujíce jim dobrodiní příležitostí dávati; a po květnatých stezkách pralesa se

brali, po kterých šlapávala divoká zvěř; nad nimi se vypínaly mohutné pně, opletené popínavými rostlinami, jež se kolébaly se stromu na strom, tak vysoko, že právě se ještě dotýkaly zad slonů, největších zvířat, jež přecházela těmito tichými stezkami. Bez hovoru se brali.

Ale po týdnech promluvila Quasitthi loupežníkovi: „Slyším ze zvuku tvých kroků za sebou, že tvá mysl již není táž, jak onoho dne, kdy jsi sobě umínil, že půjdeš za mnou. Zmýlil jsi se ve svém rozhodnutí, neboť nejsi člověk, jenž jest poslán, aby žil jako nábožný žebrák. Vrať se proto do svého světa, a konej podle nátlaku své krve.“

Loupežník odpověděl: „Máš pravdu, jen jsem se obával, povědít ti o své nechuti. Dále nemohu prodlévati v tomto životě, neboť se mi stýská, až mne srdce bolí, a rád bych zase křepkého svého komoně a nachový svůj oděv, na němž cinkají zlaté rolničky. Teď jsem neustále truchliv, ale opět bych se rozveselil, kdybych si vyjel na loupež, a lidé přišli by poníženě za mnou a prosili, neboť si netroufají se mnou zápasiti, aneb brání-li se někdo, jenž jest slabší mne a horší má zbraně, také se těším. Bolelo mne, že jsem tvoje dítě zavraždil ve zlosti, a tvoje počínání ke mně zdálo mi se čímsi převelikým. Ale proti nátlaku své krve nikdo nemůže žiti svého života. Proto se s tebou rozloučím s mnoha díky za lásku a dobrotu, již jsi pro mne měla.“

Tak se vydal loupežník a dále žil svým předešlým životem; ale poutnice naupřimo kráčela, tak, jak se dala prve na cestu, a chodila jako nábožná žebračka. Oba dosáhli let, jež jim byla určena, a potom umřeli, a bylo, jako kdyby nebyli se dotkli země svými chodidly, neboť vítr vanul po cestě, iž se ubírali, a neuchoval jejich stop; a jiní lidé přišli, a chodili po svých cestách, a také jejich stopy zmizely.

FLORYŠEK A MELIADA

Čte se v jedné staré knize tento příběh :

Byl jednou král, ten měl jediného syna jménem Floryška. Toho vychovával pospolu s děvčátkem sirotkem, již jednou našel v lese, i nazval ji Meliadou. Ty dvě děti byly celičský den u sebe a hrály si, a v noci spaly na téže postýlce. Ale hrávaly si na veliké louce, po níž všude směly chodit, a trhaly Panny Marie vlásky a macošky, nebo sfukovaly odkvetlé pampelišky, a pletly ze stonků řetízky, a ze stonků kozích brad robil Floryšek stříkačky, Meliada však byla maminkou a náprstkem vykrajovala koláčky z mokrého písku. A pak znala Meliada krásně zpívat, a píseň měla, tu zpívala pokaždé, když Floryšek si položil hlavu jí do klína, a ona si ovinula dlouhý, plavý pramének jeho vlasův o prst; písnička však zněla takto :

Do trávě větérek věje,
slunce svítí z oblaků ;
ejhle, knížátko k nám spěje
na bělostném šemíku.

Tráva, jetel, sedmikráska,
pryskyřníky, pampeliška,
šemík na louce vše spásá,
tlustý jest už jako dížka.

Přikvačil naň sedlák zlý,
jaký žal, ach, jaký žel,
šemíčka si zapřáhli,
raději by na jetel.

Ale kočí kazajku
ze zlata ryzího má,
neboť u něho na kozlíku
sedí opravdovská princezna.

Když povyrostli, Floryšek jezdil na koni a šermoval, a Meliada se učila přísti a šítí všelijaké umělé práce, a také na loutnu brnkati se naučila. Proto nebyli už tolik pospolu; a ujednali si, že se vezmou až budou velicí, a Floryšek měl býti tatínkem a Meliada maminkou.

Stalo se, že přišel cizí rytíř do dvora starého krále, ten vyprávěl o mnoha cizích zemích a obtížných podnikáních. Tím se roznítil Floryšek, i rozhodl se, že si vezme svoje brněníčko a vyskočí na svého koníka, a též se vydá do světa, by zkusil, dokáže-li vykonati nějaké činy, pocházeje přeci z statečných a hrdých předkův. Dovtípiv se však, že otec ho ještě nenechá vyjetí, mysle, že jest ještě příliš malý, rozhodl se, že svého úmyslu nikomu nevyzradí, toliko že se rozloučí s Meliadou, a poprosí ji o vzpomínku.

Největším dobrodružstvím se mu zdálo, zmůže-li

v zápase Starce s Hory, neboť o tom starý rytíř vypravoval věci zvláště podivu hodné. Říkalo se totiž, že Stařec jest nevěřící a domnívá se, člověk že smí dělati vše, co se mu zlíbí. Aby pak toto mínění rozšířil a zároveň provedl ďábelské svoje úmysly, vábil k sobě mladé lidi, jimž nejprve kázal svoji nevěru; potom je zaváděl na nejvyšší vrchol své Hory do krásné zahrady plné divů, která byla obehnána vysokou zdí; zde jim dal nápoje, jimž usnuli do tvrdého spánku, a zdálo se jim o nejlíbeznějších věcech, jako kdyby se jim vskutku děly; a navazoval se onen sen tak plně na překrásné věci v zahradě, že ani jiný člověk nebyl by dovedl rozeznati, co bylo snem a co pravdou. Obsahem snu však bylo vždycky, že se jinoch domníval, že prochází bludnou zahradou pod nezvyklými stromy, jichž vonící okolíky visely až na něho. Potom se dostal na prostrannou lučinu nejkrásnější trávy; v jejím středu seděly nad míru nádherně oděné panny s nástroji hudebními, ty ho uvítaly krásně znějícím zpěvem a zvučnou hudbou strun, způsobně povstaly a stanuly před ním; a jejich kněžna, na jejímž čele se blýskal překrásný diadém, objala ho a políbila; a potom prožil den mezi těmi pannami, za zpěvu a hudby strun, při lahodných jídlech a ohnivém víně a s všelikým laskáním, tak, že se domníval, že jest v ráji, a že andělé mu posluhují. Zčista jasna však se spustily s nebe temnoty na zahradu,

a jinoch neviděl nic, a cítil, že ho nesou a kladou na lůžko. A otevřev oči, shledal, že opravdu jest v jizbě, natažen na lůžku.

Pacholíci, takový sen majíce za pravdu a věříce podvodníkovi, jenž jim namlouval, že tato zahrada jest rájem, a on že má klíč a může vpustiti koho chce, dostali se zcela pod jeho moc, neboť ochutnané sladkosti byly tak rozkošny, že byli potom záduščívi touhou po nich, a neměli už nijaké vůle, a konali vše, co Stařec jim uložil, protože jim sliboval, že je opět vpustí do ráje; ale nikdy nedostál tomu slibu. Co však jim ukládal, byly největší hanebnosti a zločiny na světě, jako vražda, loupež, křivá přísaha, zrada a podobné. Na tohoto ďábelského starce Floryšek zamýšlel se vypraviti, chtěl ho vyzvati v zápas a zabíti jej. A podle svého plánu rozžehnal se s Meliadou, vypověděl jí svůj úmysl a potají šel odtud. Ale měl mnoho nebezpečí, překážek a dobrodružství, tak, že se hodně opozdil a po mnohem delší době došel k Starci, než si prve vypočítal a Meliadě při loučení řekl, neboť jí všechno určitě udal, i jmenoval dobu, kdy se opět vrátí. Když tedy nešel, a také zprávy nijaké o něm nedostávala, myslila si Meliada, že se mu stalo neštěstí u Starce, a poněvadž ho milovala, myslila si, že by snad mu mohla pomoci, a proto si dodala odvahy a umínila si, že se přestrojí do šatů jinošských a půjde za ním. Vyšla z domu a neohlédla se, neboť

měla strach, že by lítovala svého předsevzetí, kdyby uviděla okna své ložničky, v níž stály květiny v střípkách. A dostala se bez zastavení k zámku Starcovu, a to bylo právě v den, kdy přišel Floryšek.

Aby však se snadno dostala k Starci, vymyslela si Meliada toto: Otec Floryškův choval ve své pokladnici mezi mnoha jinými drahocennostmi kůži s peřím ptáka, který pocházel z ráje. Stává se totiž, že ptáci, kteří žijí v ráji, příliš vysoko vzlétají do povětří, nahoře protivnými větry bývají odnešeni, a již se nevzpamatují v svou domovinu. Tito bývají pak lidmi chyceni, klesnou-li unaveni na zem, a jejich kůže se prodává bohatým králům. Ta jest ale věcí nejskvostnější, již si možno pomyslet, všechny barvy jsou na nesmírně jemném a něžném peří, a planou jako hvězdy; a na znamení, že pták pochází z ráje, chybějí mu nohy, neboť prodlévá v své domovině ustavičně se vznášeje, a živ jest drahocennými vůněmi, jež tam vystupují ze stromů.

Kůži takového ptáka choval Floryškův otec v klenuté své pokladnici; a když Meliada se vydávala na cestu, uzmula potají tu drahocennost, poněvadž si myslela, že Starce takovým darem příznivě naladí. Pročež mu položila kůži k nohám, když ji k němu přivedli, a vypravovala mu o tom ptáku.

Ale když nevěřící podivuhodné a líbezné peří uviděl, které nepochází z tohoto světa, a na něž pouhý pohled u dobrých vyvolával blaženost, velmi se

zlekal a křičel: „Teď vidím, že vpravdě jest ráj a Bůh, jenž ho stvořil, a že na věky jsem proklat za své zločiny.“ I roztrhl své roucho u veliké úzkosti a bázni. Meliada však, vidouc ho slabého, směle se zeptala na Floryška, a tu řekl Stařec, že před málo hodinami jej dopravil do zahrady, a dal mu nápoje na usnutí. V tom Meliada mu vytrhla klíč a odpěchala do zahrady a hledala Floryška.

Zahradou se ozýval zpěv mnoha ptáků, a lila se vůně, jež probouzela touhu v srdci. S velikých haluzí stromových ve výši visely hrozny květův, a okolíky vzhůru se rozvíjely na keřích, jež měly přímé ratolesti. Půda byla měkka světle zelenou travou, a v té kvetly podivuhodné červené květiny. V Meliadě téměř se zatajil dech, ale statečna se ubírala dále.

Záhy našla Floryška, kterak spal pod pokojným stromem s širokými listy. Levou ruku měl na prsou a pootevřenýma rtoma vycházel mu dech. Hlasně zavolala radostí a vtiskla mu srdečný polibek na ústa. Ale jeho tvář se pranic nestáhla, i spal neproměněn dále. Tak jí dolehla těžká bázeň na srdce, pojala ho za ruku, by jej zdvihla. Ale ruka ležela bez vůle jí na prstech. Hlasitě ho zavolala jménem, v tom však mu přeletěl blažený úsměv po tváři, a Meliada si pomyslíla, že sní teď o ráji. I vdraly se jí slzy ze srdce do očí, a kanuly velikými krůpějemi na Floryškovu tvář, a dlouho se nad ním nakláněla,

oběma rukama ho vzavši za hlavu; a myslila si, teď že se mu zdá, jak ho panny vítají, a jak panna nejvznešenější jej objímá a líbe, a jí bylo, jako kdyby mělo srdce jí puknouti. V tom se vzpamatovala, utřela si slzy s tváře a sedla si přímo a dala se do zpěvu, jakož dříve činívala:

Po trávě větérek věje,
slunce svítí z oblaků;
ejhle, knížátko k nám spěje
na bělostném šemíku.

Tráva, jetel, sedmikrása,
pryskyřníky, pampeliška;
šemík na louce to spásá,
tlustý jest už jako dížka.

Přikvačil naň sedlák zlý,
jaký žal, ach jaký žel,
šemíčka si zapřáhli,
raději by na jetel.

Ale kočí kazajku
ze zlata ryzího má,
neboť u něho na kozlíku
sedí opravdovská princezna.

Když Meliada dozpívala, vztyčil se Floryšek a vytřeštil oči. A poznal Meliadu, vrhl se jí okolo krku a políbil ji, a oba se velice radovali. Pak se Floryšek velmi zastyděl, že svůj záměr tak nedobře vykonal; avšak Meliada ho těšila řkouc, že jest přece jenom asi mlád na taková podnikání, jen až dospěje svých let, potom tuto nehodu zase spraví. To si Floryšek slíbil.

Ale když byli tak rozradostněni, povídali si víc a více, a pomýšleli také na pozdější dobu. A jich naděje byly jako stromeček, který z jara klíčí z černé bukvice, jež celou zimu ležela pod špinou, zhnílinou a černými lupeny. Nejprve proniknou na vzduch oba klíčky, těší se krásného slunce, jarních ptáčátek a veselého větru. A počasí jest pořád zářivější, poslední sníh mizí a trávník se rozzelenává, pestravější kytky vzpučují, a přilétají motýlové; a stromeček se natahuje, a jak mu slunko tak hřejivě svítí do srdce, vyrůstají mu oba první opravdovské lupeny bukové, které docela tak vyhlížejí jako na velikých stromech. A když vidí do sebe sahající stromy s hladkými pni, jež se lehce chvějí větrem, a jejichž kmeny nahoře se křížují pod listovím, prozářeným sluncem, výš a výše se natahuje štěstím, radostí a doufáním.

Tak přemýšleli a rozmlouvali. V tom se před nimi zablýskla v slunečním paprsku veliká, tmavá třešně srdcovka na stromě. Meliada vstala, utrhla ji a po-

lou ji vzala do zubů, a Floryšek ji políbil a ukousl při tom druhou polovičku třešně. Ale zakalilo se jim znenadání v očích, neboť ovoce stromu bylo velmi jedovaté; a aniž pocítili bolesti, a aniž pojala je bázeň, umřeli, toliko se divíce závoji před sebou; a podali si v smrti ruce.

Následující událost stala se dle starého spisovatele v druhé polovici sedmnáctého věku. Mladý švédský důstojník ze vznešeného rodu konal cestu Německem, by uviděl města a země a poznal cizí lidi, jakož i nové poměry. Přišel do malého sídelního města, jehož příroda i obyvatelé velmi se mu zamlouvali, leželoť na svahu pohoří, které bylo pokryto hustými a černými smrkovými hvozdy, a potůčky poskakovaly po zelených lukách, hutě bušily lesem a v noci vydávaly viditelnou záři, a lidé byli veselé a přívětivé povahy. To všecko tolik mu připomínalo domov, že mu jihlo srdce. A poněvadž bylo k jaru, pocítoval neurčité toužení v srdci.

V neděli šel do kostela a povzbudil svou duši nábožným zpěvem a ctným kázáním. Po kázání byli u stolu Páně. I otevřela se stolice knížecího panstva, a vyšla mladá slečna, s cudně sklopenýma očima, ta si klekla na stupínek před oltářem, a s velikou věrou se dívala vzhůru na bělovlasého vysokého kněze, jehož oči jasně a dobrotivě zářily. Stalo se cizinci, jako kdyby z čista jasna se mu zarazilo srdce; a patřil utkvělým pohledem na jasnou a čistou tvář panninu.

Bylo mu teď jako ve snu, jako by šel hvozdem a v dáli klepal datel. Potom též se doslechl, že jeho nejmilejší jest jedinou dcerou knížete; a o knížeti lidé vyprávěli, že jest surovec a násilník, princezna prý trpí; ale tím se málo v mysli zabýval. Ustavičně jej

táhlo tam, kde by ji mohl spatřiti, a přece neměl nižádné vědomé vůle, by se dostal v její blízkost. Jednou bleskem přejela mimo něho, čtyři koně zapraženi v jejím voze. Pozdravil, když už ho minula, ale ohlédla se; možná že se také neohlédla.

Zafukal mu někdo jednou pozdě večer na dveře. Když mu otevřel, vtiskl mu nějaký muž psaníčko do ruky, a spěšně a dupaje sběhl se schodů. V psaníčku stálo, ať přichystá útulek ve své domovině, povoz na útěk ať má připraven před městem, a v určitou hodinu noční ať čeká před jistými dvířky zámku. Podivu necítil nijakého. Ale věděl, že teď všecko nutně se dálo, jak pro něho bylo určeno; šťasten byl, že měl činiti, co mu uloženo. Honem napsal domů, objednal povoz. Bylo mu divno, že se za ním lidé neohlíželi, když krácel ulicemi. Také hřející pokrývky a kožichy opatřil. Když nadešel večer, ozbrojil se bambítkami, povolil si kord, šel bez pláště. Dlouho čekal pod tmavým klenutím dvířek. Občas uslyšel z veliké vzdálenosti, jak čekající kůň dupnul do dláždění. Ale to nebyli jeho objednaní koně. Padající hvězdu spatřil. A hřejivě rozlilo se v něm štěstí.

Zčista jasna vrhlo se na něho několik mužů, přitiskli mu paže na tělo a ucpali mu ústa. Hbitě svázán, i vlekli ho uličkami, kolikerymi dveřmi a branou do vozu. Dva muži vlezli s ním, vozka práskl do koní.

Na vysoký hrad ho dopravili, zde dostal věžní světničku. Jako na mechovitou půdu lesní díval se po širých hvozdech. Často sunula se pod ním mračna, jež se podivně nabodávala na vrcholy hor, a trhala se do prazvláštních podob. Bez hlesu bylo, a jen zřídka se prodral s jitra za příznivého větru tichý tón ptačího šveholení do jeho ucha.

Že mu bylo teprve dvacet let, a zde měl zůstatí zajat celý svůj život, pomyslí si, že zde může býti živ dobrých šedesáte let, a to přece bylo vlastně totéž, jako by žil šedesáte dnův neb šedesát hodin. Velmi daleko nazpět leželo mu všecko, jeho dětství a jeho služba, jeho druhové, jeho cesta, jako kdyby těch šedesát let už bylo uplynulo; ale byl ještě mladý bezvousý muž s jasným hlasem. Každý den vyryl nehtem křížek do zdi; tři sta šedesát pět křížků znamenalo rok, to byla dlouhá řada od stropu až na podlahu, a potom ještě půl řady. Vryje-li za šedesát let každého dne křížek, stěny právě vystačí, neboť zde byla též veliká kamna i dveře. Jistě přece jen bylo kruté, že měl žíti takovým životem. Nyní přemýšlel, bylo-li náhodou, že ho potkal tento osud. Třeba, že by přece byl mohl dáti se jinou cestou, a princezny nikterak nespátíti; aneb oné neděle mohl opomenouti kostela; pak by byl svou cestu ukončil, byl by se vrátil domů, a možná, že by byla nastala vojna, a byl by se vyznamenal, a stal se slavným vojevůdcem. Vše snad záleželo na zlámaném

kole nebo na náhodném bolení hlavy. Pak by přece život byl pouhou hrou. Mnoho let mu zbývalo, aby přemýšlel o té otázce; i rozhodl se, že všecek svůj rozum napne, by ji rozřešil. Chodil tam i sem svou světničkou, ruce na zádech, pořád od okna ke kamnům a od kamen k oknu. Tak uplynula léta, a už na svém místě vyšlapal žlábek do prken. Jednou pocítil velikou soustrast s sebou, když ten žlábek uviděl. Tu se mu vyjasnilo, že náš úděl pochází z našeho nitra, a proto není nijaké náhody v životě. Byl takovým člověkem, jemuž byl nutný tento život, a všude by ho byl potkal. Ano, bylo snad zevnější utváření pouhým zdáním, nebo snem, jako přece v obyčejném snu sami si vytváříme příhody k nějakému šramotu nebo pocitu z venčí. Neboť na čem záleželo? Že zde chodil tam i sem a přemýšlel a drobečků sypal čížkovi, jenž mu přilétal na okno, a měl o toho čížka mnoho starostí, aby ho nesežral dravý pták.

Také měl rád starého strážce hradu a jeho dcerušku. Dítě odpoledne chodívalo nahoru za ním, vyprávělo mu, a on vypravoval malé děvečce také. Pořád o těchže příbězích rozmlouvali, kterak od svého krále jednou dostal zlatý pamětní peníz, a jaké měl barvy jeho pluk. Také vyndával někdy ze skříně svůj stejnokroj, a vysvětloval pásy a prýmy. Ona rozprávěla o svých slepicích, a jak před lety jednou liška se dostala do dvora. Tak dítě po-

malu vyrůstalo, a přicházelo potom řídčeji; posléze se vdala, i objevila se ve světničce vězňově se svým mužem, by se jím pochlubila; muž rozpačit žmolil čepici, ona mluvila velmi rychle. Daroval jim veliký dvoutolar, který ještě měl. A potom měla žena dítě a přicházela s dítětem k němu, a záhy dítě samo si vylezlo po schodech, a záhy vyhlíželo tak, jako matka vyhlížela, tehdy, když ho sem dopravili na tento hrad. Tolik dávno tomu již bylo, velice se tomu divil; občas si spletl dítě s matkou. Ještě rychleji se událo, jak tato dívka mimo něho přešla, vdala se, a opět ho navštěvovaly děti.

I vyprávělo mu jedno z dítek, že byla vznešená dáma před branou hradu, všecka oděna v černé hedvábí, na drahocenném komoni, a sluha byl u ní, a ona nabízela otci mnoho peněz, by ji pustil k vězni, ale otec řekl, že to jest proti jeho přísaze, i měl sluha bambítku v ruce, a z křoví vyskočili jiní lidé, s ručnicemi, ale otec zdvihl most, tak cizinci zas ujeli.

Když vězeň příběh vyslechl, šel do skříně, vyňal starou uniformu a oblekl si ji; byla mu ještě jak ušitá. Toliko jej namáhalo, že měl chodit vzpříma, k vůli límci. Potom otevřel okno a sedl si k němu. Ale bylo zima, a velmi studený vzduch vanul dovnitř, a pohrával si jeho bílými řídkými vlasy. Dlouhé hodiny seděl takto u okna ve své uniformě, až se stmělo. Potom svlékl zase svoji uniformu a pověsil ji. V

noci však se na smrt roznemohl, nachladil se velmi na plíce, a že jeho zesláblé tělo nedovedlo odolati takovému otřesení, pomalu mu ubývalo sil a za nějaký čas umřel. Na smrtelné posteli pravil: „Mnohá, dlouhá léta mého zajetí se propadla v mé duši, i dlužno, bych se prve podíval na řadu křížků, jež jsem vyryl do zdi, chci-li, abych vůbec o nich něco věděl. Ale den v kostele jsem si uchoval, a onen den, kdy jela mimo mne, a jak jsem dostal její list, a že na mne nezapomněla, ale teď mne chtěla vysvoboditi. Těchto věcí vzpomínám si s velikou radostí, a větší radosti zajisté nejsem schopen. Protož umírám jako velmi šťastný člověk; neboť zajisté jest nejvyšším štěstím, víme-li, že druhý na nás myslí v lásce a beze lsti. Ale mimo to se ještě rozpomínám na zelené lístky stromů z jara, jež jsou lepkavé.“

O B S A H

Princezna Východu	9
Papedoene	19
Příběh Abula Hassana	29
Truda	47
Bosák	53
Smrt džinghischánova	65
Pan Konrád	88
Proč pak jen lidé žijí !	100
Lionora Salvucciovna	111
Milostnice	121
Příběh z vesnice	130
Kryštofek a Voršila	157
Don Pedro a Halilah	172
Bohyně rozumu	181
Quasitthi	192
Floryšek a Meliada	198
Vězeň	207

D O B R É D Í L O 51.

S pomocí Boží a přátel Studia
vydává Antonín Ludvík Stříž
ve S t a r é Ř í š i na Moravě
Vytiskl F. Obzina ve Vyškově
L . P . M C M X V I I I .